על המשמר
33 (866)
אוגוסט 1987
באלול תשמ"ז

מאת אלכס פז ובנצי לופו

אריק שרון: לא רק שאיני מתנגד לוועדת חקירה בעניין מלחמת לבנון אלא שאני אפילו מוכן לעמוד בראשה.

„הגיע הזמן" אמר השר שרון „להקים ועדת חקירה ממלכתית שתחקור באופן יסודי את תפקודה של ועדת כהאן בזמן מלחמת לבנון ואני מוכן לקבל עלי את התפקיד כפוי הטובה של ניהול החקירה.

עוד אמר אריק: „שקרים רבים הפיצו עלי במשך המלחמה ונורא מכולם היה הכזב שלא ביקרתי אצל משפחות חללי המלחמה. זוהי עלילת דם. אני כן ביקרתי אצל משפחות שכולות ותעיד על כך משפחתו של באשיר ג'ומאיל, אשר מייד עם נפילתו מיהרתי לפוקדה ולהביא לה את תנחומי.

תגובות נוספות על הרצאתו של אריק שרון:

אריק שרון: רק עכשיו אחרי שקראתי בעיתון את הנוסח המלא של הרצאתי התברר לי עד כמה היתה זו מלחמה כפויה במלוא מובן המלה, שהרי אני בעצמי כפיתי אותה על הממשלה.

בגין מגיב על הרצאתו של שרון: אני מרגיש טוב. אני ערני. אני מגיב לעניין, קורא עיתונים, מתבדח עם הסובבים אותי ושומר על צלילות דעתי.

שביתת עובדי „בזק" לא פגעה בשיבושים השגרתיים בקווי הטלפון ברחבי הארץ

המכון הטכנולוגי למדעי ההלכה פיתח אוטובוס שבת

האוטובוס פותח בעקבות דרישותיהם של חרדים ירושלמיים, הזועמים על הפרת הסטטוס־קוו בעירם. לטענתם, נסיעתם של ירושלמים רבים לבלות בתל־אביב מונעת מהם הפגנות וזריקת אבנים – דבר הפוגם קשות בעונג שלהם.

האוטובוס, שיצויד בכל תשמישי השבת הדרושים – אבנים, אלות, מיכלי רוק – יסיע מפגינים חרדים לתל־אביב – שם יוכלו להתפרע ולהפגין כנגד בני עירם המבלים.

האגודה לזכויות האזרח בישראל דורשת לאפשר גם לגברים, שאינם אסירים, לקיים יחסי מין עם נשותיהם.

שופטיו של וענונו יאפשרו לו להעיד בפה סגור.

צמצום ליגת הכדורגל ישפר את הרמה רק אם הצמצום יהיה לאפס.

בעוד שמחצית משרי הממשלה דורשים להחליט שלא להחליט השבוע, דורשת המחצית השנייה של הממשלה להחליט שלא להחליט רק בעוד שלושה חודשים.

ראש עיריית ת"א שלמה (צ'יצ'ו־להט):

אני מצטרף לתמיהתו של טדי קולק שהופתע מהכמות הגדולה של ירושלמים הנוהרים בהמוניהם לבלות בתל־אביב, וגם אני לא מבין למה הם בכלל חוזרים לירושלים.

אם שני ישראלים הצליחו לחרים (כך חושדים בבריטניה) 40 מיליון לירות שטרלינג, אז למה ש־26 ישראלים נבחרים, חברי הממשלה, לא יצליחו לחרים מהציבור כמה שצריך כדי לגמור את הלביא... ואת הציבור.

וְאוּלַי, לֹא הָיוּ הַקְּבָרִים מֵעוֹלָם
וְאוּלַי,
לֹא פָּרְצוּ הַקְּרָבוֹת מִן הַסְּתָם
בִּלְבָנוֹן הָרֵי פְּקוּדוֹתַי

מֵעוֹלָם, בִּשְׁקָרִים לֹא הוֹבַלְתִּי אֶתְכֶם
לַקָּצִיר
מִמְּרוֹמֵי הַבּוּסְטֵר עָמוּס הַגְּוִיּוֹת
לֹא נָתַתִּי יָדַי לְבַּאשִׁיר

לְעוֹלָם הֵן כֻּלָּם אֲשֵׁמִים וַאֲנִי
הַשָּׁחוֹר
שֶׁל מִלְחֶמֶת שָׁרוֹן... הוֹי מִלְחֶמֶת שָׁרוֹן
לוּ אֲנִי — הָיָה רַק שָׁלוֹם

(אריק שרון, תשמ"ז)

אריק שרון מציג את שירו בפני העיתונאים

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: ישע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ ברית־המועצות — הערכת מצב
שר הביטחון מתאר מדיניותה של ברה"מ כלפי המזה"ת
מאת יצחק רבין 6

■ אחים לעסק
האחים בולוס מנפיקים מניות בבורסה
מאת יהודה צור 8

■ עלייה וקוץ בה
זכרונות של נוער עולה מימי תש"ח
מאת אליהו זהבי 10

■ יקיר הדוק
עם בואו של בוב דילן
מאת עמית דוט 12

■ ז'אן דה־פלורט — סרט חדש
מאת יעל ישראל 14

■ כמו סרט מתח
ספר חדש על ראשית מלחמת־העולם־השנייה
מאת יוסף שמי 16

■ שישה־עשר מיתרים והרומנטיקן
רביעיית אלבן ברג בישראל
מאת יוסי שיפמן 17

■ חנקו ותלו
תליית הסרג'נטים — גילויים חדשים
מאת חיים מרגלית 18

■ קיבוץ אחר
בהרדוף מרבים לחתפלסף
מאת אילן שיינפלד 20

מדורים וטורים
עודד ליפשיץ — 2; שלמה גלזר — 2;
ישראל זמיר — 3; זאב צחור — 3;
אלי הכהן — 3; גיורא מנור — 4;
חיים מאור — 4; שמואל בונים — 5;
יעקב רבי — 5.

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 22־27

■ חותמת
אלכס פז, בנצי לומו 28

■ בשער — הפתרון החדש

מרי

מראות, תחושות וקולות

מפעל „סולתם" חזר השבוע לתודעת הציבור בישראל ברעש גדול. צריך לזכור כי המפעל סובל כבר זמן רב מקשיים הקשורים בשווקי העולם ומקיצוץ דראסטי בהזמנות מערכת הבטחון בשל קיצוצי תקציב. סחורה בשווי של 85 מליון דולר מונחת בחצר המפעל ואין דורש. פועלי „סולתם", כ־1000 במספר, הוכיחו כי הכינו שיעורי בית בנושא החברה בישראל והציגו פעם נוספת, כי תקשורת המלווה בכוחנות היא תשובה נאותה לקשיי התעשייה בישראל 1987. „סולתם" של ראשית השבוע הייתה: מראות, תחושות וקולות.

המראות

צמיגים בוערים, שער חסום בנגמ"ש, עשן צמיגים שחור מיתמר, התקהלות אנשים — מראות שאותם אנו משייכים לגדה, לרצועת עזה וממרחק — לדרום־אפריקה וקוריאה הדרומית. והנה, התקרבה לה הגיאוגרפיה אלינו.

התחושות

העשן השחור והסמיך נשא עימו ריח חריף של חששות. פחד וחוסר וודאות. פחד מפני הצפוי, חשש לגורל מקום העבודה ואי ודאות לגבי עתידה של יוקנעם, שמרבית מפרנסיה הם עובדי המפעל. האנשים התרגלו לראות במפעל את ביתם והשקיעו בו 25־30 שנות עמל. היום הם עומדים במצב שבו ייאלצו להתחיל מההתחלה.

הקולות

קולות הזעם והיאוש התערבבו זה בזה. „ויתרנו ויתרנו ויתרנו ועכשיו מוותרים עלינו"; „ממש מביש, אדון גביש"; „ומה יהיה על הילדים שלנו" — בוכה אחד העובדים „הם התחילו את שנת הלימודים לפני שבוע, כדי לקבל פרק בקורותיה של יוקנעם — ולראות את אבא שלהם שורף צמיגים";

„סולתם" 1987 יאוש, תקווה, חשש — מתערבבים בעשן צמיגים שחור, ממתינים לעשן לבן.

● **שלמה גלזר**

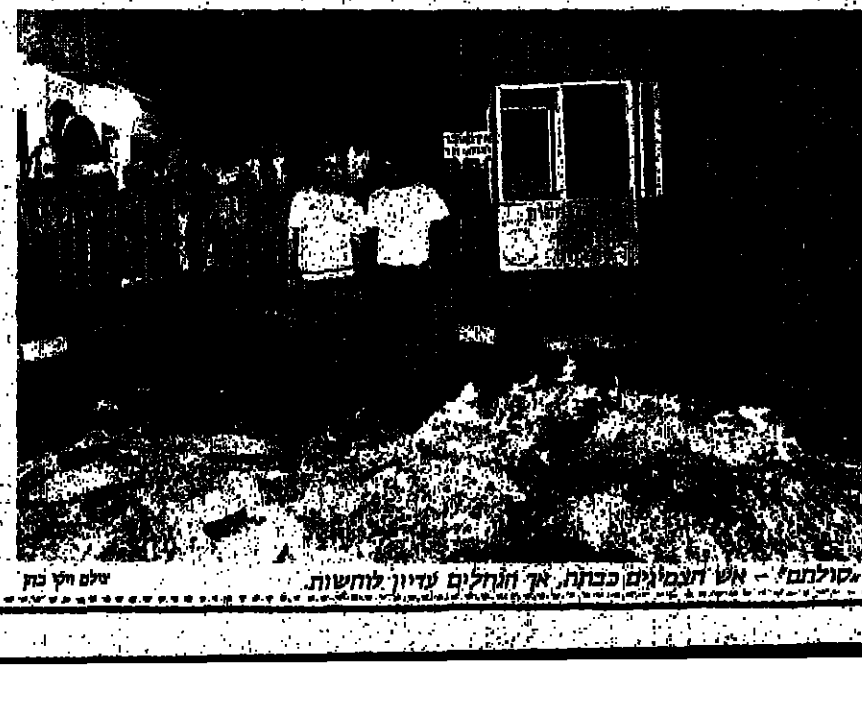

„סולתם" — אש הצמיגים כבתה, אך הגחלים עדיין לוחשות.

מלה רעה

ארנבת על הכביש, בלילה

הדבר הטוב היחיד בהפגנת החקלאים ביום ראשון האחרון היה עצם ההחלטה להפגין. הביצוע היה דפוק. בשבוע שבו חרדים היכו עתונאים, פועלי „סולתם" כלאו את שייקה גביש ליומיים, ופועלי „רום־כרמל" התבצרו במפעל וחסמו את השער בטנק — אי־אפשר היה לשמוע את הציוץ הענוג של החקלאים. ההפגנה היתה טעות ב„ווליום", כמו לפתוח טרנזיסטור ב„קול המוסיקה", מול עשרים טון רמקולים של טינה טרנר בפארק הירקון, ולצפות שהקהל ישמע אותו.

את התשובה להפגנה קיבלה ההתיישבות העובדת כבר למחרת, כשוועדת הכספים דחתה את הצעת האוצר לאשר לתק"ם הנפקת אגרות חוב. הוועדה הזו כבר התעללה בתק"ם וביזתה אותה בדיונים וסחבת סביב הסדר פרישת החובות, ואחר־כך התעללה בדרך דומה במושבים. השבוע אמר בוועדה הח"כ־הליברל דן תיכון ש„הקיבוצים מסבכים את עצמם יותר ויותר כשהם מגייסים כסף מהציבור. הם אינם לומדים לקח ופעם נוספת הם הופכים לבנקים ומסבכים את אלה שקונים את אגרות החוב... הם לא יוכלו לפרוע את האיגרות במועד".

איזו איוולת מרושעת! דן תיכון יודע היטב שגוף יצרני המגייס הון בבורסה אינו הופך לבנק. הוא גם יודע היטב שבבורסה הישראלית כל קבלן עם שני מגרשים ושלד בניין לא גמור יכול להפוך לחברת מניות, לגייס כסף, ואחר־כך לפשוט רגל ולברוח לחו"ל. ל„אלסינט", שכבר קיבלה הלוואות ומחזיקות חובות בסך של רבע מיליארד(!) דולר, יש מניות בבורסה, אבל לתק"ם, שלא קיבלה כל עזרה מלבד פריסת חלק קטן מהחובות בריבית גבוהה, ומחזירה כל חוב בקפדנות, אי־אפשר לאשר הנפקת איגרות!

ההתיישבות במלכודת: כשהיא פונה ודורשת מהממשלה את הנשק שנגזל ממנה, מקימים ועדות כמו ועדות רביד שדנות בנושא חודשים ארוכים. כשכבר יש הצעות, גרועות ככל שיהיו, הליכוד באוצר חשר ניסים מביא אותן לוועדת הכספים ושם הליברלים של הכנסת, כמו תיכון ווינשטיין, דואגים לסחבת מקסימלית. אחר כך הן חוזרות לאוצר — שפשוט אינו מבצע את מה שהוסכם כשתגועות. ההתיישבות מתייאשת מעזרת הממשלה ומנסה לגייס כסף בחו"ל — האוצר ובנק ישראל מונעים זאת מהן, ועל מעט הכסף המיובא מטילים היטל, שמייקר את השימוש בו. כשההתיישבות פונה לגיוס הון בבורסה

— באים שוב הליברלים של ועדת הכספים ותוקעים מקלות בגלגלים. הליברליזם דוגל בשוק חופשי, שבו הממשלה מתערבת במינימום ההכרחי. אצל ליברלים כמו ניסים, וינשטיין ותיכון הליברליזם והשוק החופשי מתחילים אחרי שנגמרת הסחבת המרושעת של חבר הכנסת האחרון והסחבת הבירוקרטית מהשר ועד הפקיד הממשלתי הזוטר.

אם ההפגנה השבוע היא תשובת ההתיישבות העובדת להתנכלות הזו, זה סימן שגם אחרי הקמת המטה המשותף להתיישבות ולהסתדרות החקלאים מפגינים בצמתים, לא כמו כוח כלכלי־פוליטי אפקטיבי, אלא כמו ארנבת המומה בחשיכה, מול פנסי מכונית החובות המתקרבת.

הקייטנה של אנשי „כך"

חייקה גרוסמן צדקה כשתבעה משר המשטרה בר לב לא לראות בקייטנת „כך" גימיק תקשורתי אלא עילה להעמדה לדין של מארגניה, כדי שייענשו וכדי שקייטנות כאלה לא ייפתחו בעתיד. הטעות של חייקה גרוסמן היתה בתביעתה לחוקק חוק גזענות נוסף, עם שיניים. יש מספיק חוקים נגד גזענות, והבעיה אינה החוק אלא יישום החוק. כל עוד רואים בקייטנות „כך" תעלול לא מזיק וכשלון של עיתונאי תמים, כל עוד השוטרים שותים קפה בקייטנות האלה, ומגינים על כהנא בכיכרות, כשהוא נואם ומברך את אנשי רמת עמידר שהיכו ערבים, ומאיים על אנשי שמאל כמו יוסי שריד וחייקה גרוסמן — שום חוק לא יועיל. אילו המשטרה והתביעה הכללית רצו לפעול נגד כהנא ואנשיו היו הקייטנות, וגם כל נאום שלו מהווים עילה מספקת להעמדתם לדין. מכיוון שבמשך שנים לא הוגשו תביעות כאלה, ברור שהישועה לא תצמח מהממונים על שלטון החוק.

לכן צריך להקים, תחת הסיסמא „תנו לנו את הכוח לטפל בהם", קייטנות מהסוג שהציגו חברים מקיבוץ מרום שלום, קייטנות להגנה אקטיבית על הדמוקרטיה מפני גזענים.

הכינוס של הכנסת למושב מיוחד בעניין קייטנת „כך" הוא חשוב, אבל אם זוהי התשובה היחידה לגזענות, זה סימן שהשמאל יושב בצומת הפוליטית בה אנו נמצאים, כמו ארנבת המומה בחשיכה, מול פנסי הגזענות המתקרבת.

● **עודד ליפשיץ**

הפגנת החקלאים. גימיק במקום אלימות.

ירידה

פרופיל נמוך

מותרת בעיתון: „171 קצינים בכירים, מאלוף־משנה ומעלה ירדו באחרונה מישראל". בעיניי זוהי ידיעה מחרידה. חייל שמגיע לאחר „מסע יחידים" ממושך ומפרך לאלופות־משנה הוא כבר איש בעל השקפת־עולם ציונית, בעל מעמד, הישגים חברתיים וצבאיים, אדם שחינך אולי אלפי חיילים לאהבת הארץ, לחם במלחמותיה, טייל במרים ובלא־מרים לאורכה ולרוחבה, ואם תרצה — היה למלח הארץ. כך חשבתי והאמנתי עד לאותו יום מר בו נכנסתי לחנות אלקטרוניקה באטלנטה שבארה"ב ופגשתי את אחד הקצינים המעולים בצה"ל (לפחות בעיני), אשר עסק במשך שנים בנושא הנפגעים. לא אחת נפגשנו בהלוויות, וכתבתי שבחים עליו ועל אנשיו.

בטרם ירד, לפני כמה שנים, ראה מודעה שאנו מחפשים עובד למחלקת המודעות. צלצל ושאל אם יוכל לעבוד אצלנו, כיוון שצה"ל, במסגרת קיצוצים, פיטר אותו.

„אתה? במחלקת מודעות?" השבתי בתמיהה.

„מוכרחים איכשהו להתפרנס", השיב במבוכה מתנצלת.

אחר־כך עבד זמן־מה בבית־אבות כלשהו כמנהל הבית ולפני שנה פגשתי בו כמוכר טייפרקורדרים ומכשירי טלביזיה. שנינו חשנו שנבוכנו.

הוא סיפר את תלאותיו, כיצד ההילה הצהלית אט־אט נמוגה בו, כשהוא עובר מעבודה לעבודה. „אתה מבין, אילו הייתי משתחרר כסמל או כסגן — לא היתה לי כל בעיה למצוא עבודה, אך כאלוף־משנה — זו כבר בעיה. פחות ממנהל מפעל אי־אפשר להציע לך. יותר מזאת, אינך יכול לשמש, דרך משל, נהג אוטובוס בתל־אביב, כאשר כל הסיכויים שאלמנות ופצועים שבהם טיפלת ייפגשו בך בעלותם על רכב. ועליך להסביר ולהתנצל אפילו מנהל מוסך — נחשב בארץ לגורמה פחותה. וכך מצאתי עצמי רץ ממפעל למפעל, מוריד ציפיות, נאבק על משרה, שתתאים לדימויי כאלוף־משנה.

„לדאבוני, בעבור שנתיים עמדתי בפני שוקת שבורה וכשהוצעה לי, על־ידי קרובי אשתי, משרה בחנות אלקטרוניקה באטלנטה, עם אפשרות להשתלם במדעי חברה — ארזתי מזוודות, ואני כאן; מוכר את „סוני" ו„פאנסוניק".

הוא מבטיח לשוב. אך הילדים בינתיים עברו לאנגלית. את התואר השני סיים לפני כשלוש שנים, ולטענתו הוא חוסך, כל הזמן חוסך, בתקווה לשוב. „לא, אני לא מגיע לכינוסי יורדים, או לפגישות עם מנהיגים מהארץ, הם מכירים אותי יותר מדי טוב. אתה מבין, הורדתי פרופיל, אני חש אי־נוחות, כמעט בושה, אבל איך אמר אותו רבי ידוע: אמנם אני מתבייש, אך אין ברירה וכשאין ברירה — אין בושה..."

● **ישראל זמיר**

אנשי כבוד

אצל לובה בניצנה

בניצנה הקמנו את מדינת הנוער.

לפני שמונה חודשים, כאשר לובה סיפר לי שבניצנה יקום כפר נוער מסוג חדש, הגבתי בספקנות. נחיה ונראה. השבוע נסעתי לשם. יצאתי מבאר־שבע, שביום קיץ חם נראית כמו סוף העולם התרבותי. הנסיעה דרומה מקו הקץ מתגלית כפתיחה חדשה. כמה אנשים יודעים שבהר הנגב, באמצע המדבר, מזג אוויר הוא משב־רוח רענן?

אחרי 70 קילומטר שוממים של הרזרווה הקרקעית האמיתית של העם היהודי, מגיעים אל הגבול. שם, על תל ניצנה עתיק, מחכה לובה עם קנקן מים קרים. התל, לאחר כל כך הרבה שנות חורבן ויובש, שוקק חיים. 100 נערים חופרים, לובה מדבר עם הנערים ללא פתוס. יודע את שפתם ומדליק אותם. סנדל עור שנחשף לפתע בתוך הלס הצהוב מוכיח שחיו כאן אנשים של יום־יום. ד"ר דני אורמן מאוניברסיטת בן־גוריון, המנהל את החפירה יחד עם ד"ר יוסף שרשבסקי, אדריכל נודע שהחליט ללמוד ארכיאולוגיה, הופכים בדמיון הילדים את האבנים לבית ואת הממצאים לסיפור אנושי. מישהי צועקת „מצאתי!" האאוריקה שלה כאילו נתפרה על מידות המקום: אוסטרקון קטן ועליו, כתובה בכתב ברור ויפה, אות אחת. ד"ר אורמן מזהה את האות „שין" ולובה כבר רואה את הלוגו של המקום, שהרי מה אומרת השין הזאת במקום הזה, תחנת המעבר ההיסטורית בין היבשות והעמים, אם לא „שלום"?

אחר־כך, בבית הטרומי שבו מתגוררים לובה ושניה, על קנקן נוסף של מים, הוא פורש מפות. במרחב של גבול ישראל מצרים, שאורכו כמו הקו שבין אשקלון לנהריה, יושבות 12 משפחות, מהן 18 בקדש ברנע ו־? בעוזה. והנה ניצנה, ההולכת ונבנית, מכפילה ומשלשת. כבר לא חלום. האבק והרעש החדש הוא של המכוניות והטרקטורים והבונים עכשיו כיתות לימוד, המגורים. בינתיים, במחנה האוהלים של קדש ברנע, ללובה תכל על הזמן, לכן מיד כשבאו למקום עברו במקביל על משא ומתן, תכנון, בנייה, חפירה ארכיאולוגית, ובתוך כל זה הוחל האכלוס. וכבר יש במקום קבוצת נוער ויש כבר ניצנים של צוות. ניצנה קיימת.

רן ושלי, הקטנים שאיתי, ישבו והקשיבו מרותקים ללובה המדבר על אלפי דונם של יער שיינטעו כאן. השינוי הגדול כמו מתחולל לעינינו. אחר כך, כשנפרדנו, הם רצו לצלם. הם משוכנעים שעוד מעט כל הצהוב הזה יהיה לגן פורח. אז שתהיה תמונה, שיוכלו להוכיח שפעם, לפני לובה, היה כאן מדבר.

הפריירים לא מתחלפים

הביקור בניצנה היה מרומם רוח. נראה כמו הסיכוי המתממש לנער העיניים. אבל משהו הטריד אותי. אחר־כך, בפגישה עם זאביק זיוון, מנהל כפר הנוער החדש, התבהר לי מהו הדבר. זאביק הוא חבר קיבוץ שדה בוקר, 23 שנה בהר הנגב. לובה הוא לובה אליאב, עם התחנות מלכיש, דרך קריית שמונה וכל השאר. אולי גורדון, שחוגג את עליית הנוער שהוא מנהל לגורם המממן והמאכלס, מחזיק קבלות של מי שמוכן לממש רעיונות משוגעים. כל מי שבא לניצנה, וזה לא כל כך הרבה, בא ממשהו חשוב אחר, בתוך בגלל בנגב.

מי אמר שהפריירים לא מתים אלא רק מתחלפים? ובכן הם לא מתחלפים. מי שהיה פרייר הוא שיהיה, ומי שלא — גר בין אשקלון לנהריה, והוא המאשר. בין הפריירים לכל היותר הוא והזה בין המתגוררים ב־200 הקילומטרים האלה לבין אלו שהתיישבו ב־200 הק"מ של גבול מצרים. הנגב מתקיים מבורות המים, בור המים של המתיישבים מתמלא רק מהולכיו שלו.

● **זאב צחור**

אקטואליה

חובותיו וזכויותיו של „השרינק"*

בימים האחרונים דווח בתקשורת על פסיכולוגית קלינית מחיפה, שסירבה לבית הדין הרבני, כשזה ביקש אותה לחשוף פרטים משיחות שניהלה עם מטופלת. בעלה של המטופלת תבע מן הפסיכולוגית שתחשוף שיחותיה עם אשתו, שבהם לטענתו, סיפרה המטופלת כי היא בוגדת בבעלה. הפסיכולוגית, שעמדה בסירובה, עתרה לבג"צ וזה הוציא צו ביניים המחייב את בית הדין הרבני לבוא תוך 45 יום, ולנמק מדוע יכפה עליה מתן עדות. עד כאן פרטי המקרה בקצרה. מחמת הסוב־יודיצה לא ניגע במקרה עצמו, אולם מבחינה ציבורית עולים סימני שאלה לא מעטים, הקשורים בתפקידיו, שליחותו ומטרותיו של הפסיכולוג הקליני.

ייאמר מיד — קיים הבדל מהותי וידוע בין מטופלים חולים לבין בריאים. אין ספק שמטופל, הלוקה בנפשו, זקוק לסיוע פסיכולוגי ו/או פסיכיאטרי, כשם שהחולה בלחץ דם זקוק לתרופותיו. חשיבות הסיוע הבלתי מסויג, במקרים אלה, אינה מוטלת בספק. כדאי למקד את הבעיה דווקא אצל הבריאים — אלה שיכולים לחיות בלי „השרינק", אך מעדיפים „לפרוק" אצלו, פעם פעמיים בשבוע, את „מטענם", את מגוון רגשותיהם עם איש מקצוע.

מספר דוגמאות היפותטיות ותהיות בצידן:

א. פלוני יושב ביום ראשון מול הפסיכולוג שלו ומרגיש בפניו שוב ושוב, ששאיפתו הבלתי מעורערת היא לנקום בשותפו לעסק. מבלי לפרט את מהות הנקמה, „הוא סידר אותי ואני אראה לו". הפסיכולוג ודאי יבקש לדעת מדוע חש פלוני רגשות תוקפנות ושטנה כלפי שותפו, כדי לרדת עם המטופל לשורש הבעיה ולנסות לשנות גישתו.

ביום שני פותח הפסיכולוג עיתון, פלוני רצח את שותפו. הפסיכולוג לא דיווח לאיש, בכל זאת הטיפול הוא עניין שבינו לבין לקוחו. אתם יודעים שומה על פסיכולוג, היודע כי חיי אדם עומדים בסכנה לדווח על כך. השאלות הנובעות כאן: מתי? באיזה אופן? למי לספר?

ב. אלמוני מספר לפסיכולוג על מעילה בכספים שביצע. הפסיכולוג מחליט לגשת ולעקור מן המטופל את תופעת הרצון הכפייתי לכסף. האם הוא נוהג כשורה?

ג. פלמוני מספר לפסיכולוג, כי הוא חולה זה זמן חולי פיזי, אולם הוא סולד מרופאים ואיננו רוצה ללכת לרופא. האם צריך הפסיכולוג לכפות עליו טיפול רפואי?

המטופלים אינם יודעים מה הן זכויותיהם וחובותיהם של ה„שרינקים" שלהם. הם חשים, אולי בכל פגישה, כי אבן של צרות נגולה מליבם; אולם באורח סופי עלולה האבן לשוב ולהיערם על ליבם, פרט לאימון הבלתי מסויג שנדרש ה„מטופל" לתת בפסיכולוג. הוא זכאי לדעת גם משהו על המותר והאסור לאיש המקצוע.

כמעט רציתי לומר בנקודה זו, שפשוט אין אל מי לפנות, אולי לפרויד. אלא שאז נזכרתי: ישנו. יש את מי לשאול. בארץ הקודש קיים, תאמינו או לא, ארגון שנקרא הסתדרות הפסיכולוגים בישראל. אלפי חברים בארגון זה, בהם פסיכולוגים קליניים רבים, אולם הוא פועל כנראה כארגון מחתרת. איש לא שומע, איש לא רואה. וזהי כנראה ההסתדרות החשאית ביותר בישראל.

וזהי ההסתדרות שיכולה להאיר עיניהם של עשרות ואולי מאות אלפי אנשים הנזקקים, מטעמים אלה ואחרים לשירותיו של ה„שרינק". אולי תואילו, רבותי המלומדים, לצאת מן המחתרת, ולהשיב בקול צלול ורם על שאלות כמו: האם הפסיכולוג יכול, צריך ורשאי לשמוע הכל? מתי עליו לסמן קו אדום למטופל או לעצמו? האם פסיכולוגים קליניים, הם אנשים בעלי תכונות? האם הפסיכולוגים הקליניים הם מהדורה מודרנית של הרב או הכומר המאזינים לווידוי של מאמיניהם? ואם כן איזו פונקציה יש לתשלום הכספי עבור האזנתם, או רגישותם המקצועית? ועיקר העיקרים — מדוע לא תפרסמו את תקנות האתיקה של הפסיכולוג הקליני? הרי, כך לוחשים על אוזנינו, קיים דבר כזה. סוגיות ושאלות אלו, רבותי, אינן סמנטיקה. כאן מדובר בחיי נפשות.

● **אלי הכהן**

* שרינק — פסיכיאטר.

אידוע

חיו השבעים אך הקשים של מבקר

השבוע קראתי בשקיקה את רשימתו של אגון רונאי, אחד מחשובי מבקרי־המסעדות, ב"סאנדי טיימס" הלונדוני, בה הוא מסכם את פעילותו רבת השנים כאיש שבא לסעוד והחייב לדו"ח על כך לקוראיו. אני מחבב מאמרים על מאכלים מסעדות וספרי־בישול, כי סוג עיתונאי־ספרותי זה הוא הדיאטה האידיאלית. מצד אחד יש לך הנאה רבה מהמזון, עד שהרוק מתאסף בפה והזיכרון מעניק לך חוויות קולינאריות, ומותר לך להתענג גם על מה שאסור לך לטעום בפועל ממש, ומצד שני כמות הקלוריות: אפס.

גם על לחמנייה טרייה או מרק אפשר לכתוב בחן, בידע ובפקחות. מה שנחוץ זה קמצוץ כשרון.

רונאי, שנפרד מתפקידו ומקוראיו, בעיתון ובספרי ההדרכה לנוסעים בעלי נטיות קולינריות, מתאר את תהליכי עבודתו ואת תחושותיו, ומה שהפליא אותי, הוא הדמיון הרב בין אלה לבין התחושות המוכרות לי היטב בשל עיסוקי כמבקר תיאטרון ומחול.

הוא מסביר את ההבדל בין אכילה מעודנת למען התענוג לבין זו שלמען כתיבה, כך: מעכשיו יוכל ליהנות ממאכלים בלי לייגע את מוחו בחיפוש אחרי תארים מורייקים וניסוחים מבריקים לחוויות העוברות עליו בין הצלחת למולג בין המנה הראשונה לקינוח; הוא יוכל להזמין רק את מה שהוא באמת אוהב, ולא משהו אופייני למסעדה המבוקרת; לא יטריד אותו הדחף למצוא כותרת מבריקה וביטוי מצלצל כבר מהרגע בו נטל את התפריט.

מבקר האמנות לפחות פטור מסבל הברירה החפשית. מגישים לו "מניו", מבלי ששואלים לדעתו. אבל בכל היתר, ההגדרות של רונאי תואמות בדיוק את רגשותי, שעה שאני צופה במופע.

הקריטריונים הביקורתיים שלי אינם נרדמים או יוצאים לחופשה — רק הידיעה, שלא אצטרך להביע את דעתי, משחררת מלחץ.

מבקר המסעדות לפחות אינו נאלץ לחוש כמו סוכן חשאי, בעמיתו התיאטרוני, בשעת ההפסקה או עם תום המופע, ולהימנע מלשוחח על רשמיו, שמא מישהו מעמיתיו בסביבה, וזאת לא מטעמי איזו אתיקה מעורפלת ו"שפיטה בלתי מושפעת", כי הלא דווקא החלפת דעות ודיון עשויים לשפר את פסקידינו, וממילא אין שיפוט אובייקטיבי של אמנות (ומסעדות...), אלא רק ניתוח אישי, סובייקטיבי, אבל, פשוט, אם אני משוחח על הצגה טרם כתיבה, יש לי תחושה של לעיסה ונדנוד בשעת הכתיבה, הרי את כל זה כבר אמרתי, כביכולו את הלחץ בראש חייבים לשחרר רק מול המקלדת או המקרופון.

רונאי מגעי למסקנה, שאי־ידיעת־בישול אינה חסרון למבקר המזונות. בעניין זה המצב שונה, לדעתי, בתחום האמנות.

ההצגה היא מין חביתה, בה ערבבו את כשרונותיהם המחזאי, הבמאי, השחקנים וכל יתר השותפים ליצירה. ועל המבקר כאילו להפריד אותה שנית למרכיביה, כדי לדעת, האם כוונותיו של המחבר הובנו כראוי, והאם הבימוי או המשחק "אשמים" לחיוב או לשלילה. וחוששני, שבלי התנסות מעשית בעבודת התיאטרון, אנליזה זאת בלתי אפשרית.

מה שבולט בכתיבתו של אגון רונאי הוא התיאבון, שלא אבד לו בקריירה הארוכה שלו. וזו, אולי, התכונה החשובה ביותר למבקר, שלא לאבד את החשק, את הסקרנות.

ועוד תכונה משותפת אני מוצא בין הגורמיי המקצוענים ומבקר האמנות: הם אינם צריכים לעמוד שעתיים בגשם או בשמש, ולצפות לאיזה שר או גדול, עד שזה ייצא מהישיבה, לרוץ אחריו ולהתחנן לאיזה שבר־פסוק סתמי. ("הפגישה היתה מועילה, ודנו בה במכלול נושאים המעניינים את שני הצדדים.

וכו'. פראוות של קש וגבבא, שהעיתונאי חייב להפיק מהם משהו) אותנו, המבקרים, אפילו אם חוששים ממוצא פינו ולא אוהבים את השגותינו, בכל זאת מזמינים אחר כבוד, מושיבים במקומות הטובים ובכלל מנסים לדאוג לרווחתנו. וזה, לפחות, מנעים את העבודה.

● גיורא מנור

גלדיה עיתון

הדימוי המדומה

ב־1800 צייר צייר־החצר פרנציסקו גויא, תמונה גדולת־ממדים "משפחת המלכות", המתארת את המלך קארלוס הרביעי עם משפחתו בארמון אראנחואס. בתמונה זו מומחשת היטב גישתו של גויא לאחוז בחבל משני קצותיו. מחד־גיסא, צייר־חצר מוזמן טיפוסי, המציג את המשפחה בפוזה רפרזנטטיבית מלכותית, רשמית, מודעת לעוצמתה ועטויה מעטה מפואר וחגיגי של מותרות והוד מלכות. מאידך גיסא, חושף ומוקיע הצייר, באירוניה אכזרית, את השחיתות וקלקול המידות של "לקוחותיו". הביקורת והבוז נחשפים בהבעות הפנים, בתנוחות הגוף ובאמצעים נוספים שהיו, כנראה, סמויים מעיני הלקוח־המעסיק.

בימים אלה מוצגת בביתן בילי רוז במוזיאון ישראל בירושלים, תערוכת צמד האמנים מיכאל קלג ויאיר גוטמן. הצמד קלג את גוטמן מנסה להתמודד עם התיאור הכפול הזה של דימויי כוח בסימניו המובהקים, ועם האירוניה והביקורת המגולמת בהם באמצעות תצלומי צבע גדולים, מבריקים ומקצועיים של דיוקנאות אנשים המזוהים עם כוח קפיטליסטי־אימפריאליסטי (מנהלי חברות, אספני אמנות, נופים של קווי־כוח חשמליים).

באמצעות תצלומיהם מחקים השניים את מסורת הציורים הרפרזנטטיביים בנוסח הולנד במאה ה־17, או ציירי חצר אנגליים, צרפתיים, ספרדיים, גרמניים וכו' עד סוף המאה ה־19, לכאורה, חנף ללקוח. במבט שני — ביקורת אירונית כלפיו. הטיפול בתדמית הכמו־אריסטוקרטית נחשף בניסוח דימויים מדומים באמצעות סימולציה (הדמיה): שימוש בסצנה מבוימת ובתפאורת רקע מצוירת ובאביזרי במה היוצרים את הדימוי בדרך דומה לצלמי רחוב או צלמי תחנות, ה"שותלים" את הלקוח על רקע פנטסטי.

הסימולציה אופיינית ליוצרים רבים באמנות העכשווית, הפוסט־מודרניסטית. הצמד קלג־גוטמן משחקים על פי כללי המשחק הניו־יורקיים העכשוויים, ומשתלבים בהם יפה מאוד. שני אמנים ישראלים־יורדים, היוצרים בסגנון יותר אמריקני מאמריקני, יותר מדומה ממדומה. בלוף אמריקני נוצץ, שטחי ומבריק, עטיפת צלופן שאינה מצליחה להסתיר את הרדידות שמתחתיה. צעד נוסף, כתם צבע נוסף מפריד בין סימולציה לצביעות. אלף ניסוחים פילוסופיים, בדבר היות המוצר "מעדן של 5 כוכבים" לא ישנו אותו. הוא יושאר, כל־כולו, כוכבים נוצצים מפלסטיק, סחיר ומכיר ל"עשירים תרבותיים" ובעלי "משקע אינטלקטואלי", לצרכני ואוצרי אמנות עכשווית. ניתן לנחש כי כשתגדל המכירה של הצמד, החותר אולי להיהפך לנובו־ריש אמריקני, ייעלם המישקע, והסימולציה תהפוך לקיטש גלוי וטיפוסי.

אין לי דבר כנגד השניים. כל אחד בוחר את המסלול שבו ילך וטעמיו עימו, אך תמוה בעיני שתערוכה זו מוצגת במסגרת "סדרת תערוכות אמנים ישראליים צעירים" על שם חנן יוז. סדרה זו, שהתחילה יפה, הופכת לסימולציה של תערוכה ישראלית. היא יורדת מן הפסים, תרתי משמע, לשם מה לתת במה לאמנים יורדים המציגים אמנות אמריקנית ירודה? מעניין איזו מועצת מנהלים לחצה על המוזיאון להציג את "תערוכת מועצת המנהלים".

דומה כי מארגני התערוכה הבחינו, אולי, בקשר המפוקפק ודאגו להדגיש כי השניים "למדו באגף הנוער של מוזיאון ישראל בשנים 1972־73". נו, באמת, קשר מודמח לאמנות ישראלית מדומה. וסייג לאוצר – תמיהה.

דיוקן של חבר מועצת מנהלים – תערוכת תמונות במוזיאון ישראל

נ.ב. יש בארץ לפחות צלם אחד המציג את בעלי השררה והכוח וחושף באירוניה דקה את מומיהם, בצילומים חכמים, מבוימים היטב, עם דימויים רב־דימיון ולא מדומים. הלא הוא מיכה קירשנר. הוא, למשל, עוד לא הגיע לבילי רוז.

● חיים מאור

שמואל בונים

המסמר

מעשה שהיה. יום אחד בא ברל אייזן איש חלם (חלם, להווי ידוע, הייתה אותה עת שקועה בדאגות פרנסה ובכלל). ובכן בא אותו ברל אל מועצת חכמי חלם ובפיו בשורה. וכך אמר: "הגיעה השעה שנתחיל לעשות מסמרים בכוחות עצמנו, כאן בחלם". פערו חכמי העיר את פיהם: "מסמרים!! בחלם!! מסמרים עושים!! עד עצם היום הזה ידענו שמסמרים קונים בוורשה. איך עושים מסמרים!!"

הסביר ברל: "קונים בוורשא חוט ברזל ארוך, מקצצים אותו לחתיכות, מחדדים כל חתיכה בקצה אחד והרי לכם מסמר!". היקשו חכמינו: "נו, וראשו? הרי לכל מסמר יש ראש שעליו מכים בפטישו" השיב ברל: "את הראש נביא מוורשא, נדביק אותו בראש המסמר שלנו והרי לכם מסמר לכל דבר". ובו במקום הוציא מכיסו מסמר. מסמר מעשה ידיו.

הביטו חכמי חלם במסמר החלמאי בעיניים נוצצות מהתפעלות: "באמת מסמר! ממש שנות האלפיים!" ותוך כדי כך נחלקו הדעות (כדרך חלם תמיד – במקום שיש מצדדים, מיד קמים מולם המתנגדים להכעיס), והיו לשני מחנות יריבים. אלה מצדדים וליבם רחב: "מסמר שלנו! ידע כל העולם – בחלם עושים מסמרים. חזקים, עם חודו" המתנגדים, לעומתם, שקלו, ובדקו, ומדדו ומצאו נימוק שכנגד – המסמר החלמאי יעלה לאנשי חלם יותר ממסמר קנוי בוורשא, היו אלה קטני אמונה, מה שמכונה בלע"ז – ריאליסטים. יש להודות על האמת שגם המצדדים וגם השוללים לא הבינו דבר וחצי דבר ב"מעשה מרכבה" של מסמרים. ישבו ודנו והתנצחו חכמי מועצת העיר שבעה ימים ושבעה לילות ולא באו לעמק השווה.

והעיר חלם כמרקחה – כן מסמר, לא מסמר. שאלו לדעתם של אלה שעיסוקם – מסמרים. קראו הנפחים בקול גדול: "כן!" אמרו הנגרים: "לא! שאם נייצר מסמרים, לא יהיה לנו כסף לקנות לוחות עץ, שהם, כידוע, קודמים למסמרים". העלו השוללים את דבר הנגרים בתרועה גדולה. ענו לעומתם המחייבים: "והכבוד? הכבוד הוא קליפת השום! "ישבו עוד שבעה ימים ושבעה לילות. אלה אומרים: "אנחנו יודעים יותר טוב". ואלה אומרים: "אנחנו יודעים יותר טוב". וחלם כולה על מסמרים. החליטו: "יפסוק הרב". כך דרכה של חלם תמיד – בהיות הדעות שקולות הולכים לרב (הולכים! רצים!). רבה של חלם הוא, כידוע, מבין גדול במסמרים.

ישב הרב לחשוב. נשא עיניו כלפי שמים, חשב וחישב. שאל ודרש: האם רב מספר הנפחים בחלם ממספר הנגרים וכיוצא בזה. ישב ושקל כל אותו הלילה. חלם כלה מצפה למוצא פיו של הרב. שהיה, כתמיד, מסמר הערב.

יעקב רבי

על "את" ועל סלנג

מכונרי שמואל לולב, איש קיבוץ אפיקים, מעביר לי מיכתב שקיבל מן הפירמה "קשר כראל ושות'" באמצעות המומחה שלה לשפה העברית, מר ש. מורלו:

א. אתה צודק בהחלט שלפי כללי השפה התקנית, המלה "את" במשפט "יש לנו בדיוק את המחשב שאתה צריך" הינה מיותרת.

ב. עם זאת, יש לזכור שבארץ רווחות שתי גישות בהתייחסות לתיפקודה של הלשון העברית. הגישה הראשונה גורסת שהלשון העברית היא נכס מקודש ("שפת התנ"ך") המלווה את העם היהודי זה אלפי שנים, ובתור כזאת אין לקבל שימושים ושיבושים הצומחים מן העם. ואילו הגישה השניה גורסת שהשפה העברית, ככל שפה אחרת הינה מכשיר המיועד לתקשורת בין בני אדם, ובתור כזאת היא גוף חי ודינאמי המשתנה באופן תמידי ויום־יומי לפי צורכיהם ונטיותיהם של המשתמשים בה.

ג. יפה ציינת במכתבך שתוספת המלה "את" במישפט הנ"ל היא מעין "סלנג". חוקיותו או אי חוקיותו של ה"סלנג" תלויה בעמדתו של המתבונן, אם הוא חסיד השיטה הראשונה — אזי כל סלנג הינו בלתי חוקי, ואם הוא חסיד השיטה השנייה — אזי כל סלנג הינו חוקי.

ד. אם ניקח דוגמה מלשון אחרת, לאנגלים יש טענות מרות על "השיבושים" הרבים שהכניסו האמריקנים בשפה האנגלית, אך גם אנגלי בן זמננו יתקשה בהבנת השפה האנגלית שהיתה בשימוש בתקופת שיקספיר. משמע, שכל שפה חיה הנמצאת בשימוש (להבדיל משפה מתה) עוברת באופן בלתי נמנע שינויים באופן מתמיד וקולטת בתוכה מלים, צורות, שימוש ושינויים התלויים הנובעים מן העם והעלולים לזעזע ברגע הראשון כל חסיד של טוהר השפה. אך לאחר מן מתאזרחים "שיבושים" אלה בשפה ונהפכים לחלק אינטגראלי ממנה.

ה. בשפה הערבית למשל הבעייה פחותה, מכיוון שיש ערבית ספרותית מחד גיסא וערבית מדוברת מאידך גיסא.

ו. כדי לתת לך דוגמה נוספת, ברשות השידור יושב אדם מיוחד הממונה על מציאת שיבושי לשון ותחביר אצל קרייני הרדיו. במהלך עבודתו הוא שולח לקריינים רשימות של שיבושים שמצא אצלם תוך האזנה לדבריהם ברדיו.

העובדה היא כי עבודתו אינה פוחתת משנה לשנה אלא להפך, כי גלישת הקריינים ל"סלנג" נמצאת בעלייה מתמדת.

כל הנסיונות להקפיא כללים תקניים של שפה חיה (ולא רק אצלנו) עולים בתוהו, שכן החיים חזקים מן החוקים.

בתקווה שהשבתי לשאלתך לשביעות רצונך,

בברכה

עמליה בטינגר.

עד כאן דברי בעלת המכתב. על כך מעיר שמואל לולב: "כזכור שלחתי בזמנו את המודעה (שנוסחה יש לנו את המחשב וכו') למודיע, המודיע, כנראה, התייחס ברצינות והעבירה אל מחבר המודעה. לפיכך זכיתי לקבל את המכתב המפורט הנ"ל".

"משאים ומתנים".

פרופ' יעקב רותם כותב לי:

שמעתי לאחרונה בכלי התקשורת — ולא בפעם הראשונה — את הביטוי "משאים ומתנים", ואני תוהה מניין צורת ריבוי זו. למי היא דרושה? הרי כאשר מנהלים משא ומתן יוצאים ידי חובה על ידי מלה או משפט אחד; מנהלים שיח ושיג, כדבר מוכר מאליו. מה ראו איפוא אנשי "הדיוק הקפדני" לנקוט לשון רבים? במילון אבן שושן אנו מוצאים מובאות מספרות חז"ל ומן הספרות החדשה כלשון יחיד, ובודאי משא ומתן.

"אשמח לשמוע את דעתך בנידון".

עד כאן פרופ' רותם. כמובן, "משאים ומתנים" חן שפת יתר, אבל בעברית הישראלית רבים המקרים שנוקטים — אכן לשווא ושלא לצורך לשון רבים, וכך נקלט גם הצירוף "משאים ומתנים".

הלו... חותם

שימוש בנשק - רצח

בכתבתו של עודד ליפשיץ (חותם מס' 32, 7.8) נאמר, כך: "השבוע נפל על משמרתו בעזה רון טל בן ה־22 רבין אומר שזה היה רצח מתועב וסרן טל היה "מטרה מזדמנת" לפלשתיני שירה בו, זה לא היה רצח מתועב סרן טל נפל מקרבות הגרילה בינינו לבין המחתרת המזוינת בשטחים. הוא לא נרצח, כמו שהפלשתינים שנופלים בקרבות עם צה"ל ברצועת הביטחון לא נרצחו על־ידי חיילי צה"ל שפגעו בהם, וכמו שחיילי צה"ל שנפלו במלחמת לבנון לא נרצחו על־ידי הפלשתינים. גם כשאנו כואבים ואבלים על חיילינו שנפלו בקרב, עלינו להתייצב באומץ מול המציאות והאמת"

עד כאן הדברים נראים אחרת, אולם עלינו להתייצב באמת מול המציאות והאמת, והאמת מה היא? כאשר פוגע אדם בהולך רגל עם רכבו והורג אותו, ללא כוונה תחילה, הרי שהוא הרגו ואותו הולך רגל תמים נהרג בתאונת דרכים. אך, חייל היוצא למשימה ולוקח על עצמו את האפשרות של ירי באנשים, על מנת להצליח במשימה, או שהמשימה היא הרג אנשים, הרי הוא רוצח! נכון, רוצח בשליחות האומה, רוצח בשליחות הבטחון.

אדם ההורג אדם אחר בכוונה תחילה, ויהיו המניעים אשר יהיו הוא רוצח. חילי צה"ל ההורגים מחבלים ברצועת הביטחון הגם רוצחים, וגם אותו מחסל שירה בסרן טל הוא רוצח. ההרג היה מתוכנן!

איני חושב שניסינו אנחנו או הערבים את כל האפשרויות לחיות, ועד שלא ננסה את כולן, כל שימוש בנשק הינו רצח... ואין שם טעם לעדן, או לנסות לעדן את הדברים בהגדרות שונות.

אלון קוריץ חריש

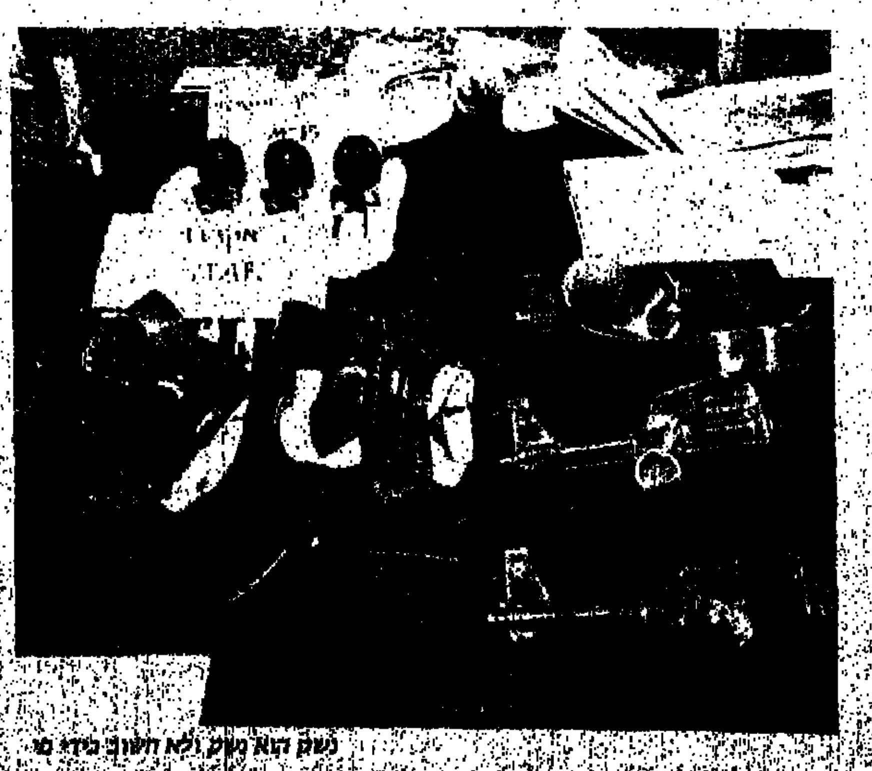

נשק הוא נשק, ולא חשוב בידי מי

ברית־המועצות הערכת מצב

מאת שר הביטחון יצחק רבין

שר הביטחון סוקר ומסביר את מניעיה של ברית־המועצות ביחסה למזרח־התיכון בכלל ולמלחמת עיראק־אירן בפרט

במזרח התיכון נשאלות תמיד שתי שאלות:
● מהי מידת הסכנה במלחמות חדשות ובטרור
● מה הם הסיכויים לשים קץ למלחמות ולקדם את עניין השלום.

כיום, הסכנה העיקרית להסלמת מעשי האיבה קיימת במפרץ הפרסי, בקשר למלחמת איראן־עיראק וכן בתוהו המוחלט והבלתי־פוסק בלבנון, עלול לפתות גורמים מן החוץ להתערב. אך בטרם אדון במישרין במצב הנוכחי הייתי רוצה לתאר את ההתפתחויות החשובות של העשור האחרון מנקודת־ראות ישראלית.

ארבעה אירועים כאן תרמו למצב הנוכחי: ● החלטת מצרים וישראל לשים קץ למלחמה ולכונן יחסי שלום. ● התמוטטותו של משטר השאה באיראן, שהעלתה לשלטון את חומייני ואת החומייניזם — אירוע חשוב מבחינה אסטרטגית, ולאו דווקא לטובת ישראל ולטובת העולם החופשי. ● החלטת עיראק, בעקבות הפיתוי שבהתמוטטות משטר השאה, לפלוש לאיראן ● מלחמת לבנון וספיחיה.

החלטתן של מצרים ושל ישראל לשים קץ למלחמה ולכונן יחסי שלום נראתה בעיני בריה"מ והעולם הערבי כ *pax Americana* מאמץ מצד שתי המדינות, יחד עם ארה"ב, לערער את מעמד הרוסים במזרח התיכון.

המדינות הערביות הקיצוניות — סוריה, עיראק, לוב, דרום־תימן — הגיבו מיד ובחריפות, וניסו בוועידת בגדד ללחוץ על מה שמכונה „המדינות הערביות המתונות", שיצטרפו לחזית מאוחדת נגד השלום ותומכיו. ננקטו צעדים לבידודה של מצרים, והוטל עליה חרם. כל מדינות ערב, פרט לסודאן, ניתקו את יחסיהן הדיפלומטיים עם מצריים. כולן הפסיקו את הסיוע הכספי וגירשו את מצרים מכל הארגונים הבין־ערביים והבין־איסלמיים; הן אפילו העבירו את מרכזי הארגונים הללו ממצרים לתוניסיה. צעדים אלה ננקטו בגיבויה של בריה"מ.

המלחמה שפרצה בין איראן לעיראק תרמה, במידה רבה, ליכולתה של מצרים להתמיד בשלום עם ישראל. הפלישה העיראקית אף הקטינה עד מאוד את האיום הצבאי על ישראל, וזאת משום שעיראק נעשתה תלויה במדינות הערביות המפיקות נפט לשם מימון מכונת המלחמה שלה וכן מפני שעיראק נעשתה תלויה לחלוטין בירדן שהוא הקשר היחיד שלה עם העולם החיצון. היום מקיימת עיראק את דרכי התחבורה והאספקה שלה רק דרך ירדן. בכל יום ניתן לראות בעקבה בין 25 עד 35 אניות, ש־85 אחוזים מהן מובילות סחורות לעיראק.

בריה"מ תיארה את הפלישה העיראקית כמעשה תוקפנות והפסיקה את אספקת הנשק לעיראק. כתוצאה מכך קיבלה עיראק נשק מסין וממצרים, אשר מכרה לה נשק שנעשה עודף בעקבות המודרניזציה של צבא מצרים שקיבל ציוד אמריקני חדש.

אסטרטגיה רוסית מתוחכמת

בשנים 1983 ו־1984 נעה המטוטלת בעולם הערבי מבידודה של מצרים לבידוד סוריה, שהיא המדינה הערבית היחידה (מלבד לוב) התומכת באיראן במלחמתה נגד מדינה־אחות ערבית. יתר־על־כן, כאשר בשלהי מלחמת לבנון גירשו הסורים את אש"ף של ערפאת מטריפולי, בספטמבר 1983, נאלץ אש"ף להתנער מסוריה וממדינות ערב הקיצוניות ולפנות אל מצרים ואל ירדן. כל האירועים האלה ביחד איפשרו למצרים לנתק את חגורת הבידוד שהקיצוניים הערביים ניסו להקיפה בה, לשקם את גשריה עם העולם הערבי ולשים קץ לבידוד שהביא עליה חוזה השלום עם ישראל.

באותם ימים היתה מדיניות בריה"מ במזרח התיכון במצב של התפוררות גמורה. בגלל המלחמה בין איראן לעיראק התלכד, למעשה, העולם הערבי בתמיכה בעיראק — ירדן, מצרים, המדינות בחצי־האי ערב, רוב מדינות צפון־אפריקה להוציא לוב — לכולן היתה עמדה אחידה בעניין החשוב ביותר במזה"ת. הסובייטים היו המפסידים — עד לפני כשנה. אך מאז אני רואה אסטרטגיה רוסית מתוחכמת ועתירת דמיון.

המטרה הראשונה והחשובה של בריה"מ היא לשים קץ למלחמה בין איראן לעיראק. הסובייטים יודעים כי המלחמה הזאת תרמה לייצוב השלום בין מצרים לישראל (אשר שינה את מאזן הכוחות בסכסוך בין ישראל לערב); היא בודדה את סוריה ואת לוב בעולם הערבי, וקירבה את ערפאת לירדן ולמצרים. יתירה מזו, הקרע בין סוריה לבין ערפאת טרף גם את המערכות של בעלי בריתה של בריה"מ במזה"ת — סוריה, עיראק, לוב ואש"ף.

לדעתי, המעצמה החיצונית היחידה המסוגלת לשים קץ למלחמה היא בריה"מ, מסיבה אחת פשוטה: היא יכולה לשוחח עם שני הצדדים. אי־אפשר לסיים את המלחמה על־ידי איום בכוח, או שימוש בכוח, בלא תהליך דיפלומטי. אף כאשר רבבות איראנים נהרגים בנשק מתוצרת רוסית שבשימוש העיראקים, רק לפני הסובייטים פורשים שטיח ארום בטהראן. יש לנו יסוד להאמין כי בביקורו של הסגן הראשון של שר־החוץ הסובייטי בטהראן, שנערך לפני כמה שבועות, ניסו הסובייטים לשים קץ למלחמה באמצעות ועידה שתתקיים במוסקבה, בהשתתפות משלחות מעיראק, איראן ובריה"מ.

עיראק יודעת שאינה מסוגלת לנצח במלחמה. מטרתה, בתיאום עם בריה"מ, היא להפסיק את המלחמה ולשוב למצב שהיה קיים לפניה. האיראנים מסרבים. הם דורשים את ראשו של נשיא עיראק סאדאם חוסיין.

לעיראק כ־6,000 טנקים, לאיראן קצת יותר מאלף. לעיראק כ־600 מטוסי קרב, לאיראן קצת יותר ממאה. מבחינת הנשק הקונוונציונלי אי־אפשר כלל להשוות בין שני הצדדים. במצב הנוכחי זוהי מלחמת קרקע, שאי־אפשר לנצח בה. על־כן התחילו העיראקים לנצל את עליונותם באוויר כדי לתקוף מטרות אזרחיות. הניסיון הזה נכשל, בין היתר משום שהסינים חיזקו את כושר ההתנגדות של איראן (ולדעתי הם יעשו זאת יותר ויותר).

ערב הסעודית ניסתה, על־ידי הורדת מחירי הנפט לפני שנה וחצי, להביא את המשק האיראני לשפל שימנע את המשך המלחמה. גם הניסיון הזה נכשל. העולם כולו נהנה זמן־מה מהורדת מחירי הנפט, אך לאחר שנוכחו לדעת שהמדיניות הזאת לא נשאה פרי, המחירים החלו לעלות שוב.

לבסוף, אני מאמין כי עיראק הגיעה לכלל מסקנה שהדרך היחידה לשים קץ למלחמה היא גלובליזציה של הסכסוך: להתקיף מיכליות, לאלץ את האיראנים להגיב, ליצור בעיות לגבי שתי מעצמות־העל. זהו המצב בו אנו שרויים כיום.

מה יקרה, קשה לשער. ישראל רק מסתכלת מן הצד ועוקבת אחרי מעשיהן של שתי מעצמות־העל. אך יש לזכור שלשם סיום המלחמה דרוש יותר מאיום בכוח או שימוש בכוח; דרושה דיפלומטיה.

רפובליקה איסלאמית או מדינה רבת־דתות

האיזור הבעייתי השני הוא לבנון. בעיית היסוד שם כיום היא מאבק בין שתי „ידידות", איראן וסוריה, על ההגמוניה בתוך העדה השיעית. גורלה של לבנון יוכרע במאבק בין חיזבאללה לבין אמל, על השליטה בעדה השיעית הגדולה והענייה ביותר בעולם הערבי — העדה השיעית היחידה במזה"ת שיצוא החומייניזם אליה הצליח.

המצב במזה"ת תמיד עמוס סתירות. לגבי הסובייטים סיום המלחמה בין עיראק לבין איראן הוא המטרה האסטרטגית הראשונה במעלה. ואולם סוריה, בעלת הברית האסטרטגית העיקרית באזור, עומדת לצדה של איראן. איראן היתה רוצה שלבנון תיהפך לרפובליקה איסלאמית, ואילו סוריה ואמל מבקשים לקיים את אופיה המיוחד של לבנון כמדינה רבת־דתות. איני מאמין כי הנוצרים ימלאו תפקיד חשוב בעיצוב המצב הפוליטי בלבנון בעתיד.

מה פירושו של כל זה לגבי ישראל? חלפו שמונה שנים מאז נחתם חוזה השלום בין ישראל למצרים. הוכחנו בפרק זמן זה כי שלום בין מדינה ערבית לבין ישראל עשוי להיות בר־קיימא. אמת, רבות מציפיותינו ליחסים נורמליים במישורים הכלכליים, התרבותיים והאנושיים לא התמלאו. אך מזווית הראייה של שר־ביטחון אני יכול לומר כי חוזה השלום שינה לחלוטין את המשוואה האסטרטגית של הסכסוך הישראלי־ערבי.

והנה באה המלחמה בין איראן לעיראק, כפי שאמרתי פעמים רבות, תודה לאל, שיש לפחות מלחמה אחת במזה"ת שאיש אינו מאשים בה את ישראל, כמו רבים בחצי־האי ערב מעוניינת גם ישראל רק בדבר אחד: שבמלחמה הזאת לא יהיה מנצח. שתי המדינות הן אויבות בנפש, וכל עוד קיים מצב ללא־ניצחון, ללא גלובליזציה של הסכסוך, הרי עליהן להחליט אימתי לסיימה.

מבחינה צבאית. — אם מצרים מצויה מחוץ למעגל המלחמה ועיראק רתוקה לבעיה שלה — הרי סוריה לבדה מהווה איום פוטנציאלי — ואני מדגיש פוטנציאלי — לישראל. כשלעצמה סוריה, אינה יריבה שוות־ערך לישראל. בשישה עד שמונה החודשים האחרונים היינו עדים לבקיעים ביכולתה של סוריה להגביר את כושרה הצבאי ולהאטה בפיתוח כוחות הקרקע.

הסובייטים מגלים פעילות באזור. הם מילאו תפקיד חשוב בליכוד השורות בכינוס המועצה הפלשתינית של אש"ף באלג'יריה, והצליחו להרחיק את ערפאת ממצרים ומירדן. הערכתי היא שערפאת ישהה במוסקבה בתוך החודשים הקרובים. הסובייטים אף פעילים מאוד בעזרה לעיראקים ולסורים לשפר את היחסים ביניהם. לפני שלושה או ארבעה חודשים אירח שר־החוץ הסובייטי שווארנאדזה במוסקבה פגישה בין שרי החוץ של סוריה ושל עיראק — הפגישה הראשונה פנים־אל־פנים בין שתי המדינות הללו. גם המלך חוסיין פעל למען פגישת שני הצדדים.

הסובייטים משתדלים לאחות את הקרע בין ערפאת לבין סוריה ולהשיב את המצב שהיה קיים בטרם הכשילו הסכם השלום בין מצרים לבין ישראל והמלחמה בין עיראק לאיראן את ההשפעה שלהם באיזור. אין הם מהססים להשתמש באמצעי הסיוע הכלכלי. אנו סבורים כי בביקורו האחרון של אסאד אצל גורבאצ'וב במוסקבה, הם מחקו חוב סורי בסך של כ־4 מיליוני דולר לבריה"מ. יערכו פריסת חובות לגבי אספקת נשק סובייטי בסך של למעלה מ־10 מיליארד דולר; החוב הזה ישולם תוך 40 שנה, החל מ־1991. כמו כן הציעו למצרים הצעות הרבה יותר נדיבות מ-כמה מדינות אחרות".

זמן מוגבל ליזמות בסכסוך הישראלי־ערבי

בכל הנוגע לחופש התמרון הפוליטי, כל־עוד נמשכת המלחמה בין עיראק לאיראן תוכל ירדן לעשות הרבה יותר מאשר לאחר סיומה. ברגע שהמלחמה תיגמר, תהיה עיראק פחות תלויה. לפיכך — אם נשים בצד את המפרץ הפרסי ואת מצב התוהו ובוהו בלבנון — הריני מאמין כי כל יוזמה שתפגיש את מצרים, את ירדן ואת ישראל, בטרם ישתנה המצב, היא התקווה היחידה לעשות משהו לשם חיזוק השלום בין מצרים לבין ישראל ולשם הרחבת תהליך השלום מעבר למדינות הללו.

הסובייטים טרם השיגו את מטרותיהם העיקריות. הם לא שמו קץ למלחמה בין עיראק לאיראן. הם לא שיפרו את היחסים בין עיראק לבין סוריה. הם לא שיפרו את היחסים בין סוריה לבין אש"ף. כל אלה היו קיימים בטרם נפתחה המלחמה בין עיראק לאיראן. לפיכך אני מאמין כי לפנינו אך זמן מוגבל ליזמות בסכסוך הערבי־ישראלי.

אני חושב שאיראן לא תיכנע ללחצים לסיום המלחמה, כל־עוד תוכל להמשיך בה כמו בעבר, וכל־עוד האייטולה יהיה בשלטון. לכן אני רואה את המצב במפרץ כמתוח ביותר. כמצב בלבנון, ובבעיות האחרות, ניתן לטפל. הבעיה האמיתית היא מדיניות ברורה מצד בריה"מ, ודעתה הנחושה להשתמש באמצעים העומדים לרשותה כדי לממשה. הסובייטים משלבים אפשרות של גישה לשני הצדדים עם החופש להשתמש באספקת נשק לשם הגשמת מדיניותם.

זוהי תקופה יחידה במינה במזה"ת, ולגבי ישראל אחת הרגועות ביותר בכל הנוגע לסכנות מן החוץ. עכשיו זו נותנת לנו הזדמנות לבצר את השלום בין מצרים לישראל ולצעוד קדימה, לפתוח עם ירדן — בשעה ובמקום שבהם תחליט ירדן לעשות כן.

נאום במכון למדיניות המזרח־הקרוב, וואשינגטון

„המטרה הראשונה של ברה"מ לשים קץ למלחמת אירן-עיראק"

„עיראק יודעת שאינה מסוגלת לנצח במלחמה ומעוניינת לסיימה. האירנים מתנגדים, דורשים את ראשו של נשיא עיראק"

„הסובייטים משתדלים לאחות את הקרע בין ערפאת לסוריה. ולשפר יחסי סוריה-עיראק"

שבויים עיראקים במחנה שבויים אירני

רבין: „לפנינו זמן מוגבל ליוזמות בסכסוך הערבי־ישראלי"

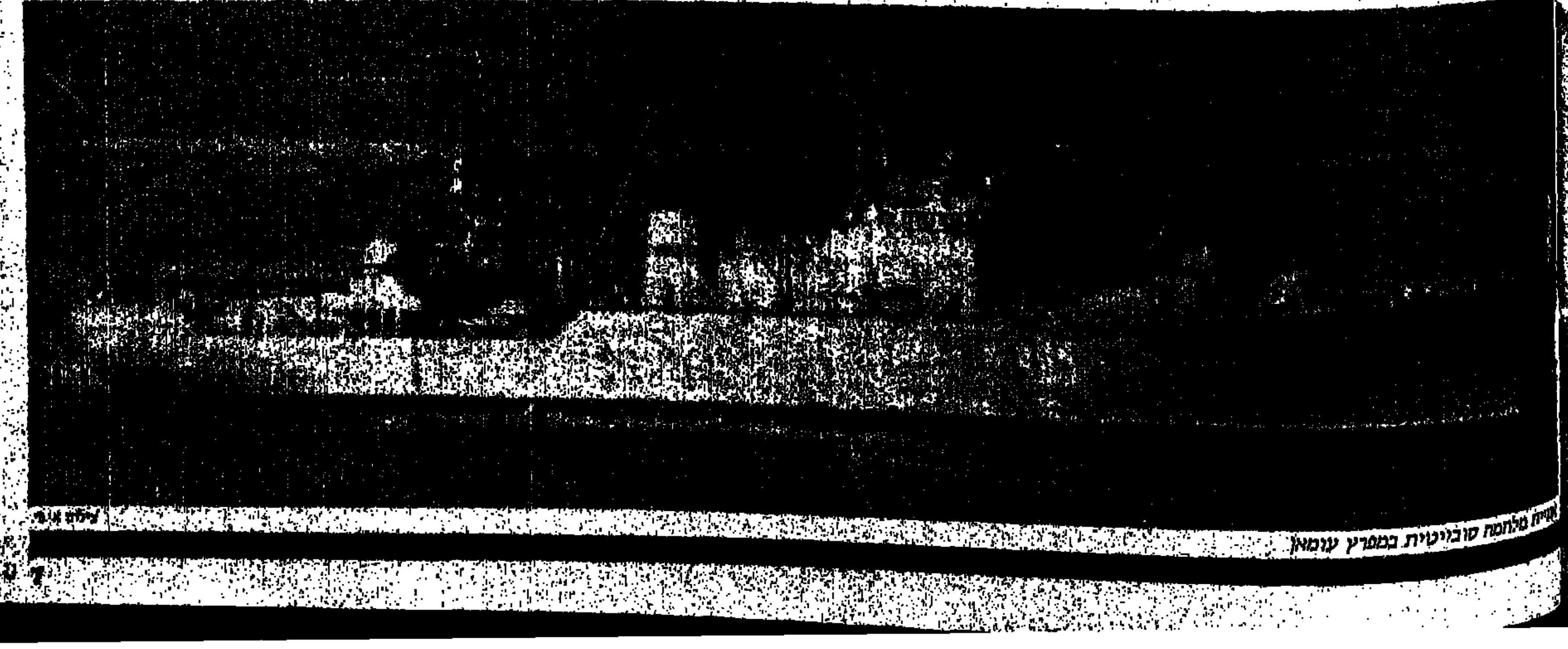
ספינת מלחמה סובייטית במפרץ עומאן

דרך ארוכה עבר איברהים בולוס מאז נעצר על־ידי צה"ל בנער בכפר בנה בגליל המערבי בשלהי מלחמת העצמאות, עד להיותו, היום, היבואן והיצואן הגדול ביותר של שיש וגרניט במדינת ישראל, כאשר לו ולאחיו בולוס בולוס מחצבות ומפעלים שהמחזור השנתי שלהם מגיע למליוני שקלים. ישנם מיליונרים ערבים במדינת ישראל אולם היום כולם מסכימים, שהאחים בולוס הם שני הערבים האמידים ביותר בארץ. עושרם מרוצף שיש וגרניט כמו ביתם המשותף המפואר שעל חופה של עכו, שהוא אולי הבית המרשים ביותר בעיר.

המפליא הוא שאיברהים בולוס, היום בן 54, היה בצעירותו קומוניסט ומהפכן שלחם נגד המימשל הצבאי כמורה צעיר פעיל במק"י. היום ספון בכורסא רכה בסלון רחב־ידיים בביתו בן שלוש הקומות בעכו, מבקש איברהים למעט בסיפורים על תקופה היותו קומוניסט. הוא עסוק בהכנות אחרונות לקראת הנפקת המניות בשווי של שלושה מיליון דולר, שחברת האחים בולוס עומדת להוציא לשוק ניירות הערך בישראל כדי להרחיב את מפעלה בכרמיאל.

בחוסר רצון מספר איברהים בולוס על תקופת צעירותו, כאשר בקיץ 48' השתלט צה"ל על כפרו בנה ופיצל את תושביו לשתי קבוצות: זקנים נשים וילדים, הורשו לשוב לבתיהם. איברהים, שהיה אז בן 15 בלבד, אך כבר ניכר בו מבנה גופו הגדול והרחב, נכלל בחבורת הגברים, שהובלו למחנה מעצר בעתלית. במחנה נחשף איברהים, שהיה בנו של בעל אדמות רבות בכפר, לרעיונות קומוניסטיים שהפיצו כמה מהעצירים. התעניינותו של הצעיר ברעיונות קומוניסטיים נמשכה גם לאחר שחרורו. בתום לימודיו התיכוניים החל לעבוד כמורה וגם לפעול בקרב חבורה של מורים ערבים שביקשה לארגן חזית אחידה. הוא ערך את ביטאונה של החבורה במשך תקופה מסוימת ולאחר שסולק מעבודת ההוראה, כרבים מחברי החבורה החל לקבל משכורת כפעיל במפלגה הקומוניסטית.

לאחר שנה נהרג בתאונה הבכור מבין שלושת האחים בולוס. אברהים בן ה־25 הפסיק את פעילותו המפלגתית ונטל לידיו את ניהול המחצבה המשפחתית. במרוצת הזמן רכש אברהים בולוס עוד שלוש מחצבות ומפעל רחב־ידיים בכרמיאל, המגלגלים יחד מחזור שנתי של 15 מיליון שקלים.

בשנות ה־60 המאוחרות וראשית שנות ה־70, כאשר עשירי העולם עברו לשימוש בגרניט, כדי להיבדל מפשוטי העם שהתחילו לבנות בשיש, קפצו האחים בולוס למציאות החדשה. היום הם מן המובילים בעולם בשטח החדש. המחצבות מעסיקות מאות עובדים, ביניהם ערבים — מוסלמים ונוצרים, וגם יהודים. לפני כמה שנים נחנך בכרמיאל, לאחר מאבק ממושך בבתי־משפט, מפעל מודרני המשתרע על שטח של 18 דונם, בהשקעה של 4 מיליון דולר.

גיוס הון והנפקה בבורסה

הבנק לפיתוח ותעשיה ומרכז ההשקעות אישרו לחברת האחים בולוס הלוואה של 2.5 מיליון דולר להכפלת שטח המפעל בכרמיאל ולפיתוח מחצבות. עתה, יומיים לפני ההנפקה הראשונה של האחים בולוס חברה לשיש בע"מ, בבורסה הישראלית, מסכמים אברהים ובולוס בסיפוק לא מוסתר את דרכם הארוכה בלבירינט של השיש והגרניט. "כבר ב־83 רצינו להיכנס לבורסה; אך בדיוק אז אירעה מפולת המניות בבנקים ועזבנו את

האחים בולוס על רקע הבית בעכו

אחים לעסק

האחים בולוס הם אימפריה, סיפור הצלחה. איברהים בולוס החל את דרכו כקומוניסט וכיום הוא ואחיו בעלי מחצבות ומפעל רחב־ידיים לשיש בכרמיאל. לאחרונה הם יצאו לשוק בהנפקת מניות. סיפורה של משפחה

מאת יהודה צור

צילם בועז לניר

הרופאה הצרפתיה שהתאהבה בערבי

סימון, היום בת 50, הגיעה לפני 20 שנה לגליל, לבקר את בת אחותם של האחים בולוס, הם התגוררו אז בכפר בנה בגליל. בין סימון, שהיתה כבר רופאה, בת למשפחה צרפתית מושרשת, לבין בולוס בולוס, התפתח רומן, ותוך כמה חודשים הם נישאו ועברו להתגורר בשיכון רסקו בעכו. מאז עברו השניים דרך ארוכה עד לביתם הנוכחי כמעט ארמון, הנשקף על ימה של עכו.

סימון, המדברת צרפתית, אנגלית וערבית ומעט עברית, מרוצה ממיזוג, על אף ההבדלים בין נוצרי יווני אורתודוקסי לבין קתולית. "אלוה יש רק אחד" היא אומרת בחיוך. מאז בואה לעכו היא עובדת כרופאה במרפאה בעיר ועונקת [illegible] שלושה ימים בשבוע [illegible] עזרת [illegible] מנקת את ביתה רחב הידיים. אם לארבעה ילדים, רופאה במשרה מלאה לא מוותרת סימון על בישול מאכלים ערביים לבולוס, אשר מבנה גופו מעיד שהוא יודע ליהנות בשמחה מהמאכלים המוגשים לו. אחותו של בולוס, בת 15, נולדה בנצרת. נשאה לאברהים בחם שני בנים וארבע בנות. הבן הבכור, בן 26, בוגר טכניון, עובד בשלוחה המשפחתית. בן אחר למד מסחר באנגליה ומשמש מנציג המפעל במקום. שתי בנות נשואות לבנאים ואחת למהנדס. שתיים מחבבות עוברות במפעלים הקשורים לעסקים של אביהן.

[illegible] סוציולוגיה באוניברסיטה [illegible] שמעמדה הכלכלי [illegible] אותה

בולוס בולוס עם אשתו סימון

לטובה, לא חשתי אף פעם שמחזרים רודפים אחרי, יותר מאשר אחרי כל בת אחרת. עם החברות שלי איני חשה שום הבדל ובוודאי שלא מרגישה כמו בתו של בולוס העשיר. בגלל שהנזונית ממצב כלכלי טוב מרגיבים אחרים. אך איני חשה וגם לא חונכו אותי, שיש משהו מיוחד במשפחה שלנו". אהדתה עוסקת בעבודות הבית בסיוע עוזרת. "פעמים רבות במשך השבוע מתארחים באו אורחים רבים, יהודים וערבים. גם עניני עסקים, גם סתם חברים, כולם צריכים לאכול ואני חוזרת שמבשלת" היא אומרת, "אך אני עושה זאת בשמחה".

שתי המשפחות מתגוררות בשכנות [illegible] מפרידה [illegible] בולוס מקפידים להדגיש כל העת שהשותפות ביניהם שווה וקיימת חלוקת עבודה. [illegible] יהודים וערבים וגם עובדי המפעל הם בני שני העמים. "חשוב לנו שיש עובדים, מוסלמים, נוצרים, ויהודים כי בחגים של העמים השונים המפעלים ממשיכים לעבוד ולתפקד. זהו גם אחד מהסודות של הצלחתנו המסחרית" אומר בולוס בולוס.

הענין. לאחרונה פנינו לבורסה ואנו עומדים למכור לציבור רבע מכלל המניות של החברה. זו הצורה היחידה שבה ניתן להרחיב את המפעל. אם ההנפקה תעלה יפה, נוכל להגיע תוך שנה ל־4 מיליון דולר יצוא. כדי לעמוד בתחרות הבינלאומית אנו חייבים לשנות חידושים טכנולוגיים במפעל. יש לנו 4 מחצבות בגליל, אנחנו מפיקים 80 אחוזים מכלל הגרניט בארץ ולמעשה רוב השיש המשתמשים בו בארץ הזאת עובר דרכנו. אנו מייבאים מ־15 ארצות ומייצאים ל־7 ארצות. בטיפולנו 15 סוגי גרניט ו־55 סוגי שיש. אנו מתחרים עם ברזיל, ארגנטינה, פינלנד וגם מצרים. הסוד שלנו הוא, שאנו הצלחנו להקדים את מתחרינו בשטח הטכנולוגי ולא חששנו להשתמש בשיטות שנחשבו למהפכניות". בתום מלחמת העצמאות נכנס אביהם של השניים לשותפות עם יהודי שהציע לנהל את המחצבות שהיו באדמות המשפחה. היחסים בין השותפים עלו על שרטון, והחלה שורה ארוכה של משפטים שנמשכה כמעט עד סוף שנות ה־50, אז הקימה משפחת בולוס חברה משותפת, עם הבעלים של מפעלי שיש בארץ. חבילה זאת נפרדה לאחר 10 שנות שותפות. בראשית שנות ה־60 החלו להתבצע הפקעות האדמה לצורך פיתוחה והקמתה של העיר כרמיאל. המחצבה המשוכללת של משפחת בולוס הופקעה. "עד עצם היום הזה לא הגענו לאיכות השיש שהפקנו במחצבות שהופקעו", אומר בולוס. המשפחה לא נואשה, היא רכשה מחצבות חדשות והגדילה את המפעל. [illegible] על מחצבים ואוצרות־טבע במינהל מקרקעי ישראל לאחים בולוס לקבל רשיונות ולשחרר חלק מהאדמות המופקעות.

[illegible] המחצבות של האחים בולוס לשטחה של כרמיאל. עירית כרמיאל מיאנה להעניק רשיונות למפעלו של בולוס שבתחומה [illegible] נאלצו לצאת שוב למאבק משפטי. במשך שלוש שנים עקפו [illegible], באמצעות רשיון שהוציא המפקח על המכרות במינהל מקרקעי ישראל. באותה עת הקימו מפעל לחיתוך ולעיבוד השיש; הם משלמים מדי פעם קנסות וממשיכים לנהל את מאבקם המשפטי. בשנת 76' הופקעה הקרקע של המחצבות במסגרת הפקעות שהולידו את יום האדמה. תוך מאבק משפטי ממושך ובעזרת שר המסחר והתעשייה דאז, חיים בר לב, הגיעו לפשרה. ב־1978 ניתנו להם פיצויים שאיפשרו את העברת המפעל שנמצא באיזור שנועד להקמת שכונת מגורים בכרמיאל, לאיזור התעשייה. "וכך זכינו במעמד של מפעל מאושר, כי עתה היינו בכרמיאל באיזור התעשיה. עם כל ההטבות המוענקות למפעל תעשייה באיזור פיתוח. פחות קרקע אך זכינו לתשתית שכמותה יש רק אצל המפעלים במיגזר היהודי", אומר בולוס.

הערבים לא זוכים לתחרות הוגנת

האחים בולוס אינם ששים להרחיב את הדיבור על דברים שנויים במחלוקת. בוודאי היום, ערב ההנפקה בבורסה, אין הם מרוצים מכל גלישה לעניינים פוליטיים או העלולים להיחשב ככאלה. "אנחנו אנשי עסקים ונישאר כאלה". הם מוכנים לומר שהיום, כמעט שלושים שנה לאחר התקופה בה אברהים פעל כפעיל במפלגה הקומוניסטית, לא השתנה הרבה במצבם של ערביי ישראל. אמנם החינוך הערבי התקדם, אך הפער בין החינוך היהודי לחינוך הערבי בארץ נסגר לאט מדי.

אנו מבקשים לדעת אם היותם ערבים הפריעה לאחים בולוס במהלך עסקיהם ואם חשו באפליה נגד בעלי עסקים ערבים אחרים. "לפעמים לא מאמינים לתכניות פיתוח והשקעות שמגישים ערבים. לא אומרים לנו כי דוחים את הצעותינו בגלל היותנו ערבים, אך יוצא כך. יש איזה מין הרגשה שהנתונים שמגישים ערבים נראים לא־אמינים בעיני אותם יהודים שתפקידם לאשר זאת. אך אם יש לך רצון חזק תוכל להתגבר, בדיוק כמו שעשינו אנו".

אנו מספרים ששרי ממשלה בכירים אמרו במפגשים עם ערבים בגליל, שאם רצונם לפתח עסקים, הדלת פתוחה בפניהם. האחים בולוס משיבים, "לערבים קשה יותר להיכנס לענייני תעשייה ופיתוח; לנו אין אזורי פיתוח כמו שיש ליהודים: אין איזורי תעשייה. אם רוצים יזמים ערבים להקים איזור תעשייה עליהם לפתח בעצמם את התשתית, דבר שמייקר את ההשקעה לפעמים פי כמה וכמה מזאת המוטלת על יהודים. לא ייתכן שערבי ישקיע יותר מעמיתו היהודי באותו סוג של תעשיה למשל. זאת תחרות לא הוגנת וההשקעה של הערבי מדומה לרדת לטמיון, לעומת זאת, ביבוא או יצוא, כולם זקוקים לאישורים וכך התחרות היא הוגנת. זו אולי הסיבה שרבים מהיזמים הערבים פונים למסחר ונמנעים מלפתח תעשיה.

הדוגמא היחידה במיגזר הדרוזי של פיתוח תעשייתי היא זאת של האחים קרמני בכפר ירקה שזכו להטבות של איזור פיתוח סוג א' ומפעל מאושר. זה הכל פוליטיקה. רצו לעשות מחווה של רצון טוב כלפי הדרוזים. גם אנחנו זכינו להיכלל באיזור התעשייה של כרמיאל כך אנו נהנים מהטבות שלא היינו זוכים להן במקום אחר. אולם אין דוגמאות נוספות כאלה".

בולוס מוסיף: "אנו מעורבים בכל הפרוייקטים למען רווחה של ערבים בארץ, תורמים לחינוך, למסגדים, לבתי־ספר. הערבים בארץ מהווים 17 אחוז מהאוכלוסיה ומקבלים 4 אחוזים ממשרד השיכון. מאות המיליונים שהושקעו בשיקום השכונות היהודיות ובפיתוח החינוך היהודי לא באו מתרומות, כי אם מכספים ממשלתיים".

היום האחים בולוס אינם ששים לדבר על פוליטיקה, אולם יש להם עמדה ברורה בכל הקשור למצבם של ערביי ישראל "לכל אדם דעות פוליטיות, ואנחנו החלטנו שהעסקים הם הדבר החשוב ביותר לנו".

בעייתו של המיגזר הערבי היא שאין די התקדמות כלכלית־חברתית דבר שיגרום לבעיות חמורות בעתיד. צעירים ערביים, שסיימו לימודיהם באוניברסיטה, אינם מוצאים פרנסה, אין מי שיקלוט אותם, והם מהווים קרקע פורייה לתסיסה ולתסכול. וזהו פצצת זמן שיש לנטרל אותה במהירות".

מימין אברהים, ומשמאל בולוס בולוס

עלייה וקוץ בה

סיפור מאת אליהו זהבי

ז מן קצר לאחר כיבושה של בית שאן, בחודש מאי 1948, באה לחמריה קבוצת מעפילים, ששהתה מעל לשנה במחנה מעצר בקפריסין. הם למדו עברית במחנה ובבואם לחמריה היו מסוגלים לדבר בעברית ברורה. הם היו חברי תנועת נוער מסלובקיה, שמספרי הקעקע על זרועם העידו כי שהו תקופה כלשהי במחנה־ריכוז. קראנו להם הקבוצה „הסלובקית".

היתה בהם תשוקת חיים עזה. ראיתי זאת בדרך בה לעסו את המזון. פרוסת לחם במימרח חרובים היתה נעלסת שוב ושוב. דבר לא הושלך לציבורית.

ערב שבת אחד, בצריף חדר האוכל התאספו חברי הקבוצה לאסיפת חברים. על הפרק: בקשתו של אחד החברים להתיר לו להשתתף בקורס שאירגן משרד החוץ לקראת יעוד דיפלומאטי. ה„מועמד" היה מוותיקי הקבוצה, ורצונו לצאת לירושלים הסעיר את הקבוצה, שראתה במעשהו בגידה בערכי התנועה, רצון להמיר את כובע ה„טמבל" בצילינדר ופראק. היתה זו אסיפה סוערת. יצאתי באמצע, מאחר שלא גיבשתי לעצמי דעה.

צריפי המגורים היו ריקים. הלכתי לאיטי בשביל ועברתי ליד צריף שבו גרו כמה מחברי הקבוצה הסלובקית, שנכנסו ל„חדר משפחה". לפתע שמעתי זעקה של אשה בשיא תאוותה. נעצרתי. ידעתי מהיכן באה. היה זה חדרם של שניים מחברי הקבוצה ה„סלובקית". היה בה ביטוי לתשוקת חיים של אדם שראה את המוות פנים אל פנים.

אנשי הקבוצה הסלובקית היו ראשונים להתייצב לעבודה. הם דאגו לרתום את הפרדות ל„פלטפורמה", להשחיז את הלהבים של מקצרת האספסת. בענף המדגה היו ראשונים לדאוג לקיפול הרשתות; לאיסוף שקים ומגפי עבודה. תוך זמן קצר נתהווה בעבודה מצב שהוותיקים חשו עצמם מרורבנים בשל חריצותם של בני הקבוצה הסלובקית.

חודש יוני, ימי חשרב בעמק בית שאן, השדות מצהיבים: רק חלקות השלחין מוריקות; חלקות התירס, התלתן והאספסת. לאורך תעלת המים הרומית העתיקה, הנמשכת מנחל האסי לאורך עמק הטואל סימן קו דק של יבלית ירוקה את קו המים. בבוסתנים הנטושים של בית שאן החל הפרי להבשיל: תותים, משמש, ענבים ואלפי שיחי צבר שנשתלו לשמש גדר קוצנית למטעי הפרי. כאשר נטשו תושבי בית שאן את עירם בדרכם אל נהר הירדן, הותירו מאחריהם בתים שנפרצו, שדות שלא נקצרו, מטעים עמוסי פרי. לבתים הנטושים הובאו עולים מצפון־אפריקה, את השדות הנטושים קצרו הקומביינים של קיבוצי עמק בית שאן, אך משוכות הצבר, עמוסות הפרי נותרו כשהיו. מעטים טרחו לקטוף את הפרי. החשש להידקר מקוצי הצבר הבריח את ילדי הקיבוצים. לאיש לא היה רצון לטווח במקל ארוך, ובכפפה ולהסיר את הקליפה העוקצנית בלהב אולר.

באחת השבתות, בחודש יוני, הוחלט לארגן טיול לנוער הסלובקי לבית שאן. מרבית הבתים עמדו עדיין שוממים, לאחר שנבזזו. ברחובות העיר התרומם ענן של נוצות פוך, כאשר החלה נושבת רוח, נוצות שנשפכו מן הכרים והכסתות שנקרעו בידי אלה שחיפשו בהם מטמון חבוי.

הגעתי לאורווה כדי לרתום צמד פרדות לעגלת הפלטפורמה. פרשתי עליה שקים נקיים למושב והעמדתי את העגלה מוכנה למסע מול הצריף של חדר־האוכל.

הם היו תשעה: ארבע בנות וחמישה בנים: יאשה־יאשק־מיטאק־דורה־מיטה ועוד כמה ששכחתי את שמם. שמו של אחד מהם זכור לי במיוחד — יאשה. יאשה היה בחור גמלוני, כבד משקל, בעל שתי ידיים שאינן יודעות למצוא את מקומן, ומתוך מבוכה הן דחופות בכיסי המכנסיים. יאשה היה ה„לא יוצלח" שבחבורה. הוא התקשה למצוא לעצמו „ענף" ונדד מעבודה לעבודה. גם שליטתו בעברית היתה רעה, ואיש מבין חברי הקבוצה הצברית לא היה מסוגל בשפתו, וכך הפך לאיש שממעטים לפנות אליו.

יצאנו משערי המשק, דרך השדות, אל מעלה הוואדי המוליך לבית שאן, חצינו את הגשר הרומי העתיק. הפרדות החלו מטפסות במעלה נחל האסי דרך הבוסתנים הנטושים. משני צדי דרך העפר האדימו פירות הצבר. באחד מעיקולי הדרך עצרתי, כדי לאפשר [illegible]פרדות להינפש וללגום ממי האסי. בשוט שבידי קטעתי כמה [illegible]רות הצבר ובזהירות מרובה, קלפתי קליפתם והגשתי לאחת [illegible]ות. היא טעמה, תחילה בחשרנות, ואחר השמיעה קריאת [illegible]לות „איזה פרי נהדר!".

לא חלפו מספר דקות וכולם החלו לקטוף. לא שמתי לב [illegible]שיו של יאשה. הוא התרחק קמעה, מצא לעצמו שיח צבר, והחל [illegible]לא את מכנסיו.

לאחר הפוגה של כחצי שעה המשכנו. חצינו את רחובה הנטוש של העיר והגענו אל בית המושל, הבנוי מאבני בזלת מסותתת. עוד [illegible] שלטון הטורקים. לקראת הצהריים שבנו חזרה לחמריה.

המסע נמשך כשלוש שעות. הקוצים תקפו את יאשה שנשא את [illegible]ומייה. תחילה חדרו לירכיו ודבקו באבר מינו. כאשר החל [illegible], דבקו בכפות ידיו ומשם לעיניו ואוזניו. אלפי קוצים [illegible] ולא הותירו פיסת בשר נקייה. לבסוף לא יכול עוד [illegible] את כאביו והחל לבכות ולהתייפח. גבר בן עשרים, חסר ישע, [illegible]קש עזרה.

[illegible]רתי את הפרדות אל חדר המרפאה. האחות היחידה נערכה [illegible] תוך כמה דקות פשטה השמועה במשק, שהייתי [illegible] לארגון הטיול תלו בי האשמה של התעללות ביאשה. כל [illegible] היה הבחור מוטל על מיטת־שדה במירפאה, כשהוא [illegible] ואינו יכול לפתוח את עפעפי עיניו הנפוחים. לידו ניצבה אחת מבנות הקבוצה הסלובקית, שניסתה לעודדו. מן המשק הסמוך הוזעק רופא, שהורה מייד להובילו לבית החולים בעפולה. מספר ימים חלפו בטרם שב הביתה. כיצד הצליחו הרופאים להוציא מגופו אלפי קוצים איני יודע, אך כאשר חזר הוחלט לשגרו להבראה.

חברי הקבוצה הסלובקית לא סלחו לי על כך. כל הסברי, שלא ראיתי מה היו מעשיו של יאשה בעת חניית הבינים בדרך לבית שאן לא שכנעו. הזהרתי את כולם מסכנת הקוצים, אבל יאשה לא הבין עברית, ולא ידע קוצים מה הם. ואולי האמין כי פרי הצבר יחולל בו תמורה שתהפוך אותו מנער גלותי לנער ישראלי?

חודשים מעטים לאחר „פרשת הצברים" עזב יאשה את חמריה ולא פגשתיו עוד. הוא החליף את שמו לשם עברי ונעלם, כמוהו כרבים אחרים שעשו זמן קצר בחמריה.

לאחר שנים פגשתי אחד מחברי הקבוצה הסלובקית. השיחה התגלגלה אל ימיה הראשונים של הקבוצה ומשם לשם עלה גם שמו של יאשה ופרשת הצברים.

„אתה יודע", אמר לי בן שיחי, „יאשה הוא מנכ"ל של חברה מסחרית גדולה. תראה אותו נוהג בוולבו ולא תנחש כי פעם התפתל מכאבים כשגופו עמוס קוצי צבר. ראה להיכן הגעת אתה הרוכב על אופניים, ולהיכן הגיע יאשה..." ■

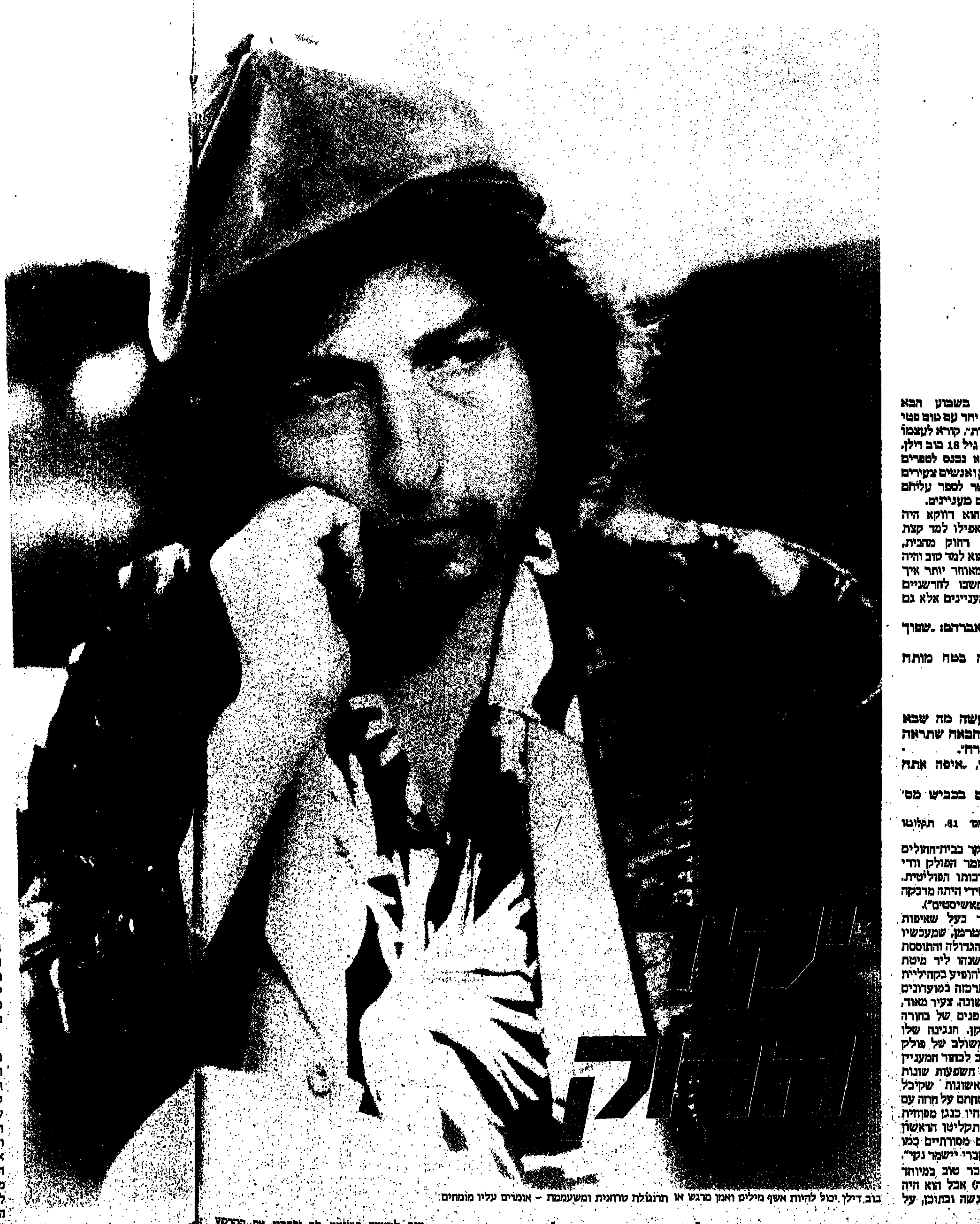

בוב דילן יכול להיות אשף מילים ואמן מרגש או תרנגולת טרחנית ומשעממת – אומרים עליו מומחים

בוב דילן לא השתתף באירועים החשובים של בני דורו. הוא לא הפגין נגד מלחמת וייטנאם ולא האמין שבכוחו להשפיע, אך השפעתו אדירה. בשבוע הבא הוא בפארק הירקון ובבריכת השולטן

מאת עמית רוט

ה אדם שיופיע בשבוע הבא בפארק הירקון, יחד עם טום פטי ו"שוברי הלבבות", קורא לעצמו מאז שעבר את גיל 18 בוב דילן, וכבוב דילן הוא נכנס לספרים שמספרים על השנים שבהן רוק ואנשים צעירים עשו דברים מעניינים שאפשר לספר עליהם סיפורים. בוב דילן עשה דברים מעניינים.

הוא לא ברח מבית־ספר, הוא דווקא היה תלמיד טוב בתיכון "היבינג" ואפילו למד קצת באוניברסיטת "מינסוטה" לא רחוק מהבית, בדולות', שם נולד במאי 1941. הוא למד טוב והיה בן־אדם מאוד חכם ולכן ידע מאוחר יותר איך לכתוב שירים באנגלית, שנחשבו לחדשניים בסגנון הכתיבה, והיו לא רק מעניינים אלא גם קריאים:

או אלוהים אמר לאברהם: "שחוט לבן את הדם"
אייב אמר: "אתה בטח מותח אותי בן אדם".
אלוהים אמר: "לא"
אייב אמר: "מה?"
אלוהים אמר: "תעשה מה שבא לך, אייב, אבל בפעם הבאה שתראה אותי בא מוטב שתברח".
"ובכן", אייב אמר, "איפה אתה רוצה שהנער יומת?"
אלוהים אמר: "שם בכביש מס' 61".

(מתוך "כביש מס' 61", תקליטו השישי של דילן).

בשנת 1960 הוא החליט לבקר בבית־החולים בניו־יורק את גיבורו הגוסס, זמר הפולק וודי גאטירי שהיה ידוע גם במעורבותו הפוליטית. (על הגיטרה האקוסטית של גאטירי היתה מדבקה שאמרה: המכונה הזאת הורגת פאשיסטים").

עם תדמיתו החדשה כנווד בעל שאיפות אמנותיות הגיע רוברט אלן צימרמן, שמעכשיו כולם יכירוהו כבוב דילן, לעיר הגדולה והתוססת בארה"ב, ובין ביקור אחד למשנהו ליד מיטת גאטירי הוא התחיל להתערות ולהופיע בקהילית הפולק של ניו־יורק שרובה התרכזה במועדונים ברובע גריניץ' וילאג'. הוא היה שונה, צעיר מאוד, מוכשר מאוד, קטן וצנום עם פנים של בחורה וקול כמעט כמו של איש זקן. הנגינה שלו בגיטרה ומפוחית היו בסגנון משולב של פולק ובלוז, ואנשים התחילו לשים לב לבחור המעניין הזה, שהופיע עם תערובת של השפעות שונות וחומר מקורי. העבודות הראשונות שקיבל בתעשיית המוסיקה, עוד לפני שחתם על חוזה עם "קולומביה" האמריקנית ב־61, היו כנגן מפוחית (באלבום של הרי בלפונטה), ותקליטו הראשון "בוב דילן" הכיל ברובו שירים מסורתיים כמו "בית השמש העולה", ו"ראו שקברי יישמר נקי". התקליט הראשון הזה לא נמכר טוב במיוחד (5000 עותקים בשנה הראשונה) אבל הוא היה שונה מספיק בקולו, בדרך ההגשה ובתוכן, על מנת למשוך תשומת לב ולהכין את הקרקע לאלבום השני "בוב דילן המתגלגל חופשי" שהכיל מבחר את כל סימני ההיכר הדילניים בשירים שכתב ובביצוע (עדיין תקליט אקוסטי לחלוטין, וללא ליווי — דבר המקובל מאוד במוסיקת הפולק של אותם ימים).

השיר שפותח את התקליט הזה הפך לשיר המזוהה ביותר עם דילן, "נישאת ברוח", והפך ללהיט ענק לשלישיית פיטר, פול ומרי. דילן יצר תמיד קשרים נכונים שעזרו לו לקדם את ...יצירה שלו מבלי שישקיע מאמץ גדול במיוחד ... לקהל שלו. ג'ון באז, הדמות הבכירה ... הפולק של שנות ה־60, הפכה להיות ... הרשמית, כשהיא מציגה אותו לקהל ... יותר ומתוודעת אליו אישית.

... תנועת המחאה

... מתחילת פניית ההילה סביב בוב דילן, ... בעקבה המציא מחדש את שמו ואת ... הרי כעת, בעזרתם של אנשים רבים, נוצרה אגדת בוב דילן "יקיר תנועת המחאה שהוביל אותה כמו ידיו אל עולם הרוק".

דילן, ברגע שהגיע למעמד של כוכב עם תקליטו השלישי - "The time they are a - changing" הפך למתבודד (בעיקר באיזור "וודסטוק") בחברתם של כמה ידידים מעולם המוסיקה (מפיקיו וחברים נגנים). מעורבותו החברתית היתה מינימלית, והוא עסק בעצמו, ובכתיבה של שירים מרירים בנושא חברה, שהיוו קרקע נוחה לביצוע התעמלות מילולית פנטסטית, שלעיתים השאירה מאחוריו משוררים ביטניקים מבוססים יותר, כמו אלן גינסברג.

הוא התעניין ברוק ובמוסיקת ה"ביט" שצמחה בבריטניה, חיבב סיגריות שהכילו לא רק טבק, ואהב לנגן עם החברים ולעבוד על חומר חדש. האלבומים הרביעי והחמישי (ב־65) הובילו אותו לכיוון מוסיקת הרוק שהגיעה אז לשיא הפריחה של הגל הבריטי הראשון, אשר כלל להקות כמו ה"ביטלס", ה"רולינג סטון", ה"קינקס", ה"חיות" ועוד. דילן לא עזב לגמרי את הגיטרה האקוסטית, אבל שיריו השתנו מאוד בנושאיהם ובצורת ההגשה. הרבה דימויים רבי השראה ומושגים מעולם הסמים השתרבבו לשיריו, שהמשיכו להיבנות בצורה כמעט חסרת־תקדים בעולם המוסיקה, במעט ללא חזרות מילוליות. בתקופה זאת הוא רצה את החומר הטוב ביותר כשהוא מתחיל להתגבר ולמצוא את הכוח שמקבלים בחברת חברים כל־כך מוכשרים כמו הגיטריסט מייק בלומפילד, הקלידן אל קופר, איש הבלוז פול בטרפילד, נגן המפוחית צ'רלי מקוי ולהקתו החדשה "הלהקה" שמעתה לאורך השנים היתה שותפתו הראשית להופעות. חמישה נגנים מצוינים שאז עוד היו ידועים בכינויים הראשון ה"ניצים" (על שם הזמר שאותו ליווה רוני הוקינס).

"מר טמבורין", מתקליטו החמישי, הפך ללהיט ענק ללהקת הפולק־רוק המצליחה ביותר "הציפורים", עם רוג'ר מקגווין ודייוויד קרוסבי, ותקליטו השישי "ביקור חוזר בדרך מס. 61" הוציא לחלל העולם את אחד השירים הטובים של כל הזמנים "כמו אבן מתגלגלת", בביצוע נפלא של נגני האולפן ודילן.

ההשראה של וודסטוק

על האירוע המפורסם ביותר מאותה תקופה, הופעתו בפסטיבל "ניופורט", נפוצו סיפורים שונים ומוגזמים על תגובת הקהל לדילן החשמלי — דילן ו"הלהקה". מספרים שהם צעקו לו "בוז" מפני שעלה לנגן עם גיטרות חשמליות, ויש שמרחיקים לכת וטוענים שהוא בכה וחזר עם גיטרה אקוסטית ונתן לקהל את מה שרצה. האמת היא איפה־שהוא באמצע. ברור שהיתה מחאה מסוימת מצד אלה שרצו לשמור על טהרת מוסיקת הפולק, אבל בהרבה ספרים שונים בהופעה הזאת מופיעה אינפורמציה אחרת, ואחת הביוגרפיות הוותר־רציניות על דילן טוענת שההופעה עברה באופן כללי אוהד ביותר, ודילן ניגן בדיוק מה שרצה לנגן עם מי שרצה.

משנת 65 בוב דילן היה חלק מהרוק־אנד־רול, אך הוא היה שותף מלא להתרחשויות רק לזמן קצר מאוד. אחרי האלבום הכפול החשוב "בלונד על בלונד" והופעותיו עם "הניצים" ונישואיו לאשתו למשך 10 השנים הבאות, שרה לונדס, התרסק דילן עם אופנועו ביולי 66. מה שגרם לשמועות על מותו, ולמשך קרוב לשנתיים לא הופיע בציבור.

בוודסטוק הוא יצר את "סרטי המרתף" האלבום האגדי עם "הלהקה" שיצא לאור 10 שנים מאוחר יותר, ועבד על תקליט חדש, "ג'והן ווסלי הרדינג" (דמות היסטורית מפורסמת במיתולוגיה האמריקנית, קצרת הימים, ואחד מאבותיו של הזמר המנוח [illegible]).

דילן השתנה, קולו השתנה, הוא התנגד והתעדן ללא־הכר. התדמית היתה רגועה והמוסיקה כמעט מסורתית ונוטה לכיוון הקאנטרי, מה שהתחזק עוד יותר ב"נשוויל סקיליין" שהניב את "שכבי גברת שכבי" הנפלא.

לרבים ממעריצי דילן ניתק "נשוויל סקיליין" את חוט הציפיות מדילן. דילן לא טרח להשתתף באירועים החשובים של דורו, הוא לא פעל נגד המלחמה בווייטנאם, הוא לא היה בוודסטוק. הוא כנראה גם לא האמין בסיכויו להשפיע, או ברצונו להשפיע. הוא היה לדמות הגדולה והמאכזבת של עולם הרוק המוציאה הרבה תקליטים אבל איבדה את השפעתה. הוא נמכר לאורך שנות ה־70, ואפילו בימינו טוב מאוד. השיאים שהוא כותב הם, לעיתים, יצירות מופת קטנות כמו כמה מהשירים ב"תשוקה", ב"אפייר בורלסק" או ב"פט גארט" ו"בילי הנער". פסקול הסרט של סם פקינפה, שבו דילן גם משחק לצידם של קריס קריסטופרסון וג'יימס קוברן. הוא עבר שינויים בתפישות ואמונות מנצרות לחצר הרבי מלובביץ', אבל תמיד יותר בסקרנות ובביקורתיות מאשר באמונה שלמה, חסרת תהיות.

זה מצחיק קצת להתייחס לדילן רק בפרספקטיבה של עברו בשנות השישים, מאחר שרוב הקריירה שלו חלפה לה דרך שנות ה־70 וה־80 והוא יצר ויוצר תקליטים טובים והופעות טובות (לצד תקליטים רעים והופעות רעות), אבל השפעתו על אנשים בשנות השישים ואפילו תחילת שנות ה־70 היתה כל כך גדולה ומעבר לכל פרופורציה לכמות התקליטים שמכר. דילן יכול להיות אשף מילים ואמן מרגש, או תרנגולת טרחנית ומשעממת. הכל תלוי במצב שבו הוא נמצא. בכל מקרה איש לא יכול לקחת ממנו את המעמד הסמלי שיש לשמו לבני דור שהאמין והתאכזב.

שוברי לבבות

משמאל לימין: טום פטי, סטן לינץ', בוב דילן, האווי אפשטיין, מייק קמפבל ובנמוט טנץ'

כשבוב דילן יצא לפני שנה להפסקה קצרה, באחת מהופעותיו עם טום פטי ו"שוברי הלבבות", הוא אמר לקהל בערך כך: "אני אשאיר אתכם עכשיו עם אחת מלהקות הרוק הגדולות שנותרו כיום". אך פטי לא זקוק לאישור של דילן, הוא זוכה כבר זמן רב למעמד בכיר בקרב החוקרים האמריקניים החדשים. לדעתי, כשמדובר ברוק, פטי יותר מעניין ויותר חזק מספרינגסטין. פטי ו"שוברי הלבבות", חברים מאוד ותיקים, החלו פועלים בשם זה מ־1976, שנתיים אחרי שעזבו את גיינסוויל, פלורידה, לטובת לוס אנגלס. להקה מצוינת, עם הגיטריסט מייק קמפבל, המתופף לינץ', הקלידן טנץ'. בראש הלהקה, כתב השירים הזמר והגיטריסט המוכשר מאוד טום פטי בלונדי רזה שמאז נותה בגרונו שר יותר ויותר בסגנון דומה לדילן, אך מושפע מאוד מהרוק הנפלא שנוצר בשנות ה־60 בחוף המערבי של אמריקה, עם כמה נגיעות מודרניות יותר. שני הלהיטים הגדולים שלו, "רפיוגי" — 1980 ו"תפסיק לשטות בליבי" 1981, עם סטיבי ניקס מ"פליטווד מק", עזרו להפוך את פטי ו"שוברי הלבבות" לכוכבי ענק בארה"ב, ובצדק.

האלבום השישי של הלהקה "מבטאים דרומיים" יצא גם בארץ, אחרי 3 שנים של ציפייה, ובו הלהקה משתפת פעולה עם חברים ותיקים של דילן — רובי רוברטסון, גארתי האדסון, וריצ'ארד מניואל, מי שהיו גיטריסט, וקלידני "הלהקה", וחצי מהצמד "יוריתמיקס", דייב סטיוארט. הלהקה הזאת מצוינת בהופעות וביחד עם דילן הם מבצעים גם שירי רוק ישנים בנוסף לחומר חדש. (פטי עבד עם דילן באלבומו האחרון "חלום שיכרות").

על הופעתם של דילן, פטי "שוברי הלבבות" וסטוביניקס באוסטרליה וניו־זילנד לפני שנה, שמעתי ביקורות מעורבות בכולן נאמר כי היתה הופעה טובה, אבל פחות טובה ממה שהיתה יכולה להיות.

דילן רק מסיים כעת הופעות עם "גרייטפול־דד" בארה"ב ויתחיל את ה"סיבוב" החדש עם פטי בישראל. וזאת יכולה להיות הפתעה מרגשת. או סתם הופעה טובה. מה שבטוח, עם כל הכבוד לטינה טרנר, הופעה של דילן ופטי היא בכמה דרגות יותר חשובה, ושבועיים אחרי ה"פריטנדרס" נותר רק לצפות בתקוות.

הסרט ז'אן דה פלורט, בכיכובם של איב מונטאן ודניאל אוטיי, מזכיר את סרטיו הישנים של מרסל פאניול. חיי כפר קשים ומפרכים בראשית המאה, אל מול העירונים שבאו לכפר. רשעות אנושית שסופה הרס. משחק מרתק

מאת יעל ישראל

איב מונטאן ודניאל אוטיי בדרכם אל השכן החדש מן העיר

אנשים פשוטים, עמלנים, בורים, החיים מגיע כמיים ומוצאים פרנסה באדמה, חבל ארץ צחיח, נתון לגחמות של איתני הטבע. סיפור סופר־אנושי, שנראה כמו אגדת־עם העוברת מדור לדור. כמעט סיפור מקראי, מריבה על הנחלה והמים, מזכיר קצת את הסיפור על כרם נבות היזרעאלי ואחאב.

„ז'אן דה פלורט" הוא סרט כזה. פשוט־פשוט, עם הרבה חמלה לדמויות, ובלי שום סרח של אירוניה או התנשאות אינטלקטואלית. הסיפור אותנטי, פרטני, ממש כמו בחיים. לא במקרה הסרט מזכיר את סרטיו הישנים של מרסל פאניול. רוחו של פאניול שורה על הסרט. האנשים הים־תיכוניים, והטרגדיות האנושיות מ„טרילוגיית המרסלייז" שלו, הם האנשים ב„ז'אן דה פלורט". איב מונטאן ודניאל אוטיי מזכירים את ז'אן גאבן ופרננדל, שהופיעו בסרטיו המיתולוגיים של פאניול בשנות ה־30־40. פאניול בוודאי היה מרוצה מסרטו של ברי, כמעט כאילו הוא עשה אותו. „פאניול כמעט שוב איתנו" — אמר על הסרט מבקר קולנוע צרפתי.

בתקופה בה פרחו האקספרסיוניזם הגרמני והפורמליזם הרוסי, עשה פאניול סרטים נטולי יומרות חזותיות, סרטים על אנשים וגורלם, סרטים שיצאו מהאולפנים וצולמו בדרום צרפת כדי ליצור אווירה אותנטית. על סרטיו מאותה תקופה אמר המבקר אנדרה באזן: „פאניול לא היה מחזאי שערק לקולנוע, אלא אחד מהסופרים הגדולים של הקולנוע המדבר". פאניול, יחד עם ז'אן רנואר (לן הפיק את יצירת המופת „טוני"), היו מבשרי הניאוריאליזם הצרפתי בשנות ה־30, שכעבור עשר שנים שוכלל בידי דה־סיקה ורוסליני האיטלקיים.

גדולת סרטיהם של פאניול ורנואר היתה בתיאור שווה לכל נפש, אובייקטיבי, מפוכח, כמעט נטורליסטי של החיים הקטנים והמניעים הרגשיים האנושיים לאהבה נקמה, קנאה ושנאה. הסרטים היו הרבה מעבר למלודרמות פשטניות. מטבע הדברים, גם „ז'אן דה פלורט" הוא סרט כזה, ברי נשאר נאמן לרוחו של הספר. לפיכך, אין בסרט שום מבט רומנטי על מלח הארץ, על האידיליה הכפרית הנשגבת בעיני עירוניים, ועל הכמיהה הרומנטית המזויפת לאדמה שעליה פרטו רבים מיצירות פיוטיות. חיי הכפר הם קשים ומגוונים והכפריים השורשיים של „ז'אן דה פלורט" אינם אנטי עם שעבודתם הפיזית מעידה על נפש זכה ותמה (לעומת בני העיר הידועים כמושחתים). הם בוטים, הולכי רכיל, ערמומיים, חמדנים וצרי אופקים. בסך הכל טיפוסים די שפלים. וזו גם גדולתה האנושית של הדמויות. הם חושבים קודם כל על עצמם, ואדישים שיצא לגורלם של אחרים. אבל את אותה רשעות אנושית, שסופה להרוס חיי אדם, אפשר לראות גם כחכמת הישרדות פשוטה, בייחוד כשמדובר באיזור שחון, בו מריבה על המים היא כמעט כורח המציאות.

כמו באותה אגדה מקראית על נבות ואחאב, ו„הרצחת וגם ירשת", כך גם ב„ז'אן דה פלורט" נרקמת מזימה אפלה שמטרתה למנוע מים מהשכן ולהשתלט על נחלתו הפורייה, שניים הם אלו שיהרסו את חייו של ז'אן דה פלורט: פפה סוביראן, זקן עריריי ותחבלן, עם מוח ערמומי ושפל, שרוצה לעזור לאחיינו ושאר בשרו היחיד, אוגולין, להרחיב את הנחלה המשפחתית ולגדל וורדים ריווחיים.

לשם כך צריך מים. ומים יש אצל השכן הזקן. הם עוזרים לו למות ובלי כל נקיפות מצפון באים להלווייתו בארשת פנים חסודה. אך מתברר שלזקן יש יורש, גובה מיסים צעיר, משכיל וגיבן (דפרדייה) שבא מהעיר עם רעייתו איימה (אותה מגלמת רעייתו של דפרדייה) ובתו הקטנה. פפה סוביראן ואוגולין סותמים לו את מקור המים במלט. רק הם יודעים עתה את המקום. אוגולין אף נשלח לגור אצל המקיף ולהתיידד אתו. בבחינת „דע את האויב", פפה שוחז בנפילתו של העירוני, מקסימום תוך חורש־חורשיים. הם מתענים לתמימותו של העירוני החרוץ והאופטימי, שבא עם ספרים ואידיות למדניות לעבוד את האדמה. אבל ז'אן, כמו קדוש מעונה,

פפה איב מונטאן

איב מונטאן הוא פפה סוביראן, הגבר השרמנטי השר לזקן כבד ומסורבל, והתפקיד חולם אותו כאילו נולד עבורו. מונטאן, ידיד וותיק של פאניול, היה בחירתו הראשונה של ברי לתפקיד. השחקן־השאנסונייר בן ה־66 נולד באיטליה וגדל בפרובנס, כך הוא יכול לרכוב בגינה המקומי המזוהה ללא כל קשיים. מונטאן הזכור לרבים בדמות רומנטית, לא חשש לשחק תפקיד של זקן [illegible]

את דמות אחיינו בסרט, אוגולין, הגוש המגושם היה צריך לגלם המוזיקאי קולוש, שהופיע בסרטו של ברי [illegible] אך קולוש לא הצליח לסגל את המבטא [illegible] ולכן נפל התפקיד בחיקו של דניאל אוטיי, שחקן צעיר, יליד אלג'יר, שגדל באביניון. [illegible]

ג'ראר דפרדייה, עירוני תמים שבא לחיות בכפר

מתפלל לאלוהים ועושה חיל במעשיו. הארנבים אותם הוא מגדל בשיטות הנעלות מבינתם הארצית של האיכרים מתרבים כמו חיידקים, ויבול הירקות שלו הוא הטוב שבאזור. אוגולין, „הידיד הטוב", אותו יהודה איש קריות בהתגלמות של דביל, מתפוצץ מזעם ויאוש.

אבל גורלו של ז'אן מתהפך עם כל שינוי במזג האוויר הקשה וההפכפך. הוא נתקף דיבוק להצליח. „ידידו" אוגולין נותן לו מים במשורה, ומחכה בשקט לנפילתו. ז'אן, כמו גיבור פטלי של טרגדיה יוונית הופך למארטיר, לקדוש מעונה. הוא אינו מתייאש, אבל גם הסוברינים העיקשים אינם מתייאשים. בשרידי כוח הרצון הוא ממשיך להילחם באיתני הטבע ההפכפכים, מלחמה של טחנות רוח, בעוד אדמתו עשירה במעיין של מים חיים, שהוא אינו יודע על קיומו. את הסרט מלווים מוטיבים מוסיקליים מתוך „כוחו של גורל" של ורדי. אפשר לראות בסרט סיפור טרגי על הגורל העיוור, הנטפל דווקא לגיבן מסכן וטהור־לבב, ומיטיב עם הרשעים והאדישים. היפוכה של תורת המוסר, המלמדת על גמולו של הצדיק, בסופו של דבר. „ז'אן דה פלורט", בסרט ניאו־ריאליסטי המקבל גם את התכונות האנושיות האפלות כדבר מובן מאליו, הוא בעצם סרט הלועג לאמונה העיוורת בכוחו של הגורל. אמונה המסירה מאיתנו אחריות למעשינו רעים. ז'אן אינו איוב. לא התערבות של שמים הרסה אותו. לא כוחות עליונים כמו אלו הפועלים בחיי הגיבור של הטרגדיה היוונית, אלא רשעות אנוש קטנונית, מעוררת רחמים, הנובעת מטיפשות. רוע־לב אנושי, כבסיס לכל הצרות. לא השמים אשמים בצרותינו.

■

מחווה למרסל פאניול

„ז'אן דה פלורט" הוא סרט יוקרתי שהיה להפקה השאפתנית והיקרה ביותר בתולדות הקולנוע הצרפתי. מרתון צילום של תשעה חודשים בדרום צרפת, בעלות של 17 מיליון דולר. שני כוכבי ברו (ג'ראר דפרדייה ואיב מונטאן) תמיכה מסיבית מצד משרד החינוך הצרפתי. תשומת לב והקפדה על פרטים ושחזור התקופה של שנות ה־20, ולמרות זאת אין מדובר באפוס מונומנטלי אקסטרווגנטי עם מאות משתתפים. העלילה רזה, נטולת דרמות, מתבססת על שלוש דמויות שלמות ועוצמתיות עם מניעים פסיכולוגיים, מה שנקרא דמויות עם בשר וכן על בסיס סיפורי מוצק ומעגלי.

זהו קולנוע מסורתי, כמעט מיושן, קולנוע קלאסי שהיה יכול להעשות גם לפני חמישים שנה. יש לראות בו מחוות אהבה של הבמאי קלוד ברי לניאוראליזם הצרפתי של שנות ה־30 ובמיוחד לבמאי הצרפתי מרסל פאניול, שכתב את הרומן על פיו ביים ברי את סרטו.

מרסל פאניול הוא לא רק הסופר של הספר [illegible]

הסרט „מאנון", שב פאניול אל הסיפור ששמע בילדותו והפך אותו לרומן דיפטיכוני שפורסם בשנת 63 בשם „מי הגבעות". החלק הראשון, „ז'אן דה פלורט", מספר על הטרגדיה שקרתה לאבי הנערה. החלק השני, „מאנון של המעיינות", מספר על נקמתה. (הספרים תורגמו לעברית בהוצאת „מסדה"). פאניול נפטר בשנת 1974.

הבמאי הצרפתי קלוד ברי גילה את הרומן בשנת 76, במלון במרוקו, בהפסקת צילומי סרטו של פולנסקי „טס" שאותו הפיק. ברי „נדלק" על הרומן, אך אלמנתו של פאניול סירבה למכור לו את זכויות ההסרטה. ברי לא התייאש וחיכה בסבלנות שש שנים. „קלוד ברי הוא אדם של התלהבות מתמשכת אך ממושכת," אמר עליו פולנסקי.

מעבר שש שנים, עם זכייתו בפרסי סזאר על סרטו „צ'או פנטין" נעתרה האלמנה.

ברי (במקור לנגמן), יהודי צרפתי ממוצא פולני, [illegible]

כמו סרט מתח

[illegible] של [illegible] הבריטיים [illegible] אירועים שקדמו לפרוץ מלחמת העולם השנייה [illegible] „ספטמבר 1939", [illegible] 50 שנה [illegible] — תחילת מלחמת העולם השנייה

מאת יוסף שמי

היטלר סוקר את מצעד הנצחון בוורשה

ספרו של בתריאל בן־אריה, „ספטמבר 1939" נקרא בנשימה אחת, כמו צפייה בסרט מתח. לספר תכונות של מסמך מדעי וספרותי כאחד. המחבר מציג אירועים היסטוריים גורליים של השנה האחרונה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה.

הסיפור מתחיל בהכנות ל„עקידת צ'כוסלובקיה" ומסתיים ב„מבצע לבן", תקיפת פולין, כיבושה וחלוקתה בין גרמניה לרוסיה. אירועים רבים שהתרחשו ב־1939 אקטואליים גם היום, כמו עיצוב הגבולות של ברה"מ עם פולין, רומניה ועוד. הספר מושתת על מספר רב מאוד של פירסומים, זיכרונות, מונוגרפיות של היסטוריונים, יומני דיפלומאטים, פירסומים בעיתונות ואף נאומים ברדיו. המחבר גם מצטט מתוך ספרים שונים, כמו: ספרו של א. רוזניצקי „ספטמבר", וספרו של ק. הולינגוורט, „מלחמת שלושת השבועות בפולין". מכאן קושי להעריך את תרומתו המלאה של המחבר לגיבושו של הספר.

הפרק הדן בפירוקה של צ'כוסלובקיה, ובהפיכתה למדינה גרודה, מעורר תמיהה מחודשת על חוסר ההבנה של ראשי הממשלות שעמדו מול ממשלתו של היטלר. היטלר קרע לגזרים הסכמים, כמו: הסכם להגבלת החימוש, הסכם לפירוז שטחים בגבולה של גרמניה עם צרפת, אמנה להגבלת חימוש ימי. ומעצמות המערב „קנו" התחייבויות חדשות, כאשר היה ברור כי אין להן כיסוי. תשומת לב מועטה הקדיש המחבר לעמדתה של ברה"מ כלפי הטרגדיה הצ'כוסלובקית. ברה"מ התחייבה לעמוד לצידה של פראג כנגד מעשי תוקפנות.

הרוסים לא היו להוטים להיכנס אל תוך הקלחת, מה גם שבאותה תקופה התנהלו המשפטים המפורסמים כנגד מתנגדיו של סטאלין ונעשו טיהורים נרחבים בצבא האדום. מצב דברים זה הקל את מלאכתם של מצדדי „ההתקפלות" כלפי היטלר.

פוקר של דיקטטור

במו בטרגדיה יוונית, עשו כל הנפשות הפועלות בזירה הפוליטית זו אחת, כדי להוביל לתוצאות הרות אסון. החל מהמשא ומתן על גורל חבל הסודטים, וכלה בחוסר תגובה על השלמת כיבושה של צ'כיה. בספר מתוארים המשא ומתן הגלוי וניסיונות ההידברות החשאית בין בריטניה לבין נציגי הרייך השלישי. אלה הגבירו את תעוזתו של היטלר ואת שיכנועו הפנימי, כי צרפת ובריטניה ישלימו בסופו של דבר עם דרישותיו כלפי פולין ולא יכריזו מלחמה. מלבד השיחות החשאיות, שבהן הוצע להיטלר מילווה בסך יותר ממיליארד לירות שטרלינג, סכום אדיר בזמנים אלה, האיצו הבריטים בדיקטטור הגרמני לפעול כפי שפעל — משחק מחבואים שניהל עם הרוסים. צרפת ובריטניה שלחו משלחת ללא יפוי כוח לנהל מו"מ, פרסמו הכרזה חד־צדדית על תמיכה בפולין, במידה שזו תותקף, אך לא עשו דבר כדי לחזק את כוח עמידתה הצבאי. אילו עשו כן, לפחות ע"י שילוח קבוצות מומחים צבאיים, היו משיגות יותר מאשר בליחשושים חשאיים, שהיו גלויים לעין גם לרוסים, אשר בסופו של דבר פנו לחתימת הסכם עם גרמניה.

הגנרלים נחשבו לגורם אופוזיציוני כלפי היטלר. אך לא כך היו הדברים. הגנרלים לא התנגדו למטרות, שאליהן שאף היטלר להגיע, רק חששו ממשחק הפוקר שאותו ניהל הדיקטטור. היטלר החל בסיפוח אוסטריה, צ'כוסלובקיה ואז גם דרך כוכבו בעיני הגנרלים. רק ביולי 1944, כאשר צבאות רוסיה וארצות המערב עמדו בשערי גרמניה, ניסו אותם גנרלים להפיל את היטלר, באמצעות פצצה שהניח שטאופנברג בצריפו של הרודן.

חזרה לגבולות 1914

בסיפורו של בן אריה מצוי סיפור מאלף על תפקידו של ה„בלוף" בדיפלומטיה. היטלר פעל בערמומיות ובשיטות רמייה. הוא ניצל היטב את העובדה, שדעת הקהל במדינות מערב עדיין לא התאוששה מזכרונות מלחמת 1914־1918. מאחורי מדיניאי ההתקפלות עמד מיגזור רחב של ציבור ש„סימפט" את הנאציזם פוליטית ואידיאולוגית, אולם המחבר פסח משום מה על תפקידה של האנטישמיות בדיפלומטיה הגרמנית. כל מתנגדי התוקפנות ההיטלראית „סומנו" כמגיניהם של בעלי ממון יהודים „די יידישע גלדזקה".

הגורם היהודי נבלע בספר, אף כי הרעל האנטישמי פעל גם בימי מצור על ורשה, וזאת בניגוד לדברים שכתב המחבר. ועל כך אני יכול להעיד כמשקיף בעל כורחי. את ההפצצות הרסניות ביותר על וורשה ביצעו טייסי ה„לופטוואפה" בראש־השנה ויום־הכיפור 1939. הנזקים והקורבנות הגדולים היו מנת חלקם של הרובעים היהודיים. לא פעם הוכו יהודים שעמדו בתור ללחם או למים. לא פעם עלבו ביהודים שהתנדבו לחפור ביצורים, כדי להתגונן מפני פלישה נאצית.

עם זאת, יש להגיד שהמחבר מתאר כהלכה את הלכי הרוח השוררים בציבור הפולני, ובמיוחד בכל הקשור למאבק נגד המפלצת הטבטונית. קטעים מסויימים קראתי כאילו היתה זו רפורטז'ה מן השטח.

ממשלת פולין סירבה להסכים למעברו של הצבא האדום, כדי לעמוד אל מול הצבא הגרמני. הפולנים חשו שזו תהיה תחילתה של השתלטות רוסית חדשה על אדמתם. עדיין טריים היו הזכרונות הכרוכים בכיבוש רוסי על רוב שיטחה של פולין מסוף המאה ה־18 ועד לסוף מלחמת העולם השנייה. לצידם ייצגה רוסיה משטר קומוניסטי שנוא. חוסר הסכמתם למעבר הצבא האדום שם לאל כל התקשרות בין המערב והסובייטים. מאידך גיסא, לא יכלו שליטי פולין להסכים לדרישותיו של היטלר, שכן שרדו זכרונות מרים על אודות השילטון הגרמני על החלק המערבי של פולין, ויתור על שטח, או על חלק מזכויות בגדאנסק היו מסתיימים כפי שהסתיימו הדברים בצ'כוסלובקיה. אי לכך, לא יכול היה המשטר הפשיסטי למחצה, ששלט אז בפולין, להסכים לדרישות גרמניה, למרות „הקירבה האידיאולוגית". היטלר לא הסתפק בפחות מחזרה לגבולות 1914. פרוש הדרישה קטיעת שליש משיטחה של פולין, הכולל את החלק המפותח ביותר מבחינה תעשייתית וכלכלית שלזיה. (פוזן ופומרן) בספר מצוי תיאור טוב של מהלכי המלחמה בין פולין לגרמניה, שנמשכה שלושה שבועות בלבד. כניסתה של בריה"מ לחלק המזרחי של פולין לא נמנעה בסופו של דבר.

הספר „ספטמבר 1939" הוא קריא. נותן תמונה נאמנה למה שהתרחש באותם ימים קודרים והוא בגדר חובה לכל המתעניינים בהסטוריה של מלחמת העולם השנייה.

שישה־עשר מיתרים ורומנטיקן

רביעיית אלבן ברג נוסדה לפני כשבע־עשרה שנה, כאשר ארבעה נגנים מן התזמורות המהוללות של וינה התארגנו לנגינה בצוותא, ומאז הם משגעים את העולם. הם שוב אצלנו

מאת יוסי שיפמן

רביעיית אלבן ברג בארץ

עמות הפתיחה שלהם מצוינת. הקהל שלהם. פעמיים כבר קנו אותו. פעם כששמם הולך לפניהם ותקליטיהם מחוללים מהפכה זוטא בטעמו של שוחר המוסיקה הקאמרית בארץ, ופעם כאשר הם, הוא הם, הגיעו ארצה במקום בני עמנו, רביעיית גוארנרי המפורסמת, שחששו מן המצב הביטחוני באזור. ודווקא חברי רביעיית אלבן ברג מוינה הגיעו לישראל ברגע קשה, קיבלו מאד לבחירות שהעלו את קורט ולדהיים לכס הנשיאות, ברגע שהרבה אמנים ביטלו את ביקורם בארץ. ובעת הם מגיעים לביקור נוסף.

הופעת הבכורה של רביעיית „אלבן ברג" היתה לפני כשבע־עשרה שנים. ארבעה נגנים, ראשי קבוצות בתזמורות הווינאיות המהוללות, קיבלו החלטה קשה הם הניחו מאחורי גוום קריירה מבטיחה של חברי תזמורות וסולנים כדי ללכת לעתיד לא בטוח כרביעייה. הם התחילו לעבוד יחד, ולמרבה המזל זכו במילגה. את שנת המילגה עשו יחד עם חברי רביעיית לה־סאל בסינסינטי שבארה"ב.

מסביר גינטר פיכלר הכנר הראשון: „המסורת של הרביעיות הקאמריות של וינה, זו של ארנולד רוזה וזו של קוליש הופסקה כשפרצה המלחמה, לאחר שנגנים רבים טובים היגרו לארצות הברית. כדי לחזור למסורת המפוארת של וינה יש ללמוד מן הממשיכים של הרוח האירופית."

הם חזרו לווינה. את שמם שאלו לא משמו של יוסף היידן, אלא משמו של הצאצא, הנין המוסיקלי, אלבן ברג. ברג, בן האסכולה הווינאית השנייה, המייצג נאמנה את העיר על הישגיה התרבותיים ואת היותו חלק מן המסורת המפוארת של המוסיקה. יש בשם גם מחווה לקרן ששלחה אותם להשתלמות ולאלמנתו של ברג שאישרה את השימוש בשם. חברי הרביעייה החליטו לבצע יצירות חדשות בכל הקונצרטים.

ליל הבכורה. הקהל הקשה של וינה קיבל אותם בהתלהבות. הצלחה אדירה. ואין להקל ראש, הקהל הווינאי הוא שוחר שערוריות ידוע. ובכל זאת, הצלחה מן הקונצרט הראשון.

אישור בווינה גורר אחריו, בקלות יתירה, גם הכרה והדרה של ערים אחרות. האיכות החדשה קיום מעניקים לספרות המוסיקה הקאמרית הפכה, כמעט מיד, לאבן בוחן לביצועים אחרים. מראיון שהעניקו לירחון האנגלי היוקרתי „תקליטים והקלטות" הם מרבים להדגיש את השוויון הדמוקרטי ביניהם: „בשונה מרביעיית רוזה שבה נתן רוזה כנגן ראשי בתזמורת והכתיב את דרכו המוסיקלית, הם מקיימים חזרות רבות לפני קונצרטים ולפני הקלטות ומגבשים ביחד את דרך הנגינה שלהם."

בביקורם הנוכחי ינגנו חברי הרביעייה חמש מתוך שבע־עשרה הרביעיות של בטהובן. ארבעה נגנים וינאיים הבוחרים לנגן תכנית על טהרת בטהובן, נוטלים על עצמם עול כפול: ראשית, יצירות אלה מהוות את פסגת היצירה הקאמרית, שנית, מנגנים וינאיים מצפים גם לביטוי מוסיקלי שומר על מסורת של עיר שהיתה לב המוסיקה המערבית. חברי רביעיית „אלבן ברג" מנסים להוות את הגשר בין וינה של פעם, לזו של היום. במאה השבע־עשרה הצליחה וינה לסלק את האיום התורכי והפכה לעיר מרכזית. נבנו בה ארמונות של משפחות אצולה, ובעקבותיהם הגיעו האמנים לעיר. במאה השמונה־עשרה נקבעו בה דפוסי מוסיקה שהכתיבו את המשך התפתחותה של המוסיקה המערבית: היידן, מוצרט, בטהובן ושוברט, הניחו את התשתית. אחריהם באו ברהמס, ברוקנר ומאהלר, ולצידם יוהן שטראוס ולנר. תחילת המאה שלנו מצאה בוינה את שנברג, וברן וברג. יוצרים אלה ואחרים מצאו מקורות השראה בעיר שהיתה צומת דרכים ונקודת מפגש בין כל עממיה של קיסרות בית הבסבורג: אוסטרים, צ'כים, פולנים, סלובקים, הונגרים, צוענים ויהודים.

בוינה קיבלו מספר צורות מוסיקליות את תבניתן הסופית, על־פי תבניות אלה המשיכו מלחינים לכתוב יצירות גם במאות התשע־עשרה והעשרים. יוסף היידן העניק לארבעת הכלים ברביעיית המיתרים — שני כינורות ויולה וצ'לו — מעמד שווה, וקבע את דפוס היצירה. מוצרט שכלל את הרביעייה בתוך המסגרת ההיידנית, ובטהובן השתמש בה ככלי לביטוי האישי המיוחד שלו, בנוסף לפיתוח המבנה ולשינוי התפישה. היידן לפופולריזציה של הרביעיות, הן בבתי אצולה רבים בווינה ובאולמי קונצרטים. בשל אלה מכונה היידן „אבי רביעיות המיתרים".

גאון שהקדים את זמנו

רביעיות של בטהובן קנו להן מעמד מיוחד בפסגת המוסיקה המערבית. בטהובן מגלם באישיותו וביצירתו מסר תכונות, המעמידות אותו במקום מיוחד מאוד בין כל היוצרים. כמלחין בטהובן עובר מן הדפוס הקלאסי שטבע היידן, אל המבנה הרומנטי המשוחרר יותר. הוא משעבד את המסגרת הקלאסית לצרכיו האישיים. מעמדו החברתי כאמן היה שונה ממעמדם של קודמיו בכך שלא היה קשור למעסיק אחד, דוגמת מלחיני החצר — הוא הלחין לקהל ולמזמינים יצירות בתשלום. הוא מכר את יצירותיו למו"לים ולמנויים מראש כדי להתפרנס וכדי לממן את המשך עבודתו. גם חייו הפרטיים שהתנהלו על־פי מצבו הבריאותי, ובעיקר סביב חרשותו ההולכת וגוברת — השפיעו על דרכי יצירתו, ככל שאיבד את הקשר השמיעתי עם הסובבים אותו, הלכה יצירתו המוסיקלית ומילאה ותפסה את הקשר העיקרי שלו, עם העולם החיצוני.

הוא היה יוצר המורד במוסכמות העבר, המתמקד בעצמו וביצירתו ופורץ אל כיוונים שונים ורחוקים מן התקופה הסובבת אותו. יוצר שכמעט כל יצירה שהלחין היוותה שלב בהתפתחותו האמנותית ולא סתם חזרה על נוסחה שכבר הצליחה. יוצר הנאבק תמיד במהות. אין פלא שבטהובן נעשה לסמלם של הרומנטיקאים המורדים. תכונות אלה, המייחדות כל־כך את בטהובן, מעניקות גם לרביעיות את גדלן ואת עצמתן, את מחיר הגדולה והזינוק קדימה משלמים הנגנים, המתקשים לנגן את חיבוריו.

„אתה מאמין שאני חושב על הכינור העלוב שלך, כשנחה עלי הרוח?" הוא אומר לכנר המחולל שופנציג שהתלונן על קטע נגינה קשה במיוחד. בני דורו, ברובם, לא הבינו את המוסיקה שלו. לכנר האיטלקי רדיקאטי, שהעלה הרהור ספקני האם הרביעיות הן מוסיקה בכלל, ענה בטהובן: „היצירות האלה לא נועדו לך. הן נועדו לדורות הבאים!" מעטים כלבד בין הסובבים אותו חשו בגדולה. אחד מהם הוא הנסיך גאליצין, שהזמין אצלו שלוש רביעיות. גאליצין כתב לבטהובן בשנת 1824: „גאוניותך מקדימה את זמנה במאות שנים, כיום קשה למצוא מאזין שיוכל להבין את יופיים של חיבוריך, אך הדורות הבאים ידעו להעריך ולהוקיר את המוסיקה".

אל המוסיקה הקאמרית לכלי מיתר הגיע בטהובן המלחין בעל נסיון, לאחר שכבר הלחין שלישיות, חמישיות, שביעייה ועוד. הוא פקד שלושה בתים וינאיים שבהם נפגשו מוסיקאים וניגנו מוסיקה קאמרית. כתיזם של הנסיך ליכנובסקי, של הרוזן רזומובסקי ושל המלחין עמנואל אלויס פרסטר, פרסטר, בעצמו מחבר רביעיות, הוא המורה שאצלו התמחה בטהובן בהלחנת רביעיות.

בשש הרביעיות המוקדמות (אופ' 18) ניתן לשמוע את העליצות של המלחין הצעיר. בטהובן בן ה־30, מוכר ואהוד על הקהל הווינאי כפסנתרן. הוא כבר לאחר סיום הלחנתן של שתי סימפוניות שכמו ברביעיות ניכרות בהן השפעותיהם של היידן ומוצרט. צלילן של הרביעיות אופטימי וקל, הניגוד בין שש היצירות ודרמת המנגינות מאפיינות את צעדיו הראשונים כחיבור רביעיות.

קבוצת הרביעיות השנייה, הידועה כ„רביעיות רזומובסקי" נכתבה שבע שנים מאוחר יותר. שמיעתו של בטהובן התערערה והלכה. חלפו מספר שנים מאז כתיבת צוואת הייליגנשטט המפורסמת, מסמך מזעזע של אדם בן שלושים ושתיים בלבד, שרואה את הבדידות ואת המוות לפניו. העליצות והקלילות התחלפו כאן במבנים מסודרים ושלמים, סביב נושאים מאוחדים ורעיונות מגובשים.

בתקופה השלישית, ארבע־עשרה שנים מאוחר יותר, הופיע בטהובן כאדם מנותק, חולה ובודד, שהישגים גדולים מאחוריו, בכללם הסימפוניה התשיעית והסונטות האחרונות לפסנתר. אלו שלוש השנים האחרונות לחייו. בטהובן נסגר בעולם הצלילי של הרביעיות. ההתלבטויות, החרשות המוחלטת, ניסיון ההתאבדות של בן־אחיו, כל אלה מוצאים את ביטויים ברביעיות האחרונות. בטהובן, בחרשותו לא הרגיש צורך לשמור על המסגרות הקבועות. חופש הביטוי הצורני והתכני הם המאפיינים העיקריים. חמש הרביעיות האחרונות מהוות רצף מוסיקלי בעל שיאים מוסיקליים ודרמטיים רבים. למרות שאין היצירות קשורות בסיפור תכני מילולי אלא מהוות ביטוי מוסיקלי למצבו של המלחין, החליט בטהובן להוסיף מלים לפרק האחרון של היצירה האחרונה. „החלטה שקשה לקבל" הוא השם של הפרק, ומעל לאקורדים הפותחים את הפרק הוא שואל, במלים שהוא כותב מעל לתווים: „האם זה צריך להיות?" ומשיב: „זה צריך להיות! זה צריך להיות!". וזהי הצהרה של אדם סובל, היודע את כוחותיו ועצמת יצירתו וחש בסיום המתקרב. סיום רע. ובכל זאת יש בסיום השלמה ושמחה לקראת העתיד.

בטהובן, ברביעיותיו, מוריש צוואה מוסיקלית מופלאה ויחידה במינה לדורות שטורחים ומעניקים לה פירושים חדשים בכל דור ודור. הרומנטיקן את"א הופמן כותב: „המוסיקה של בטהובן מזעזעת בנו נימי פחד, אימה, סבל וחרדת קודש, ומעוררת בנו כמיהה אינסופית שהיא מהותה של הרומנטיקה". הקשבה חוזרת ונשנית ליצירות מופלאות אלה דומה לעיון בטקסטים מקראיים או קלאסיים, אנו מכירים היטב את הסיפור, וגם את השורות הנאמרות. המסע המרתק הוא מסע אל ההבנה של המבצעים אל הפרשנות שהם מציעים.

המטרונום של בטהובן

בארץ אין אנו מפונקים בהאזנה חיה לרביעיותיו של בטהובן, ויש לנו רק הזדמנויות לכן. כל ביצוע חי של יצירותיו הוא חג לשוחרי המוסיקה והתרבות בכלל. בייחוד כשמדובר בביצוע מעולה כמו זה של חברי רביעיית „אלבן ברג". בתכניתה של רביעיית אלבן ברג' בארץ, מיוצגות שלוש תקופות הכתיבה של בטהובן. חברי הרביעייה שלימוד כל יצירה כרוך בחיפושים אחר כתבי־היד המקוריים וניסיונות לדלות מהם כל פרט שיקל עליהם את מציאת דרך הנגינה הקרובה לרוחו של המלחין. „בכלי הנגינה המקוריים" מספרים חברי הרביעייה, „אך בנסיוננו להגיע אל האינטרפרטציה המושלמת, שלא תהיה רחוקה מתפישתו של המלחין, השתמשנו במטרונום של בטהובן — הנמצא עד היום בווינה — וכך יכולנו להגיע לטמפו של בטהובן עצמו. למיקצב הנכון. הדינמיקה ובניית המשפט המוסיקלי יותר חשובים מן השימוש בכלים אותנטיים. כלי הנגינה ודרכי הנגינה השתנו, ואתם השתנו גם הדרישות מן הכלי".

„השאיפה לאינדיבידואליות היא שמשכה את כולנו והוציאה אותנו מן הקריירה הבטוחה של נגנים בתזמורת. שם בתזמורת הנגן תמיד מבצע רעיונות של מישהו אחר, גם אם אינו מסכים להם. אם אתה מנגן תחת שרביטו של טוסקניני זה יכול להיות נפלא. אבל, אם אין טוסקניני..." אומרים חברי הרביעייה.

גם ללא טוסקניני מסתדרת רביעיית „אלבן ברג" היטב עם בטהובן. אלבום הרביעיות בביצועם הוא אלבום עטור אותות הצטיינות ופרסים. ה„גרנד־פרי", שני פרסים גרמניים, פרס אדיסון וכן ה„גרנד־פרי" היפני. כל אלה עבור ההקלטות של בטהובן. כשכל צוותי השופטים אינם חוסכים בשבחים לרמת הנגינה לאינטרפרטציה, לאיכות הצליל לרגישות ועוד. ביטאון היוקרה „גרמופון" מנמק את הענקת פרס המוסיקה הקאמרית לשנת 1985 לרביעיית „אלבן ברג" באמרה: „אינני חושב שתמצא אלבום טוב מזה של רביעיות בטהובן... שבכל צליל בתקליט ניתן להבחין במחשבה הרבה שהושקעה". יבול פרסים כזה למבצע שנחשב בדרך כלל לקשה שבאתגרים הניצבים בפני רביעיות קאמריות, הוא חסר תקדים.

בשבועות הקרובים מזומן לנו באולמות הקונצרטים בארץ התענוג שבהקשבה לביצוע של אחת הקבוצות הטובות בעולם.

חנקו ותלו

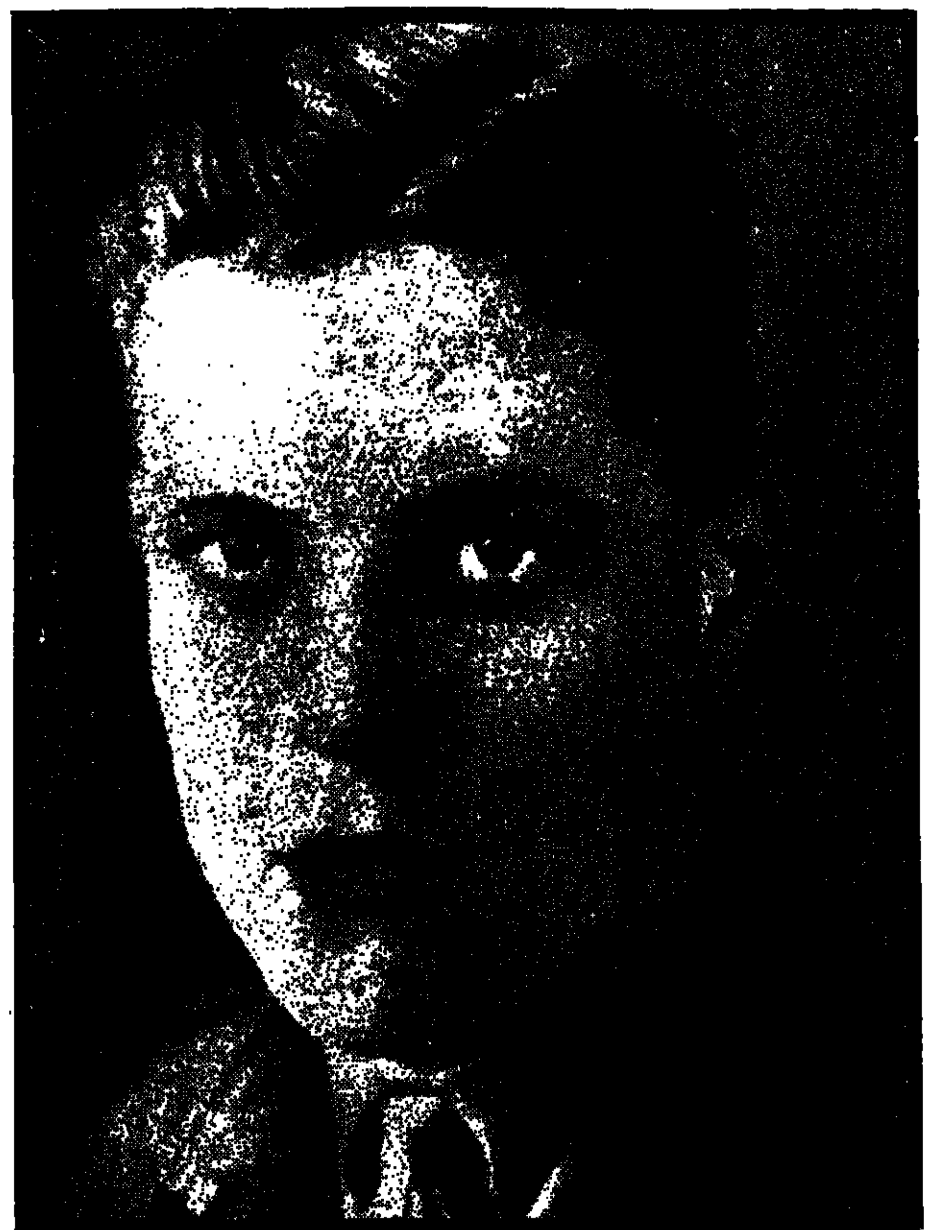

מארווין פייס

קליפורד מרטין

שני הסרג'נטים הבריטיים נחנקו למוות עוד לפני שאנשי האצ"ל בנתניה תלו אותם, ב־31 ביולי 1947, בחורשת אקליפטוסים בין תל־צור לנתניה. כך מספרת יעל לוטן, חברת מערכת „על המשמר", מפי אביה בנימין (בנו) אליאב־לובוצקי, שהיה מראשי התנועה הרביזיוניסטית ומקורב לאצ"ל.

לטענת בנימין אליאב־לובוצקי שני הסרג'נטים הבריטיים שנחטפו בנתניה ביולי 1947 הוחזקו כבני ערובה, בתקווה שהדבר ימנע את הוצאתם להורג של שלושה חברי אצ"ל שנידונו למוות (חביב, נקר ווייס). כוונת ראשי אצ"ל היתה להעמיד את הסרג'נטים למשפט שדה. הם הוחזקו בתוך בור וכדי שלא ייחנקו הוכנס לבור מיכל חמצן, שהיה כנראה ריק למחצה, והסרג'נטים נחנקו למוות. דבר מותם, לדברי בנו אליאב, גרם לפאניקה בקרב מפקדיו הגבוהים של האצ"ל (בגין, מפקד אצ"ל, ועמיחי פגלין ז"ל, קצין המבצעים בארגון). הריגת בני ערובה נחשבה לפשע על־פי החוק הבינלאומי והחרדה היתה רבה. אחרי התייעצויות הוחלט לביים תלייה, למלכד את הגופות, כך שאי־אפשר יהיה לדעת ממה מתו.

ב„ספר ההגנה" כרך ג' (עמוד 927) כותב יהודה סלוצקי כי „ב־29 ביולי 1947 הועלו חביב, נקר ווייס לגרדום בכלא עכו, ולמחרת היום, ב־30 ביולי חנקו כמה ממפקדי אצ"ל את הסרג'נטים בבונקר שבבית החרושת ליהלומים בנתניה. גופותיהם הוצאו בשקים לחורשת אקליפטוסים, מוקשים הוטמנו סמוך לעצי התליה. התלויים נמצאו על־ידי חוליה של אנשי ה„הגנה". לאחר מכן, הגיעו למקום אנשי צבא ומשטרה בריטיים. בעת שניסו להוריד את הגופות התפוצץ אחד המוקשים וגופתו של מרטין (מרווין) פייס נתרסקה".

דוד ניב, ההיסטוריון של האצ"ל, מתאר אותה פרשה בספר „מערכות הארגון הצבאי הלאומי" הוצאת „הדר", 1976: „למחרת התליות של שלושת חברי האצ"ל בכלא עכו בוצע פסק־הדין שהוצא על בני הערובה: הם נתלו במקום המחבוא ואחר־כך הועברו גופותיהם לחורשת אקליפטוסים ממשלתית, שלושה קילומטרים דרומית מזרחית לנתניה ושם נתלו על שני עצים. סמוך לאותם עצים הטמינו אנשי אצ"ל מוקשים". ניב מוסר מפיו של פגלין, קצין המבצעים של האצ"ל, כי „משטרת היישובים העבריים הוזהרה טלפונית כי השטח ממוקש וכי ייזהרו בחיפושיהם".

עיתון „המשמר" מ־1 באוגוסט 1947 מספר: „מעשי הזוועה של כנופיות אצ"ל התליינות זעזעו את היישוב. מראות זוועה נתגלו לאחר שגוויותיהם של שני הסרג'נטים הבריטיים, שנחטפו בנתניה ב־12 ביולי, נמצאו בשעה שבע על־ידי נוטר יהודי ביער ממשלתי בין תל־צור לנתניה. מאוחר יותר, כשקצין של חיל המהנדסים הבריטי חתך את החבל שעליו היתה תלויה אחת הגוויות, התפוצץ מוקש מלכודת שהיה כנראה טמון בחול והגווייה רוסקה כולה. היה זה מחזה זוועה שקשה לתארו. התלויים נמצאו קשורים בחבלים עבים לענפי העצים כולל רגליהם. בנתניה ובשכונות, גברה המתיחות ונפוצו שמועות על מעשי תגמול העומדים להתרחש. אנשים רבים, בפרט אורחים מהחוץ, ניסו לעזוב את העיר, אולם משמרות של צעירים (כנראה אנשי ההגנה — אז, ב־1947 אסור היה להזכיר את שם ה„הגנה") מנעו במשך שעות מספר את יציאתם של תושבי נתניה. חושבים, על כל פנים, כי אנשי האצ"ל, מבצעי הפשע, עזבו את האזור עוד קודם לכן".

אחד מת ושני כמעט מת

דוד דהארי, שהופיע בתכנית גלי־צה"ל „עושים מדינה" בשבת לפני שלושה שבועות, הציג עצמו כאחד התליינים. הוא סיפר כי הוא וחבריו כרכו חבל על קורת־עץ גבוהה, העלו את הסמל על כיסא, ענבו עניבת חנק על צווארו ומשכו את הכיסא מתחתיו. איש נוסף מהאצ"ל שדיבר באותה תכנית, אך סירב להזדהות, אישר את סיפורו של דהארי והוסיף כי אחד הסמלים הבריטיים ניסה להתנגד.

אהרון אבן־חן, שהיה כתב „הארץ" באותם ימים כותב:

לפי הגרסה שסיפר לי דהרי בשעתו, החלו מי שפכים מבור ספיגה של בית חרושת ליהלומים לחלחל למחפורת הצרה והאטומה שבה הוחזקו החטופים, היו התעלפויות והוזעק למקום רופא. ימים אחדים עמדו החטופים במי השפכים עד טבורם. לא יהיה זה מופרז להניח, כי כאשר הוצאו מהבור לתלייה הם היו גוססים או מתים.

איש האצל שמעון לוי מנתניה, אישר באחרונה באוזני עקיבא אלדר, סופר „הארץ", כי כאשר תלו את הסרג'נטים הבריטים „היה אחד מהם מת והשני כמעט מת".

מה פירוש „כמעט מת"? מי יכול לספר את הגירסה האמיתית?

לאצ'לניקים אין כל עניין לדבר. שרגא עליס, סגנו של פגלין באצ"ל, טען כי אינו בקיא בפרשת הסרג'נטים, וכאשר המעשה אירע הוא היה בירושלים. פגלין עסק בעניין אישית. כנהוג במחתרת לא סיפרו אז יותר מדי. הוא, מכל מקום, לא שמע שהסרג'נטים מתו עוד לפני שנתלו. מובן שאין כל תקווה שמנחם בגין, ראש האצ"ל דאז, יאשר, או יכחיש הכל. בגין באותם ימים היה ב„התרוממות נפש" ובספרו „המרד", הוא מבטא אכזבה על דרגתם הנמוכה של החטופים וכותב:

„חיפשנו קצינים. באי־אלה מקומות, כגון בירושלים ובהרצליה, היינו קרובים מאוד לביצוע המאסרים של אנשים חשובים מאוד, אבל הם התחמקו מידינו ברגע האחרון. רק בנתניה הצליחו חברינו למצוא שני סוכנים פעילים של השירות הבריטי החשאי, אך דרגתם לא היתה גבוהה. הם היו סרג'נטים.

הבריטים הטילו „מצב צבאי" על נתניה, והבטיחו למצוא את סוכניהם מתחת לפני האדמה. גם ה„הגנה" התאמצה לגלות את מקום מעצרם. החיפושים מבית לבית נמשכו שבועות והיו קפדניים מאוד.

„ביום ו' מנחם־אב תש"ז הועלו לגרדום אנשי האצ"ל: חביב, נקר ווייס. „למחרת היום תלינו את שני הסוכנים — הסרג'נטים. שילמנו לאויב כגמולו. הזהרנוהו. הוא לא שעה לאזהרותינו. ועל גרדום — בגרדום השבנו. אבל הימים היו שחורים, שחורים כלילה חשוך כוכבים.

„למה עשו זאת הבריטים — על אף אזהרותינו ועל אף תחנוניהם של הורי הסרג'נטים? ייתכן, כי באוזניהם הדהד עדיין נאומו של צ'רצ'יל, שדרש מהם להתנהג כיאה לגברים — ולהמשיך בדרך המשפט. ייתכן, כי סרג'נטים לא היו חשובים בעיני הכת השלטת, כמו ויינדהאם או כמו הקצינים מימי אשכל ושמחון. ייתכן — הדבר מתקבל מאוד על הדעת — כי שוב חשבו הבריטים, שאנו לא נעז...

„וודאי הוא, כי הסיבה העיקרית היתה מדינית. היא היתה נעוצה ב„תכנית הגרדום" שנתקבלה בחוגי השליטים האנגלים. הם גמרו אומר לתלות ולתלות. גנרל ברקר, מפקד הצבא הבריטי בא"י, אמר במסיבת קצינים ופקידים גבוהים שהתקיימה בבית הגברת אנטוניוס, סוכנת האינליג'נס (אשתו האנגלייה של אפנדי ערבי נודע):

„צריך לתלות יהודי על כל פנס־רחוב", ובהזדמנות אחרת אמר: „אנו נתלה מאה יהודים ויהיה שקט בארץ־ישראל".

„זאת היתה התכנית. גנרל ברקר היה לפה ולזרוע מבצעת ראשונה. התכנית היתה רשמית ונתקבלה בלונדון. המשעבד התיימר, על־ידי שבירת מפרקתם של שבויי המלחמה שלנו, לשבור את עמוד השדרה של ההתנגדות העברית. לתלות, לתלות, לתלות. והשאלה היתה בדיוק כפי שהציג פעם לנין „קטו קבוו"; מי ישבור את מי? אין ספק כי אילו שחררנו את הסרג'נטים, היו הבריטים מקימים לנו שדרות של תליות והיו שולטים בארצנו עד היום הזה. המעשה האכזר בנתניה לא רק הציל עשרות בחורים עבריים מגרדום, אלא גם שבר את מפרקתו של השלטון הבריטי, כי בהתנפץ עמודי התלייה, מתרסק ממילא השלטון הנשען עליהם.

„אישר זאת במלים חד־משמעיות לא אחר אלא מי שהיה עוזרו הראשון של המזכיר הראשי לממשלה הבריטית בארץ־ישראל, קולונל ארצ'ר קסט, בהרצאתו בפני „אגודת האימפריה המלכותית" ב־1949 אמר: „תליית שני הסרג'נטים הבריטיים גרמה ליציאתנו מארץ־ישראל יותר מכל דבר אחר".

„אכן, בקום אומה לתחייה מוכנים טובי בניה להפקיר את חייהם למען שחרורה. בעמוד אימפריות בפני התמוטטות שלטונן, הן מוכנות להפקיר את הסרג'נטים 'שלהן'" עד כאן מנחם בגין.

החטיפה

כיצד נחטפו שני הסרג'נטים קליפורד מארטין ומרטין מארווין פייס?

ב„המשמר" מ־12 ביולי 1947, מתאר כתבנו בנתניה שאול קושנר:

„שני אנשי צבא, המוכרים כאוהדי המפעל הציוני, נחטפו אמש לאחר שיצאו מבית־קפה בלוותם את חברם היהודי. החיילים, שלבשו בגדים אזרחיים, הותקפו על־ידי קבוצת בחורים מזוינים והורדמו בכלורופורם. היהודי, שנחטף אף הוא, נשתחרר מכבליו לעת בוקר ואז נודע דבר החטיפה. על פרשת החטיפה, שביצעוה כנראה אנשי אצ"ל, נודעו לי הפרטים הבאים: אהרון ויינברג, העובד כפקיד במחנה הנופש הצבאי ליד נתניה (מחנה זה נקרא לאחר קום המדינה „מחנה דורה" ובו היה בה"ד 2), נדבר עם שני הסרג'נטים של הצבא, סרג'נט מארטין, הגר בנתניה וסרג'נט מארווין פייס ללכת לבלות את הערב במושבה (נתניה). שני הסרג'נטים הופיעו בתלבושת אזרחית וישבו עם ויינברג בקפה גן־ורד עד שעה 12.30 בלילה. אז עזבו את בית הקפה בכוונה ללוות את ויינברג לביתו. כשהגיעו מול משרד הדאר, ליד קפה רימון, הופיעה מאחוריהם מכונית טקסי שחורה, ממנה ירדו בחורים, רובם מזוינים בנשק אוטומטי. החיילים והאזרח נצטוו להרים ידיהם. אחד הסרג'נטים הודיע מייד, כי הם בלתי מזוינים. „שלושתם הוכנסו בכוח לתוך המכונית. שני החיילים סירבו והוכו. משערים שאחד נפצע בראשו. ויינברג אמר לחוטפים שהוא יהודי. על כך השיבו החוטפים „אין דבר". שני החיילים הורדמו במכונית בכלורופורם. המכונית נסעה במהירות בכיוון מזרח. אחרי כחצי שעה נעצרה והורידה את ויינברג. שניים מהחוטפים ירדו והמכונית המשיכה את דרכה. לאחר זמן־מה חזרה והעלתה את ויינברג. הוא הובא לפרדס, שם השכיבוהו על הארץ וכבלו ידיו ורגליו. הבריונים אמרו לו שלא יספר על הנעשה עד שעה 4.30 בבוקר. ויינברג, שנשתחרר מכבליו,

תליית שני הסרג'נטים הבריטיים, בשעתה, הסעירה לאחרונה את הרוחות, כאשר אחד התליינים חשף עצמו ברדיו וגילה פרטים עליה. לדבריו, הם קודם נחנקו ואח"כ נתלו. תחקיר שערך כתבנו גילה, כי שני הסרג'נטים היו מסייעים, האחד לאצ"ל והשני ל„הגנה". תלייתם מותירה סימני שאלה לגבי עצם המעשה השפל והסיבות לחיסולם של שניים שסייעו ליהודים בדרכם

מאת חיים מרגלית

מצא עצמו ב„פרדס הגדוד" (על־יד מושב אביחיל הסמוך לנתניה) הוא הודיע על המקרה, הועבר למשטרת טול־כרם ולאחר שנחקר שוחרר".

מודיעים של ההגנה

עקיבא אלדר כותב כי החוטפים היו ארבעה, שלושה בחורים ובחורה. את המונית נהג יוסי מלך המסרב לדבר בנושא. המונית הובילה את הסרג'נטים למלטשה עזובה של פלדמן בדרום נתניה ושם, כאמור, החזיקו אותם בבור מאולתר, ללא חשמל ואוויר.

אך מי היו שני הסרג'נטים?

„ספר ההגנה" קובע, כי האצ"ל תפס שני סמלים בריטיים בני עשרים שביקרו לתומם בנתניה. דוד ניב, היסטוריון האצ"ל, טוען כי השניים היו סרג'נטים בריטיים משירות הביטחון של הצבא. שאול עביק שהיה ראש הש"י באזור נתניה אומר, כי השניים היו מודיעים של ה„הגנה" וכי הדבר היה ידוע לאנשי האצ"ל.

שאול צדקא, סופר „הארץ" בלונדון, פרסם לאחרונה כי אמו של מרטין קליפורד היתה יהודיה. קליפורד ידע כי הוא ממוצא יהודי ואהד את המפעל הציוני. משפחת קליפורד פנתה אל חברי הפרלמנט מסיעת הלייבור: ריצ'רד קרוסמן ומוריס אורלמן, כי יעבירו ידיעה זאת לבגין, מפקד האצ"ל. לדברי צדקא, קרוסמן ואורלמן העבירו את הידיעה לבגין, ואילו זה מכחיש.

איתן בלקינד, אחד המקשרים בין אצ"ל לשלטונות הצבא הבריטי, כותב בספרו „כך זה היה" (הוצאת משרד הביטחון, 1947) כי פייס היה מורה במקצועו וידידו האישי. וביקר לעיתים בבית בלקינד בראשון־לציון, יחד עם מפקדו.

נעמן, בנו של איתן בלקינד סיפר לי, כי הכיר היטב את פייס. הוא היה אז כבן 17, חבר באצ"ל, ולדבריו, מפקדו של פייס היה מסייע לאצ"ל. נעמן בלקינד מרגיש כי מדובר במסייעים, לא במודיעים. לדבריו, היו חיילים בריטיים לא מעטים שסייעו לאצ"ל ולהגנה. פייס היה סרג'נט במודיעין של דיוויזית הצנחנים הראשונה („הכלניות"), שמפקדתם חנתה בסרפנד. מפקד המודיעין של הדיוויזיה היה ידיד קרוב למשפחת בלקינד, שאהד את היישוב היהודי במאבקו. חלק מאנשיו סייע לאצ"ל ואחרים ל„הגנה". סרג'נט פייס, היה ככל הנראה, מהמסייעים לאצ"ל.

וכאן עולה השאלה: מדוע האצ"ל לא שיחרר את השניים כאשר ידע בדיוק מי הם? נעמן בלקינד מספר, כי אביו איתן ז"ל היה המתווך בין שלטונות הצבא בארץ לבין אצ"ל, והוסכם על שני הצדדים כי תימצא סיבה לחון את הנדונים למוות, חברי האצ"ל חביב, נקר ווייס ואז גם ישוחררו הסרג'נטים. מספר חדשים לפני כן שחרר האצ"ל קצינים בריטיים חטופים תמורת חנינה לחבריו מיכאל אשבל ויוסף שמחון שנידונו למוות. שניהם, כזכור, נתפסו על־ידי חיילים בריטיים, כשהם פצועים, לאחר שהאצ"ל שדד את מחסני הנשק בסרפנד ב־6 במארס 1946. איתן בלקינד מציין בספרו, כי שר החוץ הבריטי, ארנסט בווין הידוע לשמצה, הוא־הוא שפסק כי „אין נכנסים למו"מ.

שלושה ימים לאחר מכן תלו הבריטים את שלושת חברי האצ"ל ויום אחר־כך נחנקו הסרג'נטים למוות ונתלו לאחר מכן.

פשע מתועב

הפרשה עוררה זעם נורא ביישוב העברי. בערבו של אותו יום שבו נתגלו גופות הסרג'נטים, ה־30 ביולי נהרגו בתל־אביב חמישה יהודים: יוסף אלפי, זאב נביאלקובסקי, ויקטור ידיד מזרחי, קלמן רייג וטובה הרסו, כאשר מכוניות בריטיות משוריינות ירו צרורות ללא אבחנה על הולכי רגל, על אוטובוסים מלאי נוסעים ומוניות. נוסף על ההרוגים היו גם עשרות פצועים. בעת ההלוויה עלתה שריונית של חיל האוויר הבריטי בנסיעה מהירה על קהל המלווים ו־30 איש נפצעו.

„המשמר" מאותו יום קובע, כי הכנופיה הטרוריסטית תרמה את מיטב תרומתה לאסון והעמידה את יחסיה עם הבריטים בארץ־ישראל על בסיס של נקם.

גם באצ"ל היו הרהורי חרטה לאחר פרשת הסרג'נטים. דוד ניב כותב בספרו כי „לא רבים מטילים את האחריות על הממשלה הבריטית. רבים רבים מוקיעים את תליית הסרג'נטים מבחינה מוסרית. בין המגנים היה הקולונל מיינצרהאגן, ידיד הציונות, שכינה את המעשה „גמול נורא ומעשה ברוטלי".

הסוכנות והוועד הלאומי פרסמו ביום חמישי, 31 ביולי, הודעה בה קבעו כי „אין מלים בפי הסוכנות היהודית והוועד הלאומי להביע שאט נפש על התועבה של רצח שני אנשים חפים מפשע, בידי קבוצת פושעים, אשר אונם אטומה לקול המצפון, ואשר נטלו על עצמם את הסמכות לדון דיני חיים ומוות".

איתן בלקינד מקשר בין האצ"ל והבריטים

ראש מועצת נתניה באותם ימים, עובד בן־עמי, מאוהדי אצ"ל המסורים, פרסם הודעה האומרת כי „מכל הפשעים אשר בוצעו עד היום בארץ, זה הפשע המתועב ביותר שטימא את טוהר מלחמת השחרור של עמינו. מעשה התלייה ישאיר אות קין על עושי הנבלה הזאת".

היו אלה ימים מתוחים. מצד אחד שלטון בריטי זר, שאחרי מלחמת העולם השנייה, לאחר שכל העולם ידע מה קרה ליהודים באירופה, ניסה בכל כוחו לשבור את היישוב היהודי בארץ־ישראל. הבריטים לא בחלו בשפיכות דמים, ולמרבה הצער ממשלת בריטניה הונהגה אז בידי „מפלגת הלייבור", שכמה ממנהיגיה נמנו עם אוהדי הציונות.

היישוב העברי היה באותם ימים מפוצל. הרוב הגדול היה נאמן למנהיגיו בהסתדרות־הציונית, אך היו גם ארגונים טרוריסטיים פורשים. לדידם, המטרה קידשה את כל האמצעים. כחכמה שלאחר מעשה, מביאים האצ"לניקים ראיות מקצין בריטי כלשהו, שטען ב־1949 כי תליית הסרג'נטים היתה הקש ששבר את גב הבריטים.

שני הסרג'נטים היו אנשים חפים מפשע. קרבן שווא.

גופות של שני הסרג'נטים התלויים בחורשת אקליפטוסים, ליד נתניה

הרדוף — קיבוץ אחר

קיבוץ הרדוף, קהילה רוחנית המבוססת על ההשקפה האנתרופוסופית שאותה פיתח חוקר מדעי הטבע, הפילוסוף רודולף שטיינר. כתבנו שהה שם שלושה ימים, התבשם מניחוחות פילוסופיים וביקש גם לדעת איך מיישמים אותם בחיי יום־יום קיבוציים. לאחרונה נטפל אליהם ארגון דתי בשם „יד לאחים" בטענה שהם כת

מאת אילן שיינפלד

קמתי ונסעתי לחופשה בקיבוץ הרדוף. בחצר המשק קיבל את פני ישעיהו בן־אהרון, בנו של יצחק. הוא לא היה לבוש גלביה לבנה וסביבו לא נדף ריח קטורת. אילו נפגשנו בתל־אביב הייתי חושב שהוא מרצה צעיר מן החוג לפילוסופיה באוניברסיטה.

לחצנו ידיים ועלינו אל חדר האוכל. שעת צהריים הייתה זו. בחוץ, על שולחנות־עץ מהוקצעים שגוונם בהיר ונעים לעין, עמדו קערות זכוכית וחרסינה ובהן המזון, רבגוני ומדיף ניחוחות. החברים, קבוצת צעירים מאירי־פנים, בני גילי פחות או יותר, נאספו יחד מן הדיר וממטע האבוקדו, ממקשאת האבטיחים ומגן הירק, נטלו איש־איש את מזונו והתיישבו לאכול על הדשא. ולא בישיבת לוטוס.

אותו יום היה יום של שמחה בהרדוף. סוף־סוף הותקנה בדיר קרוסלת חליבה. בדמיוני חשבתי מיד על חליבה ידנית. למה עוד אפשר לצפות מקיבוץ של צעירים המנהלים אורח חיים צמחוני? ישעיהו צחק. הקרוסלה היא על טהרת פלאיו של המיכון המודרני.

בכל זאת, חשבתי לעצמי, ודאי מתקיימים כאן, בהיחבא, טקסי פולחן מסתוריים. אולי בשעת ליל מאוחרת, כשהילדים כבר ישנים, נאספים החברים באיזו גורן להשתחוות במעגל, בגלימות לבנות. למרבה אכזבתי גיליתי, עוד באותו ערב, כי החברים אמנם מתכנסים מדי ערב, אולם לא לצרכי פולחן, אלא לצרכי לימוד: בערב יום א' הרצה שם הארכיטקט ארנה קלינגבורג על ארכיטקטורה אנתרופוסופית והציג תכנית מיתאר חדשה לקיבוץ, השוכן על גבעה נישאת ומפולשת לכל רוחות השמים. ביום ב' שוחחתי אני על שירה עברית צעירה. ביום ג' היה זה ישעיהו בן־אהרון שדיבר על כוחות סוציאליים וכוחות אנטי־סוציאליים בחברה המודרנית.

שלושה ימים ומחצה שהייתי שם, בהרדוף, ועוד אשוב. הייתי ער גם בלילות, שכן רוב הזמן בילינו בשיחות אינטנסיביות, ישירות ופתוחות, עם רבים מן החברים. עם גיא, שהמתין מחצית הלילה כדי לראות כיצד עולה חרמש הירח ורוחק מכוכב צדק, בהתרגשות ששום ירח עירוני אינו זוכה לה. עם דוד, הצייר המתלבט באיזה סגנון ציור ראוי לו לצייר, כך שיתרום משהו לחברה מעבר לעיסוק בו־עצמו. עם גילה שרוצה לעבור לכפר־רפאל, להשקיע שם ממירצה בעבודה בחינוך חריגים.

לא הבנתי על מה יצא קצפו של ארגון 'יד לאחים', שירות המודיעין של החוגים הדתיים בארץ. בייחוד לא הבנתי זאת כאשר שמעתי שיחות על אלוהים ועל קיומו, וביתר־שאת לא הבנתי זאת כאשר התברר לי, כי קיבוץ הרדוף הוא קהילה רוחנית של בני־אדם צעירים, בעלי הכרה דתית ומוסרית עמוקה, החיים לפי צו ליבם והגיונם הבריא. בריא עד כדי שעמום.

מדע, דת, דעת

קיבוץ הרדוף הוא, כהגדרתו של ישעיהו בן־אהרון, 'קהילה רוחנית', המבוססת על ההשקפה האנתרופוסופית, אותה פיתח חוקר מדעי הטבע והפילוסוף רודולף שטיינר, תחת השם 'מדע הרוח האנתרופוסופי'.

„מתוך הערכה עמוקה למתודה ולהישגים של מדעי הטבע, מבקש מדע זה", כך מספר מאמרו של ישעיהו, „מדע הרוח האנתרופוסופי", הכלול בחוברת ההיכרות עם הרדוף, „להרחיב את המחקר המדעי בזמננו גם לתחום שאינו נגיש לחושים הגופניים ולשכל הקשור אליהם."

בכך מבקש מדע האנתרופוסופיה, כך נדמה, לענות על צרכיו הרוחניים של האדם המודרני, עם ניתוקו מן הדת, עם היפתחות ההכרה הדתית ועם שברונן של האידיאולוגיות הגדולות של המאה העשרים. עובדה זו היא המביאה גם להדגשה שמדגיש מדע האנתרופוסופיה את מדעיות הגישה לחיי הרוח, ואין זה סממן חיצוני בלבד, מין תרגיל התחמקות מן ההגדרה כתחום מיסטי, אלא עיקרון מובנה בהשקפה האנתרופוסופית ובאופני־יישומה.

גישה זו נגלית, כמובן, בכתביו של רודולף שטיינר, שפרופ' שמואל הוגו ברגמן הגדירו כ„אחד המורים הגדולים של האנושות".

בהקדמה לספרו החשוב, „מדע הנסתר בקוויו העיקריים", כתב שטיינר, למשל, כי „מחבר הספר הזה (...) לא היה כותב, למשל, את המשפטים הספורים על מערכת־הגלגולות של האדם או על מערכת העצבים האנושית, הנמצאים בספר זה, אלמלא היה באפשרותו לנסות להתבטא על הדברים האלה גם באותן צורות שבהן מדבר מלומד מדעי־הטבע בן־זמננו, מנקודת־ראותו של המדע".

כתבי שטיינר פונים אל שכלו הבוחן של האדם. שטיינר הטעים לא פעם, כי יותר משהוא מחפש קוראים נאמנים, הוא מבקש אחר אותם קוראים שיבחנו כל דבר בטרם יטלוהו לתוכם כאמת צרופה. במסגרת הפנייה אל שכלו הבוחן של האדם חושף רודולף שטיינר את מגבלותיה של החשיבה המדעית המודרנית ואת אפשרויות פיתוחה. כך, למשל, הקטע הבא, מתוך הספר המוזכר לעיל: „אותה ההכרה הנחשבת בימינו למדעית, אינה מסוגלת לחדור אל העולמות העל־חושיים; והיסודות האלה, במובן מסוים, אינם ניתנים לביטול". וכן: „שום נפש אנושית לא תוכל, בהעמיקה לחשוב, להסתגר לאורך ימים לפני העובדה, שבעיותיה החשובות ביותר, הקשורות למשמעותם של החיים וערכם, תצטרכנה להישאר ללא־תשובה, אילו לא היתה קיימת גישה אל העולמות העל־חושיים."

בחייו מצא מולו שטיינר מתנגדים רבים, כהגדרתו של ש.ה. ברגמן, „החמרנים מזה ואנשי הכנסייה מזה". אולם, האנשים המעטים שקיבלו על עצמם את ההשקפה האנתרופוסופית הקימו בית־ספר חופשי למדעי־הרוח בעיר דורנאך שבשווייץ, ממנה הופצה השקפה זו ברחבי העולם כולו.

ההשקפה האנתרופוסופית מיושמת באופן מעשי בתחומים שונים: באמנויות, בחינוך, ברפואה, בעיצוב החברה, בחקלאות ועוד. בחו"ל מפותחים היישומים במרבית התחומים הללו. התיאטרון בדורנאך הוא בעל שם בינלאומי, בייחוד בשל ההצגה 'פאוסט' המוצגת בו במשך שבועיים תמימים, ושיטת החינוך, הקרויה 'חינוך ואלדורף', קנתה לה שם בהישגיה הרבים. בארץ פועל, מלבד קיבוץ הרדוף, גם כפר רפאל, יישוב קהילתי בדרום, בו חונכות משפחות אומנות, ובהצלחה רבה, מפגרים מבוגרים בדרגות פיגור שונות, לפי ההשקפה האנתרופוסופית. ביישומיה לתחום החינוך, בירושלים פועלים שני גני־ילדים, בהם מחנכים לפי שיטת ואלדורף.

על חרותו של היחיד

דני אמן, יליד ירושלים (83), מזכיר הרדוף, הוא יועץ ארגוני במקצועו. למד פסיכולוגיה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים, וייעץ ארגוני כ'מכון לתתפתחות חברתית' באנגליה ובקורס ליועצים ארגוניים של התנועה הקיבוצית. נשוי לתרצה ואב למיכאל.

האם האנתרופוסופיה קשורה, בהכרח, עם התיישבות וחיי־שיתוף, או שמא, כמו לגבי הסוציאליזם, אפשר להיות אנתרופוסוף גם בעיר?

האנתרופוסופיה מציעה לכל המעוניין פתרונות שונים בתחומי החיים המעשיים, המהווים אלטרנטיבה לפתרונות המקובלים. כלומר, היא טוענת, כי החינוך והחינוך המיוחד, הרפואה והאמנויות, המתפתחים במסגרת ההשקפה האנתרופוסופית, מתוך זיקה אמיתית יותר לטבעו של האדם, מאפשרים לאישיותו ביטוי מלא יותר מאשר הדרכים הקונבנציונאליות בתחומים אלה.

כדי ליהנות מפירות העשייה בתחומים אלה יכול האדם לחיות בכל מקום ובכל אורח־חיים, ולהחזיק בכל השקפת־עולם. לכן ישנם בתי־ספר אנתרופוסופיים, בתי־חולים, חוות, בתי־ספר לאמנויות, בערים ובכפרים בכל רחבי העולם המערבי.

מהם, אם כן, תנאי הקבלה להרדוף ואיזה סוג לימודים עוברים בו?

אין תנאי קבלה חיצוניים, כמגבלות גיל, דת, גזע או מצב משפחתי. אנחנו מקבלים גם משפחות חד־הוריות, המהוות נושא שנוי במחלוקת בתנועה הקיבוצית. השאלה היחידה העומדת בפני הקיבוץ והמועמד גם־יחד היא, האם האדם הרוצה להתקבל כחבר באמת יכול להשתלב בקהילה, שהיא קהילה של התפתחות רוחנית.

תהליך הקליטה הוא שלם וארוך. האדם לומד בו, באופן הדרגתי, את משמעות ההתפתחות הרוחנית ואת טיב הקהילה בהרדוף. תהליך זה כולל, כאמור, שיפוט אצל שני הצדדים: האם האדם יכול ומעוניין להשתלב בקיבוץ, האם הוא מוצא במסגרת זו משמעות לחייו. לכל אורך תהליך זה נשמרת לאדם הזכות להחליט על פרישה ממנו.

מאחר שכל מה שקורה בהרדוף קשור להדגשת השיפוט האינדיבידואלי של האדם עצמו חל, במהלך הקליטה, ניסיון לעודדו להגיע בעצמו לשיפוט בדבר מידת הנכונות של החברים לגביו.

ועדיין התשובה אינה מספקת.

ראה, למעשה השאלה היא מה זה חופש. ובשאלה זו, אגב, ולא רק בה, כמובן, אנו שונים מאותן כתות שהוזכרו. אחד המאפיינים המרכזיים של כת הוא, שבתהליך ההצטרפות מוותר האדם על השיפוט האישי שלו ומפקיד את חרותו בידי סמכות רוחנית. הטענה של הדרך הרוחנית האנתרופוסופית, לעומת זאת היא, שמן השלבים המוקדמים ביותר בהם עולה האדם על הדרך הרוחנית, הוא יכול לעשותה רק באופן בו, בכל שלב ושלב, מה שמנחה אותו הוא השיפוט האישי שלו.

בשום שלב אין האדם נדרש כאן לאקט של 'נעשה ונשמע', בשום שלב אינו נדרש לעשות דבר אם אינו מבין אותו.

הוגה דעות הוא פועל ברוח

קיבוץ הרדוף מקיים סמינרים רוחניים ארבע פעמים בשנה. בהם מרצים חברים מהרדוף ואורחים מן הקהילה בחו"ל על ההשקפה האנתרופוסופית לנושאיה השונים. השנה, למשל, יתקיימו בהרדוף סמינרים בנושאים כגון: האנושות על סף עולם הרוח, מכונים, אסונות וסיכויים בהתפתחות האנושית במאה העשרים; חנוכת המקדש והתקדשות האדם, התבוננות אנתרופוסופית בחג החנוכה; הסוד של המטמורפוזה הצמח, עולמות הכוכבים וישות האדם. כן מתקיימות במקום סדנאות מבוא לאנתרופוסופיה, שבוע התנסות בהרדוף המשלב עבודה ולימודים, סדנאות אמנות וטבע ועוד הרבה.

הסדנאות והלימודים מהווים ענף בהרדוף. החברים העוסקים בהוראה, כמו ישעיהו בן־אהרון, תרצה ודני אמן, ואחרים, תורמים בעבודתם החינוכית והרוחנית לבניין קהילת הרדוף בדיוק כמו עובדי האדמה. אפשר לומר, כי בהרדוף, מלכתחילה, אין להוגה הדעות או לאמן בעיות כלשהן, סביב נושא העבודה, מתייחסים אליו כאל פועל. ברוח.

מלבד ענף החינוך, מהם ענפי המשק בהרדוף, ומהו הכיוון של ההתפתחות המשקית בעתיד ובאיזה אופן מיושמת האנתרופוסופיה בענפים אלה?

יש לנו מטעי אבוקדו וזיתים, גידולי גרעינים בפלחה; חמניות, תירס, חיטה, חומוס ושומשום; דיר כבשים ומחלבה לייצור גבינות ומסעדה, 'ארוחה כפרי'. אפשר להוסיף לזה את ענף הבניין: כאשר בונים בהרדוף אנחנו לא שוכרים קבלנים, אלא משמשים קבלנים בעצמנו. כיווני התפתחות עתידיים הם ענף הוצאה לאור, מסעדות וחנויות למכירת תוצרת הרדוף בערים הגדולות, ומאפיה.

באופן כללי ניתן לומר על כל הענפים האלה, כי השיקול עמותם בענפי־משק בהרדוף אינו רק כלכלי־מסחרי, אלא קודם ל— מה יכול ענף ייצור מסוים לתרום לחברה. מתוך ההנחה שיש אמצם לאי־מוסרי בייצור מוצרים שאינם תורמים איכותית לחברה, כי אדם העובד בענף שכזה אינו יכול לחיות מאושר בו. לפיכך גם על הסף ענפים מסוימים, שהיו מבטיחים מבחינה כלכלית, אך לא תרמו לחברה. למשל, ענף כמו גידול תנינים לשם ייצור תיקים לאלפיון העליון של החברה המערבית, לא יתקבל כנכון בקהילת הרדוף.

איך מתיישבים ענף הדיר והמחלבה עם האנתרופוסופיה, האם אין כאן סתירה? הלא רובכם צמחונים?

לא כולנו. יש בהרדוף בשר וכל חבר החפץ בו יכול לקחת לו כחדר. שאלת הצמחונות נתונה להכרעתו האישית של כל אחד. יותר מכך, בחקלאות ביו־דינמית, הבאה מתוך החקלאות האורגנית, יש הרבה מאוד ייצור כשר, כדיוק מאותן סיבות שמניתי לתת לאנשים החפצים בכך בשר באיכות טובה יותר מזו שהם מוצאים בשוק.

המבנה החברתי של הקיבוץ

בכתביו התייחס רודולף שטיינר למבנה הכוחות החברתיים הפועלים בחברה האנושית. מדע הרוח האנתרופוסופי קורא למערכת הכוחות שעיצב שטיינר 'שילוש הכוחות החברתיים'. ליישומיה של סכימה זו בהתיישבות העובדת בישראל התייחס כבר ישעיהו בן־אהרון בספרו החדש, שראה אור לא מכבר, „החיים הרוחניים והאתגר החברתי — האידיאל הרוחני החדש וחנוך החדש של הקיבוץ", שראה אור בהוצאת הרדוף.

החלת הסכימה החברתית על הקיבוץ עשויה להניב תוצאות משמעותיות. עובדה זו ניכרת בדרכי ניהולו של קיבוץ הרדוף, שבו מחייב עליהן את הריבוד בשמחה, לפי שהן נוגעות בנושא החשוב — תחום הייעוץ הארגוני.

נקודת המוצא של שטיינר לגבי כל הצעה של תכנית חברתית היתה שיש להתבונן בטבע האנושי ובמצב החברתי כפי שהוא, על מנת לעצב תכנית. טענתו היתה, שאם האדם עושה כן בצורה חופשית ומשוחררת, הוא יגלה שישנן שלוש ספירות חברתיות, המתנגות: הספירה של החיים הרוחניים־תרבותיים (כל מה שקשור במדע, באמנות ובדת), הספירה של החיים הכלכליים (ייצור, שיווק וצריכה) והספירה של החיים החברתיים־פוליטיים (זכויות וחובות של אזרחים).

כדי להגיע לאורגניזם חברתי בריא, צריך כל אחד ממיגזורים אלה להתפתח בצורה אוטונומית, מאחר שחוקיו של כל מיגזר, והשאיפות שהוא יכול להציב לעצמו, הם בהכרח שונים אלה מאלה.

● בחיים התרבותיים הנקודה המכרעת היא חירותו היצירתית של הפרט. חיים רוחניים יכולים לפרוח באמת ולהתמים ככל שהחופש הרוחני־תרבותי גדול יותר, וככל שהספירה הרוחנית הופכת נקייה מלחצים מכל סוג שהוא.

● בתחום החברתי האידיאל המנחה הוא אידיאל השוויון, בעוד שבתחום הרוחני הדגש מושם על היחיד, בתחום התרבותי קשורה ההתפתחות הבריאה באפשרות לתת לכלל האזרחים זכויות ואפשרויות שוות.

● בתחום הכלכלי יאופיינו חיים כלכליים בריאים על־ידי מערכת הלוקחת על עצמה, קודם כל, את מציאת הדרכים היעילות ביותר לסיפוק הצרכים הכלכליים של האוכלוסיה, ושמה לה למטרה להגיע לאופטימיזציה של מה שמספקים היצרנים, המשווקים והצרכנים, מן התהליך הכלכלי. דבר זה יכול להיעשות רק מתוך פיתוח צורות של שיתוף־פעולה וחידברות, שאינן קיימות די הצורך בחיים הכלכליים בני־זמננו.

אפשר לומר שבמזרח שולט על החברה אידיאל השוויון. אידיאל זה הוחל בצורה לא לגיטימית גם על התחום הכלכלי והרוחני, והתוצאה היא נכות בשני תחומים אלה. במערב, לעומת זאת, שולט אידיאל חירותו של הפרט, אולם מקומו של אידיאל זה הוא בתחום הרוחני בלבד, וכאשר הוא מיושם בתחום הכלכלי והחברתי הוא יוצר מציאות של תחרות כלכלית־חברתית פרועה ושל ניצחון החזקים על החלשים.

איך מיושמים דברים אלה במציאות הישראלית?

במציאות הישראלית קיימות שתי צורות מחשבה עיקריות, הקשורות בפתרון הבעיה הישראלית־פלשתינית. האחת מדברת בסופו של דבר על סיפוח מלא, והשנייה — על הפרדה מלאה ויצירה של שתי מדינות עצמאיות וריבוניות. כמובן, סיפוח שכזה עושה עוול עצום לאוכלוסיה הערבית בתחום החברתי־פוליטי וגם בתחום הרוחני־תרבותי. לעומת זאת, פתרון החלוקה, כפי שהוא נראה כיום, מנסה ליישם מציאות כלכלית בלתי אפשרית לאורגנו.

המבנה החברתי המשולש יכול לפתוח אפשרות חדשה, בה מסלקת המדינה את ידה מן התחומים הרוחניים־תרבותיים, ונותנת ליהודים ולערבים, כאחד, אוטונומיה מלאה בניהול ענייניהם התרבותיים־החינוכיים. יתר מכך, כאשר מסיקה המדינה לנהל את החיים הכלכליים, יכול להתאפשר שיתוף פעולה כלכלי מעבר לגבולותיהן של הגדרות פוליטיות של שתי מדינות שכנות עתידיות.

אגב, בכל הפתרונות המקובלים אין, למעשה, שום אור בקצה המנהרה לערביי ישראל של 1948. גם פתרונות החלוקה מותירים אותם כאזרחים ממדרגה שנייה בתוך מדינה יהודית. צדק כלפי בני־אדם אלה יכול להיעשות רק במצב בו הם יהיו רשאים לבנות לעצמם מערכת חינוך על־פי תפישותיהם, מסורתם ואמונתם, וללא כל התערבות מצד מוסדות מרכזיים.

המונח 'אוטונומיה', בו השתמשת, הוא מונח 'טעון' בהקשר זה. האם אתה, אישית, מצדד בהחזרת השטחים?

ראה, אתה יכול ליצור שתי מדינות נפרדות רק במידה שהגבולות הכלכליים ביניהן יהיו פתוחים, ובמידה שתהינה ביניהן, כשתי מדינות עצמאיות מבחינה כלכלית, זרימה של כוח עבודה ושל מוצרים, שאינה מופרעת על־ידי הכוחות הפוליטיים.

לגבי הערבים הנשארים בארץ — מוכרחים להפסיק את האונס הרוחני־תרבותי שלהם. כך שאם הם בגבולות מדינת ישראל, יוכלו לחיות בה חיים של כבוד.

ואיך כל זה בא לידי ביטוי בהרדוף?

אם כל הצרות במבנה המדינה המודרנית היא הריכוזיות שעבר זמנה, גם בקיבוץ אין המבנה הריכוזי יכול לשרת באמת את הצרכים של חבריו. לדוגמא, המוסד העליון של הקיבוץ, אסיפת החברים. מוסד זה בנוי להתמודדות בנושאים כמו צדק חברתי, חובות וזכויות. אין הוא יכול לעשות שום צדק לפרט כאשר הוא בא להתמודד עם שאלות של צרכיו האישיים של היחיד. לכן מפקיע המבנה החברתי בהרדוף מידי אסיפת החברים כל סמכות לטיפול בענייני פרט, או בעניינים אישיים.

אחת השאלות המטרידות כיום קיבוצים רבים היא שאלת העבודה העצמית. קיבוצים רבים מבקשים להגיע למצב של עבודה עצמית, ללא עבודות־חוץ. אולם, מצב בו קיבוץ אינו מקבל עבודה מן החוץ יוצר בידוד חברתי. במצב כזה שוב אין הקיבוץ תורם את תרומתו לחברה הסובבת אותו.

שכירות מכל סוג עושה עוול לאדם העובד. עבודתו של אדם אינה ניתנת לקנייה ואינה מוצר עובר לסוחר. כל שכירות אינה מאפשרת לאדם לבטא את אנושיותו המלאה בעבודה, מתוך שליחות למען מטרה כלשהי.

לכן, בהרדוף, אנחנו מחפשים דרך־ביניים, השוללת הן את העבודה העצמית והן את השכירות. דרך זו מחפשת שותפות אנושית משמעותית, במהלכה אנשים מן החוץ נוטלים חלק בעשייה הכלכלית־משקית של הרדוף מתוך הזדהות. שתי האופציות לגמול על כך מצד המשק הן סיפוק צרכיהם האישיים של העובדים ובני־משפחותיהם, או — חלוקה ברווחים.

בעיני נעוץ מבחן עתידה של התנועה הקיבוצית כולה בשאלה: האם באמת מצליחה התנועה הקיבוצית לפתח צורות של שיתוף פעולה אנושי, אמיתי ומלא, עם ארגונים לא־קיבוציים ועם בני־אדם שאינם חברי־משקים.

סוד הקסם ההרדופי

חלק ניכר מבין חברי קיבוץ הרדוף הם בני משקים מן הקיבוץ הארצי והתק"ם. כאשר נדרשו אחדים מהם לשאלת המעבר להרדוף העדיפו שלא לענות. הכרת התודה והאהבה למשקי־האם והנאמנות לביתם בהרדוף, הן שעמדו בבסיס סירוב זה. עם זאת נותרת בעינה השאלה מדוע עברו צעירים מן הקיבוץ להרדוף. ייתכן כי שתיים מן התשובות נעוצות בעובדה, שהרדוף מציע לצעירים אלה חיי־שיתוף לפי השקפה חברתית, הכוללת גם הכרה דתית. הכרה, שהחינוך הקיבוצי שלל אותה מכל וכל. מנהיג הקיבוץ הארצי, יעקב חזן, דיבר לאחרונה, בראיון בטלוויזיה לרגל שישים שנה לקיבוץ הארצי ולרגל יום הולדתו, על הקשר הרופף ליהדות כטעות של הקיבוץ. ייתכן שהתשובה לשאלה זו נעוצה גם בחינוכם של הצעירים במשקים לחיים על־פי תכנית חברתית סוציאליסטית מחייבת. חינוך, שסיגל אותם מראש לקבלת עולה של השקפה חברתית כוללת, וליישומה המלא בחיי היומיום.

כך או כך, ברור לכל המבקר בהרדוף, כי אין זה קיבוץ של מרחפים או קהילת מעופפים למיניהם. זוהי קהילה צעירה ותוססת, המשלבת חיי עבודה וחיי רוח, כאורח א.ד. גורדון, אחד מאבותיה הקדומים והגדולים של הציונות החלוצית, היה מברך עליה. כדבריו: „כלום יש מקום בעולם שאין שם חיים עשירים למי שיש לו נפש עשירה, וכלום יש תקופה בחיים שאין ערכה בתוכה. העיקר הוא להיות תמיד בכל מקום ובכל רגע זה. ער, מתבונן ומבקש מה שיש לעשות במקום זה וברגע זה. בכל מקום ובכל זמן יש מה לעשות. בכל מקום ובכל זמן האדם הוא אדם החי את חייו."

התנסות על־חושית

ההשקפה האנתרופוסופית פותחה על־ידי חוקר מדעי הטבע, ויוצאת מתוך היכרות עמוקה עם ההשקפות הפילוסופיות בנות־זמננו להרחבתן אל מה שמעבר לגלוי לעין, מה שמעבר לגבולות המטריאליזם. או, כלשון מאמרו של ישעיהו בן־אהרן: „אותה הפעילות המחשבתית, אשר במחקר המדעי הרגיל מופנית לעולם החיצון, לניתוח ולהסקת מסקנות מניסויים ותהליכים פיסיים, יכולה להיות מופנית לחקירה רוחנית צרופה, שאינה תלויה בחושים הגופניים... החיזוק וההעמקה של החשיבה הזו על־ידי התאמנות רוחנית מסודרת מוליכה לפיתוח של כוחות ראייה והתנסות על־חושיים מודעים. בעזרתם חוקר איש מדע־הרוח האנתרופוסופי את התהליכים והמאורעות בעולמות הרוח, הנפש והחיים. הוא משלים בכך את החקירה הפיסיקלית, הביולוגית, הפסיכולוגית והסוציולוגית של מדעי הטבע".

כל יום

3.9.87 — 28.8.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

ששי טלוויזיה

28.8.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 רחוב סומסום.
09.45 הלב — פרק 50: עוד מאמץ קטן מרקו.
10.10 סרט קולנוע.
11.40 קשר משפחתי — לרחל שדה חן בת ה־88 יש משפחה גדולה ומיוחדת. ד"ר רבינוביץ משוחח עם רחל ובני משפחתה על חייהם.
13.00 אתמול במשפט דמיאניוק — (מותנה בהתפתחות המשפט).
13.30 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
13.35 גברת פלפלת — מסיבת יום הולדת לפלפלת.
13.45 זהו־זה — שידור חוזר.
14.30 פאביאן ממחוז דרום — סדרה עלילתית היסטורית בת 7 פרקים. צרפת על סף המאה הי"ט.
15.20 מאתיים שניות להכשרות קדם צבאיות.
15.25 מפגשי בראשית — פרשת שופטים — שיחתו השבועית של פרופ. ישעיהו ליבוביץ.

מרלון ברנדו, כוכב סרט הקולנוע „הסנדק" (21.15)

16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „זאב מעופף".
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי (ערבית).
19.20 „על המרקע" — סקירת תכניות הטלוויזיה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום".
20.15 יומן.
21.15 סרט קולנוע „הסנדק" (ראה הפניה).
00.15 פסוקים לשבת.
חדשות הלילה
ערוץ 2
19.00 קונצרט 2: רביעיית כרוביני, רביעיית מיתר של בארטוק.
19.30 קונצרט 2: התזמורת הקאמרית הישראלית.
20.00 הכל עובר חביבי — שנות ה־50 (קשרי חוץ).
21.00 פופ 2.

■ סרט קולנוע — „הסנדק". סרטו המפורסם של פרנסיס פורד קופולה מתאר את חייהם של אנשי ה־מאפיה האמריקנית. הסרט מבוסס על רב המכר של מאריו פוזו. במרכז העלילה ניצבת משפחתו ה־ענפה של דון קורליאונה, ארבעת ילדיו, נתנו וכלותיו. הסרט הוא אפוס רחב־מימדים, המעבר תקופה בתולדות העולם התחתון ה־אמריקני, והוא היה לאחד הסרטים המצליחים ביותר בתולדות ה־קולנוע. בתפקידים הראשיים: מרלון ברנדו, ג'יימס קאן, ג'ון קאזאלה, אל פאצ'ינו, טליה שייר, רוברט דובאל, דיאן קיטון ועוד. שנת הפקה 1972.
שעה — 21.15.

שבת טלוויזיה

29.8.87

16.00 „רכס השפריל" — (ראה הפניה).
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 סרט צרפתי — „שלום לאמן". שני שחקנים לא מוצלחים במיוחד, המחפשים תפקידים גדולים של פרסומים בעבר, מוצאים את עצמם בסיטואציות מצחיקות ומוזרות.
18.30 „שבועון טלוויזיה" — תכנית העוסקת במגוון אירועים מן העולם (ערבית).
19.00 בידור חוץ לארץ — תכנית מיוחדת עם הזמר בוב דילן במיטב להיטיו.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „מי הבוס?" הפרק השישי: „אפוטרופסות" (חלק 1). בעלה של אנג'לה לשעבר, אביו של ג'ונתן, מזמין את כולם לחתונתו בקליפורניה. החתונה יפה, והכלה מקסימה, אלא שהזוג החדש מחליט שהוא רוצה בחזקה על ג'ונתן.
20.30 „הרב קוק — היום" ג' באלול הוא יום הזיכרון לרב קוק זצ"ל. בתכנית — תלמידי חכמים מבית מדרשו ינסו להביע את דעותיו בנושאים אקטואליים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט: משחק השבת.
22.35 „מסך אישי" — אהוד מנור מארח אישיות ידועה ומקרין על פי בחירתה קטעים מתחום המוסיקה, הקולנוע, התיאטרון, הבידור, הספורט ועוד. אורח התכנית הפעם הוא אורי אבנרי — עורך השבועון „העולם הזה".
23.10 „ימי המיוזיק הול שחלפו" —

אורי אבנרי, מתארח בתוכנית „מסך אישי" (22.35)

סדרת דרמה אנגלית בת 7 פרקים (ראה הפניה).
00.00 פסוקו של מקום — מבט אל טבריה.
חדשות הלילה.
ערוץ 2
19.00 ספורט 2.
20.00 מחול 2 — קרנבל — להקת בת־דור.
20.30 מגזין הקיבוץ.
21.00 פופ 2.

■ „רכס השפריל" — האלמנה היפה ג'ב קווינדן מגיעה לרכס השפריל ורוכשת לה חוות ברבזוק. היא מגייסת לעזרתה את באק וחברתו, ואף מנסה לשכנעו להישאר בשטחה ואפילו לשאתה לאשה, אך אינה מצליחה, ובסופו של דבר היא עוזבת את המקום.
שעה — 16.00.

■ „ימי המיוזיק הול שחלפו" — הפרק השני: את חלקו של הארי הווארד שמת ממלאים עתה שני קומיקאים אמריקנים המצטרפים אל הלהקה. ריצ'ארד, המאוהב בנכדי מתרשל בעבודתו כשוליה לדודו הקוסם. הדוד מקבל הצעה מפתה — לנסות „להעלים" אשה העילה בתנועה הפוליטית הסופרג'יסטית — ה־תנועה לזכויות האשה, אשר המש־טרה בעקבותיה.
שעה — 23.10.

ראשון טלוויזיה

30.8.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 פרפר נחמד — להסתדר יחד.
09.40 הלב — פרק 51: אמא שוב מחייכת.
10.05 מחסומים — פרקים 17+18.
10.55 צבע בנחל — פרק ט'+י'.
11.45 מגע 3,2,1 — מתכות
12.15 בוב דילן — לקט משיריו.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 היום שבו השתנה היקום — פרק 8: אמריקה הקפיטליסטית של המאה הי"ט, גרמניה הנאצית וברית המועצות.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.20 גברת פלפלת — שיעור על הים.
15.30 זהירות ציפי בדרכים.
15.40 מאתיים שניות למשרד הבריאות.
15.45 שעת כושר.
15.55 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא • פרק 14: פרשת הבוריטו. משפחת לאוסון פונה לעסקים: ג'ואני מתחילה לעבוד בבוטיק והילדים פונים לעסקי המזון, שלא כל־כך משתלמים.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — שידור ישיר.
18.30 קיצור החדשות.
18.32 „רוצה פתרון" (ערבית).
18.45 „חידושים והמצאות" — גשם תומצי (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" —

נחום ברנע, משוחח בתוכנית „ציטוטים מהסרטים (22.40)

שידור ישיר קצר — ריצת הגמר 100 מ' נשים.
20.02 „עד פופ" — מגזין לפופ ולבידור. בתכנית: יהודית רביץ בשני שירים מתוך המופע שלה „באה מאהבה". שיר בביצוע פרינס, שיר של להקת „הקיור" ועוד.
20.30 „תביעות קטנות". תכנית דו־שבועית, הדנה בתביעות קטנות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „לקראת שידור".
21.50 „שושלת" — פרק 53.
22.40 „ציטוטים מהסרטים" — תכנית שנייה בסדרת התכניות המיוחדות על קולנוע (ראה הפניה).
23.20 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — תקציר יומי.
23.40 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.
ערוץ 2
19.00 התחתול שמיל.
19.30 בידור 2 — סידרת ג'או.
20.00 מבט שני — קשר השתיקה — (חדשות).

■ „ציטוטים מהסרטים" • הנושא: „המעצמה השבי־עית". העיתונאי בקולנוע ה־אמריקני עבר גלגולים רבים. בשנים האחרונות הוא מוצג בכבל דמויותיו: ציניקן מוחלט שמשתמש במסגרת הכתיבה שלו או במד־צלמתו כדי לרכוש כוח והשפעה, וכאידיאליסט שלוחם במוסמך למען החוק והצדק החברתי. על שתי פניו של העיתונאי בקולנוע האמריקני ישוחחו, בלוויי קטעים מסרטים, העיתונאים נחום ברנע ומאיר שניצר, מנחה: ירון לונדון.
שעה — 22.40.

שני טלוויזיה

31.8.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
09.05 שעת כושר.
09.15 טוב טוב הגמד — פרק 9: זרזיר חולה.
09.40 הלב — פרק 52: פרק אחרון: בחזרה הביתה.
10.05 מחסומים — פרק 19 ו־20: הפרק האחרון.
10.55 המורה — פרק 4: פרק אחרון.
11.55 מחול — גודונוב. מגדולי רקדני הבלט הרוסים שערקו למערב.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 תוכב הטבע — פרק 9: חגיגת עשבים.
14.30 קסים קסם — משולשים.
14.55 נחשון — הנסיכה לבנה.
15.00 קשר משפחתי — משפחת לוי משוחחת עם אחי יותם בנושאי לימודים, בית הספר והכנת שיעורים.
15.40 מאתיים שניות למועצת הלול.
15.45 שעת כושר.
16.00 זהו־זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — שידור ישיר (המשך השידור ב־18.35).
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט • אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — המשך השידור הישיר מרומא. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „הצפון והדרום" — סדרת דרמה אמריקנית חדשה בת 24 פרקים. (ראה הפניה).

לסלי־אן דאון, בסדרת הדרמה „הצפון והדרום" (20.02)

21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „קשרי משפחה" — הפרק השביעי: קיץ 82. אלכס בא עם משלוח של מצרכים לביתה של סטודנטית מבוגרת ממנו, ומכאן מתפתחים העניינים בינה לבין הנער הלא־מנוסה.
22.00 „זה הזמן" — תכנית אירוח שבועית מנחה" רם עברון.
22.50 „מיאמי • מחלק המוסר" — שם הפרק: הנסיך הקטן. קרוקט וטאבס פותחים בחקירת עניין, שנראה בתחילה כתקרית קטנה, ומתברר אחר־כך שהוא קשור בארגון מבריחי סמים בקנה מידה עצום.
23.35 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה.
23.50 פסוקו של יום. חדשות הלילה.
ערוץ 2
19.00 עד פופ — שירי הול ואטס, ברברה סטרייסנד, ליונל ריצ'י ואריק סיני.
20.00 תעודה 2: אלכסנדר פן.
21.00 פופ 2.

■ סדרת דרמה — „הצפון והדרום" הזמן שעלילתו מביאה את סיפורן של שתי משפחות באמריקה, במאה ה־שעברה. חייה של משפחת בעלי אחוזות והקלאות מן הדרום משתלבו בחייה של משפחת תעשיינים עשירה מן הצפון. הקשר ביניהן החל בחברות בין שני הבנים שלהן, כשנפגשו מגישה מקרית בדרכם ללמוד באקדמיה הצבאית ווסט פוינט. אבל השנים מוליכות למלחמת האזרחים, ובסערת האי־רועים שמפלגו את האומה משתנים גורלותיהם של בני המשפחות האלה והיחסים ביניהן.
שעה — 20.02.

שלישי טלוויזיה

1.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 חשבון ד' — חשבון פשוט — כפולות והתחלקות.
08.40 ראשית הקריאה — בלי סורות.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 תרגום לערבית — חשבון פשוט — כפולות והתחלקות.
10.10 אנגלית ו'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 צרפתית על יסודי.
11.15 חשבון ה' — מבוא לשברים.
11.30 ארץ מולדת — בפתח תקופה.
12.00 גיאוגרפיה ז'־ט' — החיים בארצות הים התיכון.
12.25 ספרות על־יסודי.
13.00 מוסיקה על יסודי.
13.30 מדעי הטבע — הישרדות.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 סרט קולנוע • „זאבי הים".
16.00 פרפר נחמד — מה שייך למה?
16.30 רובוטריקים — פרק 37.
17.00 ערב חדש — מנחה. רפי רשף.
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סרט תעודה — הפרק האחרון בסידרה „חיי קדם" — הפרק האחרון בסידרה.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „מייקל ג'קסון — פיטר פן של עולם הפופ חוזר". הסרט מתעד את עבודת ההכנה של האלבום החדש של מייקל ג'קסון.
20.30 „כלבוטק" — מגזין שבועי לצרכנות ולאיכות חיים.

לינדה אוואנס, גיבורת הדרמה החדשה „קצה העולם" (22.40)

21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 „מבט שני" — „מין בטוח" • תכנית שנייה מיוחדת למחלת האיידס.
22.40 „קצה העולם" — סידרת דרמה חדשה בת 4 פרקים (ראה הפניה).
23.25 „בני היל" — סידרת תכניות משעשעת עם הקומיקאי בני היל — הפרק האחרון.
23.45 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — תקציר יומי.
00.00 „פסוקו של מקום" — מבט אל בית רגון.
חדשות הלילה.
ערוץ 2
19.00 באותו עניין — מורים ותלמידים.
19.30 קונצרט 2: התזמורת הקאמרית הישראלית.
20.00 סיבה למסיבה.
21.00 פופ 2.

■ סדרת מתח — „קצה העולם". סיפורה של אשה אמריקנית, גרושה שעוקבת עם שני ילדיה לאוסטרליה בעקבות בעלה האוסטרלי שזה עתה נישאה לו. הנסיבות מעמידות אותה שם בפני מציאות קשה. הפרק הראשון: טום האנון, בעל חוות לגידול בקר באוסטרליה, אלמן ואב לשתי בנות, מבקר בלוס אנג'לס ופוגש במסעדה את קייט העובדת בתור מלצרית. אחרי שבועות אחדים הם מתחתנים. קייט רואה בנישואיה סיכוי לשפר את חייה ואת חיי ילדיה. משתתפים: לינדה אוואנס (קריסטל מ„שושלת") ג'ק תומפסון, ג'יימס הבארדס, ג'ודי מוריס.
שעה — 22.40.

רביעי טלוויזיה

2.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 תולדות הישוב — ארץ מולדת כ' — בין תורכיה לבריטניה.
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע יסודי — האם אני נמר.
אנגלית ז'.
שעת כושר.
מדעי הטבע ה'־ו' — גוף האדם — אנשים, לשחק בבטחה.
הגיל הרך — פרפר נחמד.
חשבון ו' — השבר העשרוני.
אנגלית י"א־י"ב — Hello Israel - art and atmosphere.
יהדות — קשת וענן — גלגל חוזר.
אנגלית ח'.
אנגלית י'.
מדעי הטבע — על יסודי — חשיפת החיים.
גיאוגרפיה של ארץ ישראל — בארץ — ליד הנחל.
טלטקסט — עד כאן — חדשות.
ישר ולעניין — מה הלאה? בחירת מקצוע.
מגע 1, 2, 3, אור: נשבר ומוחזר.
הפונדק בערוץ חמשת המייל — פרק 37 — בלון נפוח.
מאתיים שניות למשרד הבריאות.
שעת כושר.
טוב טוב הגמד — פרק 10.
פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים.
ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
„עולמו המופלא של וולט דיסני" — הפרק השמיני: הדובים ואני —

...פוזין, בסרט הקולנוע „המטרה בול" (22.05)

...חלק שני.
„משלי לחיפונט" — שם הפרק: הצרדע והעכברוש.
קיצור החדשות.
הקלאות היום (ערבית).
נקט הבריאות — תכנית ראשונה מסדרת תכניות על העיניים (ערבית).
חדשות (ערבית).
כותרות מבט.
„משהו מהסרטים" — תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע. מגישה ...קה גרא.
מבט לחדשות.
תשדירי שירות.
„מוקד".
סרט קולנוע — „המטרה בול" (ראה הפניה).
פסוקו של יום.
חדשות הלילה.
ערוץ 2
...שישאר בינינו.
...פופ 2.

■ סרט קולנוע — „המטרה בול" — סרט מתח קשוח ...עלילות, שנעשה בידי ...עלילי צילומים ועריכה. לי ...מרווין מופיע בדמותו של גאנג־...ר, שאשתו ושותפו בוגדים בו ...שהוא מת. שנתיים אחרי ...הוא יוצא לנקום בהם וגם ...לעצמו את הכסף שגזלו ...העלילה מתרחשת סביב האי ...שבו היה בעבר בית הכלא ...ביותר באמריקה. עוד ...אנג'י דיקנסון וקינן ...(הוא אריכי בנקר). שנת ...1967.
שעה — 22.05.

חמישי טלוויזיה

3.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות — מושגי יסוד ביהדות — וזאת התורה. (כ).
08.40 ראשית הקריאה — בלי סורות ש'—.
09.00 תולדות הישוב — ארץ מולדת — בפתח תקופה. (כ).
09.20 מדעי הטבע ז'־ט' — מהו חלל. חיים בים.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — בביתו של פיסטוק.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית — ערבית מדוברת — מרחבא.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע — על יסודי — חוון גליליאו.
12.25 אנגלית ט'.
13.30 מוסיקה — הקניון הגדול.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.05 קשר משפחתי — משפחת לוי (ש.ח.).
14.45 צבע בנחל — פרק 10 אחרון.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 מאתיים שניות למועצת הלול.
15.45 שעת כושר.
16.00 זהו־זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — שידור ישיר. (המשך השידור ב־18.32).
18.30 קיצור החדשות.
18.32 אליפות העולם באתלטיקה קלה — „רומא 87" — המשך השידור הישיר.

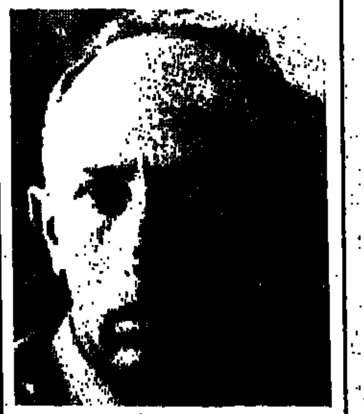

צבי זמיר, בסרט התעודה „ספורטאים על כפיים" (21.35)

19.30 חדשות.
20.00 כותרות מבט.
20.02 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — המשך השידור הישיר ותקצירים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „ספורטאים על כפיים" — סרט תעודה על רצח הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן בשנת 1972.
22.55 „פרקליטי אל־איי" — פרק 11.
23.40 „הגיע זמן לשון" — פינתו השבועית של אבשלום קור.
חדשות הלילה.
ערוץ 2
19.00 דובי כפת לי.
19.30 תצפיתו אמצעי מניעה. מנחים: יורם לס ויעל דן.

תכניות טלוויזיה
ביום שישי 4.9.87

■ בשעה 21.15 — „ממני", — תכנית ראיונות עם מני פאר.

■ בשעה 22.50 — סרט קולנוע — „הרכבת". הסרט מבוסס על עובדות אמיתיות. אחד ממעשיהם של הנאצים במלחמת העולם ה־שנייה היה גניבתם של אוצרות אמנות יקרים מאוספיה הגדולים של אירופה והעברתם לגרמניה. פול סקופילד בדמותו של קצין נאצי שחצן, מחליט להוציא יצירות אמנות רבות ככל האפשר מצרפת לגרמניה. המחתרת הצרפתית מתגייסת למנוע את ההעברה, ופועלי הרכבת משתפים פעולה עם המחתרת. משתתפים: ברט לאנקסטר, מישל סימון, ז'אן מורו.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 28.8.87

13.00 חרי חרפקר (מצויירת). 13.30 בית חולים וסטברוק (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „אישה שכואת" עם רוברט מיצ'ם. 17.00 סופרבוק (מצויירת) 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 וובסטר (סדרה). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 סול גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

שבת 29.8.87

13.00 מועדון הילדים (מצויירת). 13.30 הדובים. 14.00 טניס (מצויירת). 14.30 מיסתורי האוקינוס. 15.00 עולם החיות. 16.00 אירועי ספורט בעולם. 17.00 כדורגל ערומניה — ספורט. 19.00 ספורט. 20.00 האבקות. 21.00 סרט — „סיפורו של גלן מילר" עם ג'יימס סטיוארט. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 30.8.87

13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משפחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 משפחת וולטן. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שישים דקות. 20.00 פסטיבל מונטה קרלו. 21.00 סרט — „דויזה ארומה" עם ריצ'רד תוסט. 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 31.8.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „לבבות שבורים" עם שרל בואייה. 16.00 היתקליף (מצויירת). 16.30 ילדי הכוכבות. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לורן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 סרט — „קרין מלחמה" עם ג'ון וויין. 23.00 מועדון 700. 23.30 — חיים אחרים (סידרה). חדשות.

יום שלישי 1.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „אנני אוקלי" עם ברברה סטנוויק. 16.30 ילדי הכוכבות. 17.00 הבית המעופף (מצויירת). 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 מסע בין כוכבים (מדע בדיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייבר (בלשי). 22.00 ואב־אוויר ותחת. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 2.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „החוף הנעלם" עם בוריס קרלוף. 16.30 ילדי הכוכבות (מצויירת). 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 פאנקי ברוסטר (סדרה). 18.30 משפחת קמבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלשי). 21.00 המגף (סדרה). 21.30 ניוהארט (סדרה קומית). 22.00 קגני ולייסי (מתחרות). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סידרה).

יום חמישי 3.9.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „מרי מסקוטלנד" עם קתרין הפבורן. 16.00 היתקליף. 16.30 ילדי הכוכבות (מצויירת). 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 משפחת ג'פרסון. 18.30 רוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלשי). 21.00 סרט — „כוכב נולד" עם ג'ודי גרלנד. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 28.8.87

13.30 כדורגל. 15.30 הצללה הנסתרת (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 אירופה בסוף המאה, דוקומנטרי (בערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.30 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיפור פנימי (סידרה אנגלית עם רוי כורסין).

שבת 29.8.87

17.30 צוקי (רק בערוץ 2). 17.30 עולמו של וולט דיסני (על אחרי נוף — בערוץ 1) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב דיג'בסי (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם (צרפתית). 8.40 החיים בכוכבת האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מאוחדים אנו עומדים (קומדיה אנגלית). 21.10 אישים ומאורעות (סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור הל' ולהקות מכל המנים. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 30.8.87

17.20 עולם החיות (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין העננים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.40 ההיסטוריה של הלבוש (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התבגרות (קומדיה אמריקנית). 21.10 קשר אינטימי — על זוג שהבעל חולה באיידס. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרת מתח). 23.10 מיקהו מטפל בזה (קומדיה אנגלית).

יום שני 31.8.87

15.50 החבובים — סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 תגמדים 17.10 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 17.30 כפית כסף (לילדים בערוץ 1). 18.00 השוטרת (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצלאת. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 טירוב (קומדיה אמריקנית). 21.10 „מוסוליני" — סדרה דוקומנטרית עלילתית. 22.00 חדשות באנגלית 22.10 צפור השנאה (דרמה אנגלית). 23.10 סגולת האהבה.

יום שלישי 1.9.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 16.50 הרכבת הטורית (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.15 על טעם ועל ריח (ערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 תוכנית בידור בצרפתית. 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.30 — כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 צרות כפולות (קומדיה אמריקנית). 21.10 אהרה (סידרת מתח אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 המלחמה הבלתי ידועה (סידרה דוקומנטרית על מלחמת הגרמנים ברוסיה). 23.10 פתח! כל שעה הימצאה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 2.9.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 17.00 ילדת הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 המגלים (רק בערוץ 1). 17.50 בית חולים (רק בערוץ 1). 18.00 חמש נערות בפריס (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה [illegible] (קומדיה אמריקנית), בנוסח „שלושה בדירה". 21.10 [illegible] 21.40 [illegible] 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible]

יום חמישי 3.9.87

17.00 המופע של רות גוף — לילדים, באנגלית (רק בערוץ 1). [illegible] 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible]

ששי רדיו

28.8.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאזנה נינוחה" — היידן: הסימפוניה „הצבאית" בסול מג'ור מס' 100 שוברט: „רוזמונדה" מוסיקה למחזה של הלמינה פון שזי רוסיני/רספיגי: מוסיקה לבלט „חנות הקסמים".
09.00 „קונצרט בוקר" בטהובן: רביעיית כלי קשת בלה מג'ור שוברט: סונטה לפסנתר בלה מינור בטהובן: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת ברה מג'ור ברוקנר: סימפוניה מס' 8 בדו מינור.
11.57 „פינת השיר" — משירי רחל.
12.00 „מן הסרטייה" — אלון שטרפילד — פסנתר מוצארט: סונטה ברה מאג'ור, ק. 311 ברהמס: בלאדות, אופ. 10 סטראווינסקי: סונטה לפסנתר.
13.05 „בהאזנה נינוחה" — היידן: שלישיית הבריטון בסול היידן: סימפוניה קונצ'רטאנטה בדו מג'ור היידן: רביעיית כלי קשת בפה מינור היידן: סימפוניה מס' 101 „סימפוניית השעון" ברהמס: ווריאציות על נושא של היידן.
15.00 „לקראת שבת" — הומל: קונצ'רטו במי במול מג'ור לחצוצרה ולתזמורת פאול בן חיים: מטמורפוזות סימפוניות על כורל של באך (1967/8) באך: סיציליאנה בסול מינור (בעיבוד לוסייה) סיבליוס: המלך כריסטיאן השני סוויטה.
16.00 „לבקשתכם" — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 רודריגו: קונצ'רטו דאראנחואז לגיטרה ולתזמורת פרוקופייב: סונטה ברה מג'ור לחליל ופסנתר שומאן: סימפוניה מס' 1 „האביב".

יהושע סובול, בתוכנית „בין שישי לשבת" (ב' 23.05)

19.00 „מוסיקה קאמרית" מוצארט: שלישייה בסי במול מג'ור לפסנתר כנור וצ'לו ק. 254 דבוז'אק: רביעיית כלי קשת במי במול מג'ור.
20.05 „מסורת הארץ".
20.27 „פינת השיר".
20.30 „קונצרט ליל השבת" — רבל: פבאן לנסיכה שהלכה לעולמה מוצארט: קונצ'רטו מס' 3 בסול מג'ור לכנור ולתזמורת ק. 216 שומאן: פנטסיה בדו מג'ור ברוקנר: סימפוניה מס' 9 ברה מינור — בתוספת השיחזור לפרק הסיום.
23.00 „ברק הברוק ורסיסי רנסנס".

רשת א'

07.30 „רדיויקל".
08.05 „פעמי המזרח" — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי.
10.05 „שיריקוד" — מחולות ושירים משלנו.
11.05 „היום השישי" — מגזין למסורת ופולקלור.
12.05 „מערב ים־תיכוני" — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות והכניה באנגלית.
13.30 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
16.00 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
16.05 „נושא במוקד" — עם פרופ' שמעון שמיר — מהו „אוריינטאליזם"?
17.10 שירי ערות.
18.05 „מוסף רדיו לספרות".
19.05 „מר לשבת".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „כי טוב חומר" — מופע מומבי כשיורר ושירו. „ואר יהודי" — מסורת וחידוש.
23.05 „להיטים מתולפלים" — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
09.05 „כל צבעי הקשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 שירים עבריים.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.06 „בשמים לשבת" — עם יהורם גאון.
16.05 „עובר ושב־" — עם דוד מרגלית.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 „השבוע שלי" — עם העיתונאי יוסף לפיד.
19.05 „הטור השבועי".
20.05 „השושנה פורחת" — רומנסות, שירים ופיוטים במורשת יהדות ספרד.
22.05 „הבה נצא במחול" — ריקודי־עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין המחזאי יהושע סובול.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל

00.05 צלילי בוקר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 „בילוי נעים" — עם מולי שפירא.
10.05 „הזמנים משתנים" — לרגל סיבוב ההופעות הצפוי בקרוב בארץ של הזמר בוב דילן, מובאת תכנית מיוחדת הבוחנת את הזמר ואת התקופה בה דרך כוכבו בתחילת שנות השישים בארצות הברית. מגיש: מולי שפירא וש"ח.
11.05 „קולה של אמא" — עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנרלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן־זאב.
14.05 „עוד לא שבת" — עם שלמה ארצי.
15.05 „ההופעה בקיסריה" — שלום חנוך מגיש קטעים מהופעתו הפומבית המיוחדת, שהוקלטה לפני שנה באמפיתאטרון בקיסריה. התכנית שודרה לראשונה בט"ו באב וש"ח.
16.05 „שיר ביקש בעקט".
17.05 „40 שנה לאוצר החייל" — תכנית מיוחדת במלאות 40 שנה לבנק אוצר החייל.
18.05 „בראש ציוני" — תוכניתו של צבי ספירא עם אסיר ציון יולי אדלשטיין.
19.05 „מרחקים קרובים" — תכניתה של פנינה בת־צבי.
20.05 „לא על לוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 מרתון בוב דילן — עורך ומגיש: יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 „יום שישי חוזר" — שירים עבריים.
08.05 „להיות שם" — שפה אחת, שפה אחת.
09.05 „גן הסידתיבוץ".
11.05 „משהו מכוה" — עם מיכל שמואלי.
13.05 „צפיות ברבוט" — עם רן כנר.
15.05 „לפנות ערב" — שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
18.05 „ומר שבה" — שירים עבריים.
20.05 „צלילי שבת" — עם לאה ליאור.
22.05 „איזה לילה" — עם איתן גור.

שבת רדיו

29.8.1987

קול המוסיקה

07.09 „שחרית לשבת" — היידן: סימפוניה מס' 82 „הדב"; רספיגי: „הציפרים סוויטה"; מוצארט: „הריעו ורננו" ק. 165 לסופרן ולתזמורת; בלוך: „שלמה" רפסודיה עברית לצ'לו ולתזמורת; סטאמיץ: קונצ'רטו לחליל ולתזמורת; בריטן: פסקאליה לתזמורת

09.00 „דפי פסנתר" — מוצארט: סונטה בלה מינור ק. 310; שומאן: פפיון (פרפרים) אופ. 2; ליסט: ונציה ונאפולי

10.00 „קונצרט השבת" מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש: קודאי: מחולות גלנטה; מאהלר: שירים מתוך „קרן הפלא של נער"; ברהמס: קונצ'רטו בלה מינור לכינור, וצ'לו ולתזמורת; וולטון: „משתה בלשצאר"

11.57 „פינת השיר"

12.00 „אמן דגול" — הפסנתרן קלוד קאהן

13.05 „קונצרט לצהרי השבת" — שוברט: שלישייה בסי במול מג'ור לפסנתר, כנור, צ'לו; דבוז'אק: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת; ברטוק: קונצ'רטו לתזמורת

15.00 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי

16.00 „חליל במים" — מחיי קלוד דביסי.

16.45 „מאוצר המוסיקה הצרפתית": קופרן: קונצ'רטו מלכותי מס' 5 בפה מג'ור לאבוב ולצ'מבלו

17.00 „פגוש את האמן הישראלי" — יונה אטלינגר קלרנית; ראו: סוויטה לקלרנית ופסנתר; שטאמיץ: קונצ'רטו לקלרנית ותזמורת; בטהובן: שלישייה בסי במול מאג'ור לקלרנית, צ'לו ופסנתר; שומאן: שלושה קטעי

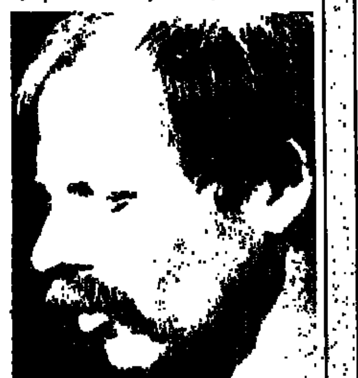

אדרון קמינסקי, מלווה בתוכנית „רדיו דרמה" (מ' 18.00)

פנטסיה לקלרנית ולפסנתר

18.00 „רדיו דרמה" איפיגניה מאאוליס: מאת: אוריפידס; תרגום עיבוד: עדנה שביט; בימוי: אפרים סטן; משתתפים: מישא אשרוב, אברהם בריוסף, אברהם מור, זהרירה חריפאי לבנה פינקלשטיין ויוסי גרבר; ניגון: אהרון קמינסקי

19.00 „הקונצרט שלי" — עם שלומית רוזינר — חברת קבוץ פלמחים

21.05 „אופרה" — מוצארט: „החטיפה מן ההרמון"

רשת א'

09.05 „עולם המדע"

09.30 „רעת־קול" — תיבת דואר בענייני מדע

10.05 „מילים שמנסות לגעת".

11.00 „רדיודרמה" א) „אברם וכלה" — מאת פורי טל; בימוי: אברהם רונאי; משתתפים: איריס ברנע, שמרה מילשטיין, אליעזר אפלבוים ואושיק לוי. ב) „עשרה לשתיים" — מאת שמואל כוכבי בימוי: אברהם רונאי; משתתפים: אליעזר אפלבוים, מישא נתן ואושיק לוי (ש"ח)

12.05 „מישור תעודה" — „רכבת קסטנר".

13.00 — חדשות ותכנית באנגלית

13.30 חוטים־שפות חדשות ותכנית בצרפתית

14.06 — „בראש צעיר" — פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי

15.05 „שבת אחים" — סדרת תכניות על הווי ופולקלור

14.05 „מושגים" — עם חדוה ישכר: „הביוסוציולוגיה בת שתים־עשרה" עם הסוציולוג פרופ' יוחנן פרס, הביולוג פרופ' משה [illegible]

17.10 „סיפורדיו" — „חזיקנה" — מאת אנטון צ'כוב; תרגום: יצחק שנהר; מגיש: זלמן לבייש

17.40 שירים עבריים

18.06 „מסביב לעולם בשעה קלה"

— עורך ומגיש: יצחק נוי

18.55 „פינת השיר"

19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה" — „והארץ האחת שנשארה" — פגישה עם ארץ־ישראל בשירי טשרניחובסקי, נ. יונתן, א. גלבוע, נ. זך, מירה מאיר, א. עלי ועוד

19.30 שירורים לעולים

22.00 פרקי היום בתנ"ך

23.05 סליחות בנוסח יהודי ספרד — שידור חי מבית־כנסת בירושלים

רשת ב'

07.11 „זמר זמר לך"

08.05 „מי ישך" — מגישה: מיכל גוית; אגדות, ספורים ופינות הומור

09.05 „שאלה של טעם" — עם חיים קינן

09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ

10.05 יומן השבוע

11.05 „אולפן קיץ" — עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי עם גדי יגיל ומוטי גלעדי

13.05 „בגוף ראשון" — עם אלעזר שטורם

14.11 „הבו ומר" — שירים עבריים

15.05 „דף ועוד דף" — עם יעל בן יהודה

16.05 „ארץ חמדת"

17.05 „חוגה" — עם בני הגרל

18.06 „מפיק ורי" — עם דלית אורמיאן

18.30 שירים עבריים

19.05 „עבריים מעורבים" — לקט שירים ישנים

20.05 „כוכב הערב" — עם ג'ילולה צ'ינקווטי

21.05 יומן השבוע

22.05 „הקשר המוסיקלי" — עורך ומנחה: אהוד מנור עם גידי גוב

23.05 „פסקול" — שירים מתוך מחזות מוסיקליים

00.10 „הרי ארצי מולדתי" — שירים עבריים

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.

07.05 יופי של שירים

08.05 „מעל ומתחת לשמיכה"

09.05 „מקולה עליזה" — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.

10.05 „במקום מוגן" — מערכונים ושירים עם שירה גרא.

11.05 „במצב הנוכחי" — עם יוסי עבארי ודני וסלי.

12.05 „טעם של פעם" — עם אורלי יניב.

13.05 „שאלות אישיות" — יעקב אגמון משוחח עם המתרגמת נילי מירסקי.

14.05 „פסק זמן מוסיקלי".

15.45 841 „נוסע צפונה צפונה" — רומנדריו

16.05 „סינמה שבת" — תכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גידי אורשר

17.05 „ספרים, רבותי ספרים" — המגזין הספרותי של גלי־צה"ל.

18.05 „קיץ צרפתי 87".

19.05 „משלנו" — מצעד הפזמונים העבריים.

20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים

21.00 מבט לחדשות.

21.30 „לילה לא שקט" — פזמונים ישראליים.

22.05 „מסורת מסורת" — במוצאי יום מנוחה.

23.05 „עושים מדינה" — עורך ומגיש: דודו דייך.

00.05 „ציפורי לילה מארח" — קובי מידן מארח את הרצל בראשר המגיש את השירים האהובים עליו.

02.05 „לא רוצים לישון"

05.05 צלילי בוקר

שידורי צה"ל 2

19.00 — 09.00 „גל עברי" — עשר שעות של שירים עבריים רצוף

08.05 „האולם שמח" — משירי חברי להקת כוורת.

13.05 „להיט לתיאבון" — להיטים עכשוויים.

14.05 „יופי של שירים".

17.05 „באים מאהבה" — שירי אהבה.

רשת ג'

07.11 „צלילים למוכרת" — שירי העבר

08.05 „גוונים" — שירים עבריים

10.05 „גלים גלים" — קיץ של להיטים

14.06 „כוכבים"

15.05 „אתם זוכרים את השירים?"

17.05 „צליל וצבע"

19.05 „זמר שכזה" — שירים עבריים

20.05 „גימל חי" — עם שוש עטרי ויקיר אביב — מסיבת סיום „גסינרמה" בתל־אביב — עם סיום שידורי הקיץ של רשת ג'

ראשון רדיו

30.8.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.

07.09 בהאונה נינוחה — היידן: סימפוניה מס' 59 בלה מג'ור „האש"; מנדלסון: סונטה ברה מז'ור לצ'לו ולפסנתר; רבל: „לה ואלס"; אופנבך: עליצות פריסאית.

09.00 קונצרט בוקר — פורה: בלדה בפה דייז מג'ור לפסנתר ולתזמורת; דבוז'אק: קונצ'רטו בסי מינור לצ'לו ולתזמורת; ברהמס: חמישיית כלי קשת מספר 1 בפה מז'ור; מוצארט: סונטה במי במול מג'ור לפסנתר וכינור; באך: פנטסיה כרומטית ופוגה ברה מינור; טומס קמפיון וטומס לופה: חמישה שירי חתונה; אלבינוני: סונטה לכלי קשת בסול מינור; ולנקה: פתיחה.

11.57 פינת השיר — משירי אמיר גלבוע.

12.00 אמנים באולפן — צמי צייטלין — כנור; יונתן זק — פסנתר; בטהובן: סונטה בסול מג'ור; פרוקופייב: סונטה בפה מינור.

13.05 בהאונה נינוחה — שוברט: 6 מומנטים מוסיקליים; היידן: שלישיית פסנתר בלה מג'ור מס' 35; הנדל: סונטה בסול מג'ור לויולה ופסנתר; צ'ייקובסקי: אלבום לבני הנעורים; גריג: קנטטה „הארץ" לכבוד בניתה מחדש של קתדרלת טרונדהיים שנשרפה; דריוס מיו: קונצ'רטו לכלי הקשה ותזמורת קטנה.

15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — אמנון וולמן: שיר אהבה, נקודה; יוסף טל: קונצ'רטו מס' 6 לפסנתר ולמוסיקה אלקטרונית; פייר בולז: התפוצצויות מוכפלות.

16.00 מוסיקה ליום ראשון — י.ס.

טום ג'ונס, במרכז התוכנית „כוכב הבוקר" (רשת ב' 09.05)

באך: קנטטה מס' 30; אנטון ברוקנר: מיסה מס' 3 בפה מינור; מוצארט: „נשמת הבורא" ק. 277.

18.00 דפי פסנתר — שוברט: אימפרומטי בסי במול מג'ור אופ. 142 מס' 3; בטהובן: סונטה מס' 4 במי במול מג'ור אופ. 7; דביסי: מראות־ספר שני.

19.00 מוסיקה קלאסית קלה.

20.05 אינטרלוד רצף מוסיקלי.

20.27 פינת השיר.

20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי — רביעיית טוקיו פסטיבל ישראל 26/5/87; בטהובן: רביעייה מס' 6 בסי במול מג'ור אופ. 18 מס' 6; בטהובן: רביעייה מס' 11 בפה מינור אופ 95; בטהובן: רביעייה מס' 16 בפה מג'ור אופ. 135.

22.30 קונצרט קצר.

23.00 מחוורי יצירות — מנדלסון: שלישייה אופ. 49 ברה מינור+שישיה.

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.

08.05 חוגה — עם בני הגרל.

09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים. מנחה: משה טימור.

10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.

11.05 פניני בוקר.

12.05 מעורב ירושלמי — עם תומני כהן.

13.00 חדשות ותכניות באנגלית.

13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.

14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.00 צבעי הקשת — שירי ארץ ישראל.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתקדמים.

16.05 רדיו־עשרה — מגזין נוער.

17.10 שירי עמים.

18.06 מנחת ערב.

19.05 סיכום המשנה היומית.

19.30 שירורים לעולים.

22.05 ספרים הם חברים — עם עומרי ניצן (ש"ח).

23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.

08.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.

09.05 כוכב הבוקר — עם טום ג'ונס.

10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.

12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.

13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.

14.06 בת צחוק — הווי והומור.

15.05 רגעי קסם.

16.05 תוצרת הארץ — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.

16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.

17.05 יומן כלכלה.

17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.

18.06 מסיבת עתונאים — עורך ומנחה: יצחק גולן.

18.45 היום בספורט.

19.00 היום הזה.

19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם.

20.05 אומר בשבחין — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים.

22.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.

00.15 להאזין בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.

08.00 בוקר טוב ישראל.

09.05 פתוח — אורלי יניב ודוכי לנץ מארחים.

11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.

13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.

14.05 סופו של קיץ — שעתיים עם ארז טל.

16.05 קו פתוח — לסגן ראש הממשלה ושר החנוך והתרבות.

16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.

17.00 ערב טוב ישראל.

18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.

18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.

19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.

20.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח).

21.00 מבט לחדשות.

21.30 לילה לא שקט.

22.05 על הדבש ועל הבטאק — שירים שהחברה אוהבים.

23.05 עשרים וארבע, היום שהיה — עם ירון וילנסקי.

23.55 שיחת חצות — עם יעקב מישורי — נגן הקרן בתזמורת הפילהרמונית.

05.05 ציפורי לילה משוחחות — עם דודו טופז.

02.05 לא רוצים לישון.

05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.

20.05 סבבבבסיס — אינפורמציה, רש"ים, משחקי רדיו ומוסיקה.

22.05 על הדבש ועל הביפאק — שירים שהחברה אוהבים.

23.05 קול הג'או הזה— עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.

07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.

09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.

10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.

11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.

12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאם.

13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.

14.06 לי ולך — שיר וברכה.

15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.

16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.

18.05 מצעד הפזמונים הלועזיים — עם יגאל רביד.

21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם מיכל שמואלי.

23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו

31.8.1987

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר".

07.09 „בהאונה נינוחה" — ובר: סימפוניה מס' 1 ברו מג'ור; רודריגו: קונצ'רטו מדריגל לשתי גיטרות ותזמורת; שוברט: חמישיית פסנתר בלה מג'ור „הטרוטה" יאנאצ'ק: מחולות לאכיים.

09.00 „קונצרט בוקר" הנדל: קונצ'רטו בפה מג'ור לשתי תזמורות; סטרווינסקי: אלוני דמברטון; צ'ייקובסקי: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ולתזמורת; דביסי: „הים" ברהמס: סונטה מס' 2 בפה מג'ור לצ'לו ולפסנתר; סיבליוס: סויטת ליימקינן.

11.57 „פינת השיר" — משירי אמיר גלבוע.

12.00 „מן הסרטייה" — היידן: רביעייה לכלי קשת אופ. 77 בפה מג'ור ברהמס: שלישיית פסנתר מס' 1 אופ. 8.

13.05 „בהאונה נינוחה" — מוסיקה בהשפעת הג'ז גרשווין: אמריקאי בפריס גרינברג: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת שפר: קונצ'רטו לסקסופון ולתזמורת קאמרית בולינג: 3 קטעים מתוך סויטה לצ'לו קופלנד: קונצ'רטו לקלרנית.

15.00 „הסברה מוסיקלית" — הנחיות הרגש.

16.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו" הפיל. הישראלית מנצח: לורין מאזל, סולן חיים טאוב ובר — הפתיחה ל„אוברון" הינדמית — קונצ'רטו לכינור סיבליוס — סמפוניה מס' 2 הסונטות לויולה ולפסנתר מאת ברהמס, סונטה בפה מינור אופ. 120 מס' 1 סונטה

צבי אבני, תוכנית ליום הולדתו ה־60 (מ' 19.00)

במי במול מג'ור אופ. 120 מס' 2.

18.00 „רגש על הביצוע".

19.00 „בין חברים" — מעולם מטעמי המוסיקה י. אבני יום הולדתו ה־60 מוסיקה תכניתית (1980) זובין מהטה הרהורים על דראמה אליהו ענבל אריות מפי ליאונטין פריים.

20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.

20.27 „פינת השיר".

20.30 „מאולמי הקונצרטים בעולם" קונצרט מיוחד בזנבה לכבוד יום האם תז. שוויץ המערבית — ורנק קושלר מוצארט סמפוניה מס' 38 ברה מג'ור — פרג יאנאצ'ק מיסה גלגוליתית.

22.30 „פעם ועוד" — ג'הרג' ליגטי — הרפתקאות.

23.00 „מחוורי יצירות" — מנדלסון: שמינייה + שירים.

רשת א'

07.30 „רדיוקל".

08.05 „חוגה" — עם בני הגרל.

09.05 „טלרדיו" — שירות מידע למאזינים מנחה: משה טימור.

10.05 „שיריקוד" — מחולות ושירים משלנו.

11.05 „פניני בוקר".

12.05 „מעורב ירושלמי" — עם העמרנים.

13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.

13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.

14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.00 „צבעי הקשת" — „שירי וברכה" לפזמונים מוכרים.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה — „הטלאי הצהוב", הפתרון הסופי של השאלה היהודית — פרופ' שאול פרידלנדר.

16.05 „גיל הביניים".

17.10 „שירי עמים".

18.06 „מנחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת.

19.05 סיכום המשנה היומית.

19.30 שידורים לעולים.

22.05 „לכל ארם כוכב" — עם האסטרולוג אילן שקד.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".

08.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.

09.05 „כוכב הבוקר" — עם נט קינג קול.

10.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.

12.10 „אלף־אלף ב־בית" — עם אהוד מנור.

13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.

14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.

15.05 „רגעי קסם".

16.05 „תוצרת הארץ" — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.

16.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.

17.05 „יומן כלכלה".

17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.

18.06 „שעה חופשית" — מגזין שבועי לעניני חנוך.

18.45 היום בספורט.

19.00 „היום הזה".

19.35 „דין ודברים" — מגזין לעניני חוק ומשפט.

20.05 „עולם הזמירות" — מצעד הפזמונים המסורתיים.

22.05 „קפה ראשי" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.

00.15 „ג'או ועוד" — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

06.30 „פוקחים עין".

07.07 „שבע אפס שבע" — עם אלכס אנסקי.

08.00 בוקר טוב ישראל.

09.05 „פתוח" — אורלי יניב ודוכי לנץ מארחים.

11.05 „נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.

13.05 „אחר אחר" — להיטים עבריים. עם שירה גרא.

14.05 „בסופו של קיץ" — שעתיים עם ארז טל.

16.05 „ארבע אחרי הצהריים" — שעה של שירים עבריים.

16.54 „באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.

17.00 „ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.

18.05 „גרנ"ע עכשיו" — ממעלי הקיץ של הגרנ"ע.

18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה.

19.00 „שירים מכאן" — שירים עבריים.

20.05 „ספרים רבותי, ספרים" — המאגזין הספרותי של גלי־צה"ל (ש"ח).

21.00 מבט לחדשות.

21.30 לילה לא שקט.

22.05 „על הדבש ועל הביפאק" — שירים שהחברה אוהבים.

23.05 „עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.

23.55 „שיחת חצות" — עם אבי רן — מרצה לפילוסופיה באונ' ת"א.

00.05 ציפורי לילה עם יאיר לפיד.

02.05 לא רוצים לישון.

שידורי צה"ל 2

19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.

20.05 „סבבבבסיס" — מידע, רש"ים, משחקי רדיו ומוסיקה.

22.05 „על הדבש ועל הביפאק".

23.05 „קול הג'או הזה" — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 „בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.

07.07 „שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.

09.05 „מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר.

10.05 „דברים טובים" — עם שמירה אימבר.

11.05 „שבעים מי יודע" — שירי שנות השבעים.

12.05 „אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאם.

13.05 „רק בימי חול" — עם מנחם פרי.

14.06 „לי ולך" — שיר וברכה.

15.05 „חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי.

16.05 „הצגה יומית" — עם יקיר אביב.

18.06 „היה היו..." — מצעד פזמוני העבר — עם קובי ברקאי.

20.05 „קו ההתחלה" — הקליטו שירים ראשונים.

21.05 „קצת אחרת" — פופ מתקדם — עם אורלי מורג.

23.05 „הלילה הוא שירים".

שלישי רדיו

1.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.

07.09 בהאונה נינוחה — היידן: וריאציות בפה מינור; מוצארט: רביעיית מיתרים מס' 10 ק. 170; ברהמס: סונטה מס' 3 לכנור ופסנתר ברה מינור; היידן: 4 קונצרטנות ומחבר המילים בלתי ידוע: הנורה, נאמנות, שיר הרוחות, שיר מלחים; באך: סונטה מס' 1 בסי מינור לחליל ולפסנתר; שוברט: מומנט מוסיקלי מס' 6 בלה במול מג'ור.

09.00 קונצרט בוקר — גריג: ריקודים סימפוניים; שומאן: סימפוניה מס' 3 ריינית; צ'ייקובסקי: סרנדה מלנכולית; תורלסון: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ותזמורת בסול מינור; בטהובן: הסימפוניה התשיעית.

11.57 פינת השיר — משירי אמיר גלבוע.

12.00 מן הסרטייה — אנסמבל הסולנים מרגנסבורג — באך: קונצ'רטו לכנור ולכלי קשת בלה מינור; פרק תהילים „כה אמר ה'" לקנטורה טנור ולכלי קשת; פרדין: קונצ'רטו לעוגב ולכלי קשת.

13.05 בהאונה נינוחה — אובר: הפתיחה לאופרה „פרה דיאבולו"; פיניק: האביב; ליסט: פנטסיה על שירי עם הונגריים; שומאן: סיפורי אגדה; גולדמרק: באיטליה; פורטיה: שיר לסיליה.

15.00 מוסיקה צעירה.

16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם — רסיטל קורט מול, הרלד שטאב ונס עם קורר גרבן — פסנתר — שירת לודוזונסבורג שירים ווראשים מאת מנדלסון, הולר,

זובין מהטה, מנצח על הרנז, הפילהרמונית (מ' 20.30)

הינדמית, לוב, ליסט דבוז'אק ושוברט.

17.30 קלות — קנטטות של יוהאן מיכאל, יוהאן כריסטוף ויוהאן סבסטיאן באך.

18.45 מדוך התקליטיה.

19.00 פניני אופרה — ביזה: לקט מתוך „כרמן".

20.05 אינטרלוד רצף מוסיקלי.

20.27 פינת השיר.

20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — הפילהרמונית + זובין מהטה, סולנים: קתלין באטל, סופרן — מאהלר: סימפוניה מס' 4; וילה לובוס: באכיאנס ברזיליירס מס' 5; מהלר: שירים על מות ילדים; פרוקופייב: סימפוניה מס' 5.

22.30 ג'ז קלאסי.

23.00 מחוורי יצירות — מנדלסון: שלישייה אופ. 66 בדו מינור + שירים למקהלה.

רשת א'

07.30 רדיוקל.

08.05 חוגה — עם בני הגרל.

09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים. מנחה: משה טימור.

10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.

11.05 פניני בוקר.

12.05 מעורב ירושלמי — עם משה [illegible]

13.00 חדשות ותכניות באנגלית.

13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.

14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה — הספרות העברית ותנועת הפועלים בארץ־ישראל — מי היו האנטלקטואלים הרביזיוניסטים — ד"ר אברהם קורדובה.

16.05 [illegible]

17.10 שירי עמים.

18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.

19.05 סיכום המשנה היומית.

19.30 שידורים לעולים.

22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד — עורך ומנחה: יובב כץ, קו פתוח — עם נעמי גור ונחי אלון.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.

08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.

09.05 כוכבי הבוקר — עם סטיב לורנס ואדי גורמה.

10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.

12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.

13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.

14.06 בת צחוק — הווי והומור.

15.05 רגעי קסם.

16.05 תוצרת הארץ — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.

16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.

17.05 יומן כלכלה.

17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.

18.06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה עורך ומנחה: אברהם מרון.

18.45 היום בספורט.

19.00 היום הזה.

19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו.

20.05 פרקי חזנות „בבקשתך" — מזמור שיר.

22.05 צריך לצלצל פעמיים — שירים עבריים.

00.15 להאזין בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

„הכל על האיידס" — יום שידורים מיוחד בגל"צ. כל שעת שידור תסתיים בפינה בנושא האיידס.

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום.

07.07 שבע אפס שבע — עם איתן לישפיץ.

08.05 בוקר טוב ישראל.

09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.

10.05 שעה עם אורלי יניב.

11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.

13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עם שירה גרא.

14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודוכי לנץ.

15.05 הפנינג תרבותי צה"ל '87 — שידור ישיר מהפנינג להקות של צה"ל ואמניו בפארק הירקון בת"א.

16.05 841 נוסע צפונה צפונה — רומנדריו (ש"ח).

16.20 ארבע אחר הצהריים — שירים עבריים.

16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.

17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.

18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.

18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.

18.57 הודעות לחיילים.

19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.

20.05 גרנ"ע עכשיו — ממעלי הגרנ"ע בקיץ (ש"ח).

21.00 מבט לחדשות.

21.30 לילה לא שקט.

22.05 הכל על האיידס — מומחים משיבים לשאלות.

23.55 שיחת חצות — עם אריה אורי — משורר.

00.05 ציפורי לילה מארח עם אביהו מדינה.

02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.

05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.

20.05 הפנינג תרבותי צה"ל — שידור ישיר מהפנינג להקות צה"ל ואמניו.

22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניר.

23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה.

15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.

16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.

18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים עם מנחם פרי.

21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס לחם — עם דן עטרי.

23.05 פניני ג'או — עם לאה ליאור.

רביעי רדיו

2.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.

07.09 בהאונה נינוחה — ברליוז: הפתיחה „קרנבל רומאי"; סן סאנס: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר בסול מינור; ברהמס: קונצ'רטו לכנור ברה מג'ור; צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 2 אופ. 17 בדו מינור „הרוסית הקטנה".

09.00 קונצרט בוקר — דביסי: הפרלוד „מנחת הפאון"; וייטאן: קונצ'רטו מס' 5 בלה מינור לכנור; ברליוז: „רומאו ויוליה" סימפוניה דרמטית; בטהובן: סימפוניה מס' 6 בפה מג'ור „הפסטורלית".

11.57 פינת השיר — משירי אמיר גלבוע.

12.00 אמנים באולפן — חיים טאוב — כנור, אורי שוהם — חליל, דניאל בנימיני — ויולה; בטהובן: סרנדה ברה מאג'ור; רגר: סרנדה בסול מאג'ור אופ. 141 א'.

13.00 בהאונה נינוחה — באך ויולדי, הנדל, אלבינוני, סקרלטי; קימברינג' בססון מוצארט: רביעיית כלי מיתר בסול מג'ור; לואי שפוהר: שישה שירים לסופרן, קלרנית ופסנתר; קורלי: קונצ'רטו גרוסו ברה מג'ור אופ. 6 מס' 1; לואי שפוהר: שישה שירים לבריטון כנור ופסנתר; הנדל: סוויטה מס' 7 בסול מינור.

15.00 מוסיקה ויוה — צבי אבני: סינכומוטרסק; מיקלוש מרוש: קונצ'רטו לטרומבון; בו לינדה: קונצ'רטו לצ'לו.

16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש — הנדל: (כתזמור אריה מירקין): סונטה מס' 4; קראל שלמון: מחולות מתושלח; מתיאס: קונצ'רטו

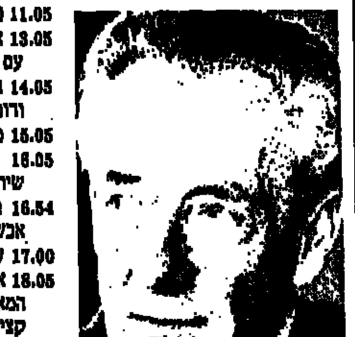

בנג'מין בריטן, כמלחין ילדים בתוכנית „שעה עם..." (מ' 18.00)

לקלרנית ותזמורת; ברהמס: וריאציות על נושא של הנדל.

18.00 שעה עם בנג'מין בריטן כמלחין לילדים.

19.00 מוסיקה אהובה עליכם — יוהן שטראוס: הדנובה הכחולה ולסים אחרים; צ'ייקובסקי: אגם הברבורים, לקט מתוך הבלט.

20.05 אינטרלוד רצף מוסיקלי.

20.27 פינת השיר.

20.30 אופרה — רג'ינה מאת בליצשטיין.

22.00 מחוורי יצירות — מנדלסון: רביעיית פסנתר מס' 3 + מבחר שירי אביב עם ובלי מילים.

רשת א'

07.30 רדיוקל.

08.05 חוגה — עם בני הגרל.

09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.

10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.

11.05 פניני בוקר.

12.05 מעורב ירושלמי — עם מרגלית צנעני.

13.00 חדשות ותכניות באנגלית.

13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.

14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה — הספרות העברית ותנועת הפועלים בארץ־ישראל: ברנר כמבקר פנים של תנועת הפועלים — פרופ' מנחם ברינקר.

16.05 תוצרת הארץ — על אימוץ ילדים (ש"ח).

17.10 שירי עמים.

18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.

19.05 סיכום המשנה היומית.

19.30 שידורים לעולים.

22.05 בגוף ראשון — עם רוני שריג (ש"ח).

23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.

08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.

09.05 כוכב הבוקר עם סם קוק.

10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.

12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.

13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.

14.06 בת צחוק — הווי והומור.

15.05 רגעי קסם.

16.05 תוצרת הארץ — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.

16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.

17.05 יומן כלכלה.

17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.

18.06 יש שאלות — עורך ומנחה: איתן אלמוג, שידור חי מקיבוץ מסדה בעמק הירדן.

18.45 היום בספורט.

19.00 היום הזה.

19.35 מוסף לעניני צבא ובטחון.

20.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש — שירים ומספרים.

22.05 מחפשים את המטמון, מנחה: משה טימור.

00.15 ג'או ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

06.30 פוקחים עין.

07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.

08.00 בוקר טוב ישראל.

09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.

10.05 שעה עם אורלי יניב.

11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.

13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עם שירה גרא.

14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודוכי לנץ.

15.05 מה אין — עם ארז טל.

16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.

16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.

17.00 ערב טוב ישראל.

18.05 אבות ובנים — סדרת תוכניות המארחת קציני צה"ל ובניהם. קצין חימוש ראשי תא"ל משה קוצר ובנו עידו (ש"ח).

18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.

18.55 הודעות לחיילים.

19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.

20.05 מרחקים קרובים — מסעות באנטרקטיקה (ש"ח).

21.00 מבט לחדשות.

21.30 לילה לא שקט.

22.05 על הדבש ועל הביפאק — שירים שהחברה אוהבים.

23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.

23.55 שיחת חצות — עם [illegible] רייך — [illegible]

00.05 ציפורי לילה עם נתן דטנר ואבי קושניר.

02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.

05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.

20.05 סבבבבסיס — מידע, משחקי רדיו ומוסיקה.

22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניר.

23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.

07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.

09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.

10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.

11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.

12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאם.

13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.

14.06 לי ולך — שיר וברכה.

15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.

16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.

18.06 הצעקה האחרונה — עם יגאל רביד.

20.05 סימני דרך — שירים עבריים.

21.05 [illegible]

23.05 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

3.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צליל בוקר.

07.09 בהאונה נינוחה — טלמן: מנואט; גלינקה: סימפונייה על נושאים רוסיים; מוצארט: רונדו ק. 373; מאסנה: אריה מתוך „מנון"; בריטן: סוויטה על שירי עם אנגליים; ויניאבסקי: קונצ'רטו מס' 2 לכנור ולתזמורת; גרשווין: קונצ'רטו בפה לפסנתר.

09.00 קונצרט בוקר — קופלנד: תרועה „לאדם פשוט"; כוזתי: דיברטימנטו; הומל: מידה במי במול; רוסל: „ברכוס ואריאנה" בלט; אלבניס: קונצ'רטו לפסנתר; ברליוז: „הסימפוניה הפנטסטית".

11.57 פינת השיר משירי אמיר גלבוע.

12.00 מן הסרטייה — הינדמית: מוטט; הינדמית: רביעייה לקלרנית, כנור, צ'לו ופסנתר; ברטוק: רביעיית מיתרים מס' 4.

13.05 בהאונה נינוחה — הנדל: קונצ'רטו גרוסו בפה מג'ור אופ. 6 מס' 2; באך: טריו סונטה בדו מינור מתוך „המנחה המוסיקלית"; היידן: סימפוניה קונצרטנית בסי במול מג'ור לכנור, צ'לו, אבוב, בסון ותזמורת; בוקריני: רביעיית כלי קשת במי במול מג'ור אופ. 58 מס' 2; בטהובן: סימפוניה מס' 5 בדו מינור.

15.00 מפגשים מוסיקליים.

16.00 אתנחתא — (ש"ח) — רביעיית הפסנתר — מאהלר: פרק רביעייה בלה מינור; ע. סרטוש: בלדה; ברהמס: רביעייה מס' 2 בלה מג'ור; קופרן: סוויטה בפה מג'ור לצ'מבלו.

17.30 קשת של צלילים — טלמן: „מוסיקת מים" — קטעים.

אדית פיאף, בתוכנית „כוכבת הבוקר" (רשת ב' 09.05)

18.00 פורטרט — אלנה סוליוטיס.

19.00 מוסיקה קלאסית קלה.

20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.

20.27 פינת השיר.

20.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש — מוצארט: סרנדה ל־13 כלי נשיפה; דונאטוני: „ריוקן" לצ'מבלו ולתזמורת; היידן: סימפוניה מס' 89 בפה מג'ור.

22.00 אנתולוגיה קטנה לשירה „והקאתה הצפרים נוטרתן" — משירת ספרד בת זמננו.

22.30 ג'ז קלאסי.

23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות, וכר הטנור — יוזף שמידט.

רשת א'

07.30 רדיוקל.

08.05 חוגה — עם בני הגרל.

09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.

10.05 שיריקוד — מחולות ושירים משלנו.

11.05 פניני בוקר.

12.05 מעורב ירושלמי — עם ניסים גרמה.

13.00 חדשות ותכניות באנגלית.

13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.

14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתקדמים.

16.05 ארץ לא נודעת.

17.10 שירי עמים.

18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.

19.05 סיכום המשנה היומית.

19.30 שידורים לעולים.

22.05 יש לי חלום — עם גליה רבינוביץ ואמנון קבצ'י. עורך ומנחה: יובב כץ.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.

08.05 עושים עניין.

09.05 כוכבת הבוקר — עם אדית פיאף.

10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.

12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.

13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.

14.06 בת צחוק — הווי והומור.

15.05 רגעי קסם.

16.05 תוצרת הארץ — תכנית „בבקשתך" לשירים עבריים.

16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.

17.05 יומן כלכלה.

17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.

18.06 ורקור — עורך ומנחה: יצחק גולן.

18.45 היום בספורט.

19.00 היום הזה.

19.35 שירים עבריים.

20.05 שורשים — שבועון לעניני פולקלור ועדות.

22.05 פגישה לילית — עם עוגה פאר.

00.15 להאזין בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

06.30 פוקחים עין.

07.05 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.

08.00 בוקר טוב ישראל.

09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.

10.05 שעה עם אורלי יניב.

11.05 נכון לעכשיו — עם יוסי עבארי.

13.05 יש על מה לדבר — קו פתוח לישראלים השוהים בניו יורק, בהשתתפות שר הקליטה שר העבודה ויועצים (ש"ח).

14.05 דו רה יומי — עם דוכי לנץ ודני קרפל.

15.05 מה איך — עם ארז טל.

16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.

16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.

17.00 ערב טוב ישראל.

18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.

18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.

18.55 הודעות לחיילים.

19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.

20.05 מרחקים קרובים — תכניתה של פנינה בת צבי, על מסעות בבורמה (ש"ח).

21.00 מבט לחדשות.

21.30 לילה לא שקט.

22.05 על הדבש ועל הביפאק — שירים שהחברה אוהבים.

23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.

23.55 שיחת חצות — עם דליה מור — מרצה לסוציולוגיה.

00.05 ציפורי לילה מבלות — עם אלי ישראלי.

02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.

05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.

20.05 סבבבבסיס — מידע, רש"ים, משחקי רדיו ומוסיקה.

22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.

23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.

07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.

09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתגר.

10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.

11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.

12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאם.

13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.

14.06 לי ולך — שיר וברכה.

15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.

16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.

18.05 [illegible]

20.05 סימני דרך — שירים עבריים.

21.05 מופע רוק.

23.05 הלילה הוא שירים.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בדו־מסעית מבוצע נושא זאגוריקו בשילוב שתי העברות מטים (5426). המחבר הצ'כי עיבד בעיה דו־מסעית שלי מלפני כ־30 שנה על נושא לאצ'ני (חילופים ציקליים) לבעיית מט־לדעת והציע לי שותפות (5427).

5426. ס. קאזימירז
רומניה 1985
פרס ראשון

מט בשני מסעים 11 + 9

5427. ואלושקה ורטר
צ'כוסלובקיה – ישראל
מקורית

J. Valuska and J. Retter
C.S.S.R — ISRAEL
Original

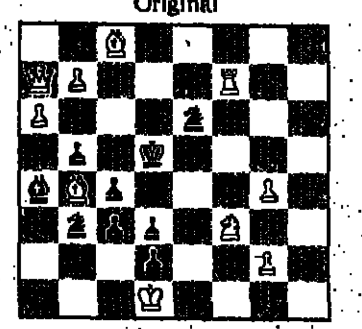

מט להעת בשני מסעים 10 + 9

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

פנינה בקיימברידג'

במסגרת כנס הפרובלמאים הבריטים בקיימברידג', נערכה בין השאר תחרות חיבור מהירה לבעיות דו־מסעיות. הנושא היה משחק דומה בין מסעי הלבן ומסעי השחור. מיודענו נורמן מקלאוד חיבר בעיה מהנה על הנושא:

נורמן מקלאוד
תחרות מהירה קיימברידג' 1987
פרס יחיד

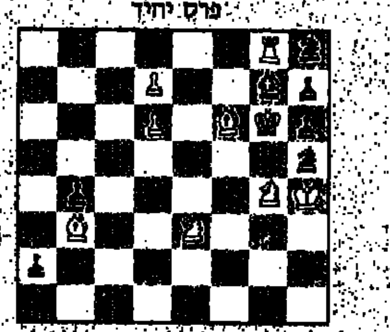

מט בשני מסעים 8 + 8

הרעיון: 1. ד־פ:מה? (2. פה5x). או־מה
מתעיה: 1. ד־פ:ג? (2. רג2x). או־פט.
(הפתרון: 1. ר־א1! בפאי.

המפגש החודשי

המפגש החודשי של הפרובלמאים התקיים ביום שלישי 1.9.87 במרכז ביבוה העיתים, רח' הסטנון 6 (מול בית מעגל הספים) תל־אביב. המפגש יחל בשעה 18.00. מתחרים (מהירים) מוזמנים.

לבעיה 5395 (זאגוריקו)

יאיר קוסט מצא דואל מזווי בפתרון בעיה זו. 1. מה־ג4, רז5; 2. פן7+ (כוונת המחבר), וגם 2. רז5, 2. פז7+ (אין למנוע איום המט הכפול). 3. פז7x, פגו6x. הבעיה זכתה בפרס בבריח"מ וגילוי הליקוי מקנה נקודה נוספת ליאיר.

תחרות הפתרונים

יוני 1987
מקסימום 8 + 2 + 3 + 4 + 9 + 2 + 3 + 4 = 35.

אלכסנדר אטינגר, יואל אלוני, גלעד דרור, אד הריס, אמיר דרור הלמן – 35. חיים בובר, ישראל צור – 34. רענן ניר – 33. יואב בן צבי, עמנואל נבון – 32. יאיר קוסט – 31. יהושע ומה – 29. אילן זוו – 25. ישראל אמיר – 21. אריה גרינבלט – 17.

פתרונים

5416 (לבן 1. מה־ג5)
5417 (באולו 1. מה: פה2, 2. פה־ו6... 3. ד־פ... חו 4. צחו, 7... 6. צחו, 8. מ־חו)

יוסף רטר

קרבות ותחרויות

קורצ'נוי שוב מצטיין

רב האמן ויקטור קורצ'נוי שוב הוכיח את מלוא מוחו כשניצח בתחרות הבין־אזורית בזאגרב בצוברו 11 נקודות ב־16 משחקים. יחד עמו העפילו לדו־קרבות המועמדים גם יאן אלביסט הצעיר מבה"מ ואלוף ארה"ב יאסר סייראבאן שכל אחד מהם צבר 10 נקודות. רבי האמנים פרדראג ניקוליץ' מיוגוסלביה, חוליו גראנדה צואינגה מפרו וחזוז גוגייראס מקובה סיימו עם 9.5 נקודות. בין השלושה ייערך תלת־קרב שיקבע את ממלא המקום הראשון בדו־קרבות המועמדים. יהודה גרינפלד סיים, לאחר פיניש של 3.5 נקודות בארבעה משחקים, עם 8.5 נקודות. הישג מרשים; בין שותפיו למקומות 11־8 לב פולוגאייבסקי ווייצ'סלאב איינהורן מבה"מ.

הישג גם לאלון

גם אלון גרינפלד (שאינו קרוב משפחה של יהודה) הצטיין. אלון, שהוא הישראלי הראשון, לאחר תקופה של יותר מ־20 שנה, ששיחק בתחרות במולין. בתחרות לזכר עקיבא רובינשטיין, שנערכה בפולניציה זדרוי, סיים אלון יחד עם רב האמן סרגיי דולמטוב מבה"מ 7.5 מ 12 כ"א (13 מתחרים). ראשון סיים רב האמן המזרח גרמני אובה בנש שצבר 8 נקודות. אלון, בדומה לחברו למועדון, גדי רכלים, לא השיג את הנורמה של רב אמן. לשם כך היתה דרושה לו עוד חצי נקודה. גדי לא השיג נורמה זו בברלין שכן מקדם הדרוג של יריביו עמד על 2396, אילו היה המקדם שלהם 2401, היה זוכה בציון לרב אמן.

אליפות פתוחה לנוער

ערן ניב מארז זכה במקום הראשון באליפות הפתוחה לנוער שנערכה בכרמיאל. ערן צבר 5.5 נקודות בשבעה משחקים, בהקדימו את אודי וייסבוך – 5, ניצן בר לב, נדב אגוזי ובועל תגור – 4.5 כ"א. 24 נערים השתתפו בתחרות שנוהלה בידי מרדכי שמים.

אזכרה למ. צ'רניאק

ביום ב' הקרוב, תערך אזכרה לאמן הבינלאומי משה צ'רניאק ז"ל במלאת שלוש שנים לפטירתו. נפגשים ליד השער החדש של בית העלמין בחולון בשעה 17.00.

קרב פאר

רב האמן האנגלי, ד"ר ג'ון נאן, מרבה לשחק את "גמביט מרשל" בפתיחה הספרדית. בתחרות הבין־אזורית בסיראק שבהונגריה הצליח להפתיע יריב נודע רב האמן ליובומיר ליובוייביץ, בנוסח זה ובקרב קצר ומרהיב לגבור עליו.

פתיחה ספרדית
לבן: ליובוייביץ' שחור: נאן

1. ה4, ה5; 2. פ־ו3, פ־ג6; 3. ר־ב5, א6; 4. ר־א4, פ־ו6; 5. 0־0, ר־ה7; 6. צ־ה1, ב5; 7. ר־ב3, 0־0; 8. ג3, ד5; (גמביט מרשל. השחור מקריב רגלי וזוכה ביוזמה חזקה) 9. ה:ד5, פ:ד5; 10. ח:ה5, פ:ה5; 11. צ:ה5, ג6; 12. ד4, (אפשר 12. ד3) 12. ... ר־ד6; 13. צ־ה2, (המקובל ביותר 13. צ־ה1) מ־ח4; 14. ז3, מ־ח3; 15. ר־ה3, ר־ז4; 16. מ־ד3, והמצב נחשב כשקול. ליובוייביץ בחר במסע בו השתמש האנגלי שורט, נגד נאן, בבריסל אשתקד. אז השיג שורט יתרון אך בסופו של דבר שגה קשות (והפסיד) 13. ... מ־ח4; 14. ז3, מ־ח3; (נגד שורט שיחק נאן 14. ... מ־ח5) 15. פ־ד2, ר־ז4; 16. ו3, ר־ג2 (שגיאה גסה. לאחר מסע נקלע הלבן למצב קשה. יתכן שהטוב ביותר הוא 16. מ־ו1, עם המשך מסובך) 16. ... ר־ג2; 17. מ־ח1, ר־ז1... 18. צ־ו4; 19. צ־ה6, ר:ג3; מ־ד4+)

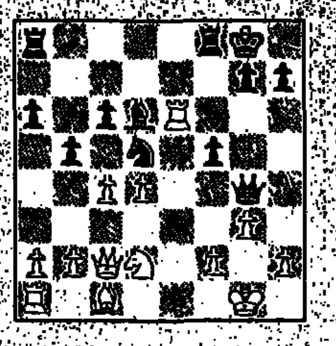

19. ... פ־ו4; 20. מ־ו4, צ־ה6; 21. ג:ב5, צ־ג2; 22. מ־ה3+ מ־ח5; 23. מ־ח1, לא 23. פ־ו1, בשל 23. ... מ־ח:ו2; והמט בלתי נמנע ולא 23. ג:ו4, בשל 23. ... מ־ח3+ועל 24. מ־ו2, בא צ־ו2 + 25. מ־ח1, מ־ח1 + 26. פ־ו1, צ: 11 + 27. מ־ז2, צ־ז1 + ומט במסע הבא. ועל 24. מ־ו1, בא צ־ה8 (ואין מנוס מהפסד) 23. ... פ:ח2 + 24. מ־ז1, ח:ו1; 25. ב:ג6, (לא יועיל 25. ז:ג3, בשל 25. ... ז:ו1 והמאת המלכה גוררת מט בשני מסעים) 25. ... ו:ז1; 26. ח:ז; 31. פ־ו3 והלבן נכנע.

אבי אמיר

תשבצים

תשבץ 199

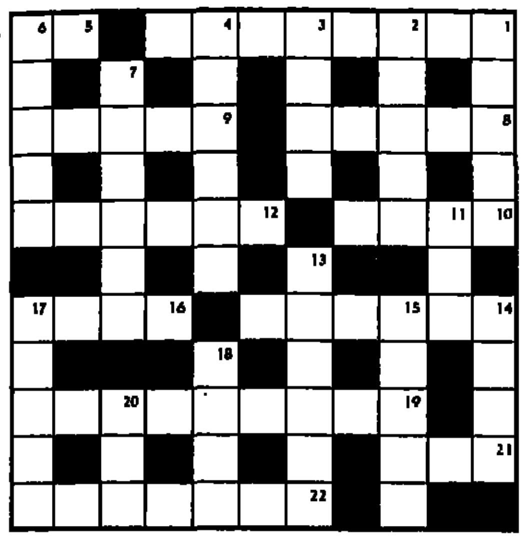

אפקי: 1. אחד מבתי הקולנוע בי"ם, בו מוצגים סרטים בליל שבת (5,3). 5. עשירית הדונם. 8. תרצן גדול. 9. משתוקקת, מתגעגעת. 10. השאה. 12. שדה בי"ל. 14. אלוף שחמט. 16. מעייף. 19. צוק ליד פטרה, עליו נכתב שיר בשנות ה־50. 21. קפיטן אצל ז'ול וורן. 22. קיבוץ בארץ.

אנכי: 1. ארץ אירופית. 2. "ערך מוסף", טובת הנאה. 3. תטוטרת. 4. ממוסרי סודות האטום (6). 6. חלק בעין. 7. קבוץ השומר הצעיר. 11. מין ציפור. 13. רחמנות עליה. 14. בושה, אי כבוד. 15. שאיפה חזקה של אויר (כ"מ). 17. מצב רוח הנובע מחוסר מעש מופרז. 18. מקום נופש ליד הכנרת. 20. קריקטוריסט ישראלי ידוע.

אגוזן 199

אפקי: 1. שיטת הסבר אלימה לכאלה שאינם שומעים, ולשאינם רוצים לשמוע (5,3). 5. (יחד עם 21 אפקי) הצייר הישראלי שלימד אותו מומנם בו (5). 8. בלון כמו אפס ברבוע (5). 9. מארצות החום אל חלוניז זה נראה ממש שגעוני (5). 10. (יחד עם 12 אפקי) התחיל להאמין לשר המשנה את תגובתו בעניין "הלביא" מדי בקר (6,4). 12. ראה 10 אפק. 14. העשיר הנוהג במכונית גדולה נזכר בקטנה מהתקופה ההיא (2,4). 16. בדק טומהוק ונשאר בלי השפיץ (4). 19. מה יעשו עובדי "הלביא" כש"יעופו" לראשונה ממקום עבודתם? (5,4). 21. ראה 5 אפקי. 22. בטוי מסב לא צנוע (7) (עפ"י שוש קוריאט).

אנכי: 1. מקבלים את הפנקס השנתי תחת מתנה כשמפטרים? (5) (כ"מ). 2. לא זכרתי למחול אותו (5). 3. כשהוא הגיע זה היה כנראה מאוחר מדי בלילה בשבילם (4). 4. יש מן הפיוט בתהליך ההתישבות (6). 6. צריך להבין, שאם יוסיפו את הסכום הכולל, תהיה התמוטטות כללית (5). 7. מחשב המנצח את עצמו בשת (6). 11. הערוץ הראשון (3). 13. השר למשל מסכים, אבל מסר גם גרסה שונה (4,2). 14. רושם בשיניו בעץ (4). 15. איך נפליק למלך שהפליג לטורויה? (5). 17. יש עבורי חלק באדמיניסטרציה (5). 18. גם בערב ימשך הקונפליקט שלהם (4). 20. לבן שעלה משבט אינדיאני (3).

פתרונות

אגוזן 198

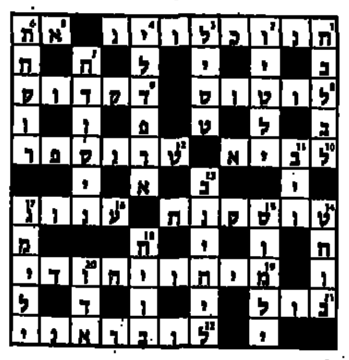

תשבץ 198

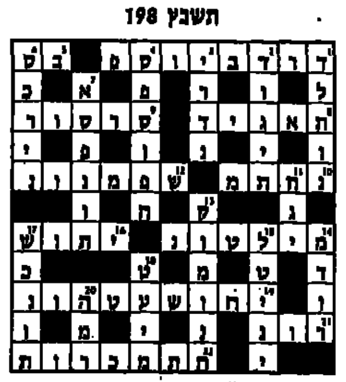

© אמיר בן אור

ברידג'

זיה הגדול

מחמוד זיה נחשב לאחד השחקנים הגדולים בימינו (אם לא הגדול שבהם). משחקו, הן בהגנה והן בביצוע, הינו משחק מרתק ומקורי, ורבים משחקני הברידג' מנסים לחקות אותו, אולם אינם מגיעים לקרסוליו. אבל כפי שקורה במשפחות הכי טובות, קורה גם (אמנם לעיתים נדירות) שדווקא נגד זיה מבוצע חוזה בצורה מיוחדת, וזיה נותר חסר אונים.

	♠ 7 2 ♥ 10 9 6 4 ♦ 4 3 2 ♣ 9 8 4 3	
♠ Q 9 6 4 3 ♥ J ♦ A 7 6 5 ♣ 6 5 2		♠ A 10 8 5 ♥ K 7 5 3 2 ♦ 10 ♣ A Q 7
	♠ K J ♥ A Q 8 ♦ K Q J 9 8	

מחלק: צפון
פגיעים: מזרח מערב
ההכרזה:

צפון	מזרח	דרום	מערב
1 הארט	---	2 דיאמונד	---
---	כפל	---	2 ספייד
---	3 דיאמונד	---	3 הארט
---	4 הארט	x	4 ספייד
---	כפל	---	---

צפון, לאור האפס הגמור שבידו החליט לנקוט "בפעולת מגע" ופתח ב־1 הארט. לזיה, בשלבים המאוחרים של ההכרזה, היו חשדות בכיוון זה, אולם ידו חזקה מספיק כדי להכפיל. במזרח מערב ישבו שנקין ורוז שגם הם אינם "ילדים קטנים" בשטח הברידג', ולראיה התוצאה הסופית.

צפון (גראנובטר) הוביל בשלישית דיאמונד, וממבט ראשון נראה שרוז יאלץ למסור לקיחה בספייד, לקיחה בהארט, ושתי לקיחות בקלאב, אולם לא כך התגלגלו העניינים. הכרוז זכה בידו והמשיך בנסיך הארט, דרום זכה במלכה וחזר (מחוסר ברירה) בדיאמונד, הכרוז חתך בדומם, המשיך בהארט, שנחתך בידו, דיאמונד נוסף נחתך בדומם והארט נוסף נחתך ביד (האלוף נפל). הדיאמונד האחרון שוחק מיד הכרוז, צפון השליך הארט, והכרוז חתך בדומם, שיחק את האלוף ספייד והמשיך בהארט, כשדרום משליך קלאב. הכרוז משליך קלאב וצפון חותך. בשלב זה שיחק צפון קלאב, הכרוז שיחק את האלוף והמשיך בהארט, כשהוא משליך את הקלאב האחרון מידו. דרום יכול לזכות במלך ספייד מתי שהוא רוצה, אולם זו תהיה הלקיחה האחרונה בה יזכו המתנגדים והחוזה מבוצע 790 למזרח־מערב.

אם נדמה לכם שבהובלה בקלאב החוזה מוכשל, טעות בידכם. שחקו את היד בזהירות כשאתם מניחים לקלאב ראשון, לעבור וראו מה קורה.

ארנונה שפאן

מתפרות הקולנוע

ז'אן דה פלורט

סרטו של הבמאי הצרפתי קלוד ברי ("צאו פנטיין") ע"פ רומן של הבמאי והסופר הצרפתי הנודע מרסל פאניול, ממבשרי הניאו־ריאליזם הצרפתי בנות ה־30. סרטו של ברי הוא קולנוע "טוב", "תרבותי", קלאסי. קולנוע מסורתי, ולפיכך גם מיושן, כזה שהיה יכול להעשות גם לפני חמישים שנה. עם זאת זהו גם קולנוע ניאו־ריאליסטי לעילא ולעילא, סיפור אנושי נטורליסטי על רוע אנושי חסר גבולות. ז'ראר דפרדייה הוא ז'אן דה פלורט, גיבן עירוני טוב לב שבא לפרובינציה בדרום צרפת כדי לעבד אדמה שקיבל בירושה. שכניו הכפריים, פפה סוביראן שמגלם איב מונטאן, ואוגולין שמגלם דניאל אוטיי – יעשו הכל כדי להכשילו על מנת להשתלט על נחלתו הפוריה, בה עובר מעיין מים חיים, שהם חושבים לעצמם. "ז'אן דה פלורט" הוא גם ההפקה היקרה ביותר בתולדות הקולנוע הצרפתי. סרט פיוטי, טראגי, שיש לראותו כהומאז', לז'אנר הניאו־ריאליזם, ובפרט לסרטיו של פאניול. הצילום נפלא, והמשחק של כל הצוות משובח כמו יין נושן. "צפון" ת"א.

כלא הילטון

בעיצומה של מלחמת ויאטנם נופלת בשבי הויאטקונג קבוצת חיילים אמריקניים. הם נכלאים בכלא ידוע לשמצה בעיר האנוי, הקרוי: "הוואי לה פריזון" ובלשון סלנג סרקסטית: "כלא הילטון". השבויים כלואים בתנאי בידוד מחפירים ועוברים עינויי תופת, אך בערת ידידות גברית אמיצה ואחווה פטריוטית הם לומדים את תורת ההישרדות ומוצאים את כבוד האדם. הפקה: גולן־גלובוס. בימוי: ליונל צ'ג'ווינד. משתתפים: דוויד סול (סטרסקי והאץ') שעוד יביים לנו את "הדרך לעין חרוד" של עמוס קינן, מייקל מוריארטי, וגלוריה קרלין. "בן יהודה", ת"א.

בעשט

גבר מאוהב

מספיק

כוכב קולנוע הוליוודי מגיע לאולפני צ'ינה־צ'יטה ברומא כדי להשתתף בסרט. עליו לגלם את דמותו של המשורר האיטלקי הנודע צורה פאווזה שהתאבד בשנת 1950 בעקבות אהבה נכזבת לכוכבנית אמריקנית. הכוכב, שמזדהה עם התפקיד אותו עליו לגלם, מתאהב בכוכבנית המופיעה מולו בתור הנערה בה היה המשורר מאוהב. סרט בתוך סרט, החיים המתוקים מאחורי הקלעים, סיפורי אהבה לוהטים בין כוכבי קולנוע – כל אותם פרטים פיקנטיים הנודעים לנו – המון צמא־דעת – רק מתוך טורי הרכילות. הבמאית היהודיה־צרפתיה דיאן קוריס ("פפרמינט סודה") פיספסה את ההדמנות ללכת בדרכם של במאים כטריפו ("לילה אמריקני") או פליני ("שמונה וחצי" שצולם בצ'ינה צ'יטה) ולהגיד כמה דברים מרושעים וחכמים על המקצוע. היא נשארה בגבול התדמית הזוהרת והמטומטמת של חיי הזוהר, ושקעה לתוך סינדרומן שגרתי ויומרני. גם חייו המעניינים של פאווזה ייאלצו לחכות לסרט אחר, ומי שמחפש משהו אינטליגנטי, מומלץ שיעבור הלאה.

את כוכב הקולנוע המשחק את המשורר מגלם השחקן פיטר קויוטה, המתמחה לאחרונה בתפקידים של גברים מסובכים, אפלים ומיוסרים ("שוברי הלבבות", "הזוכל, האוהבת והמאהבת", "להב משונן"). את הכוכבנית הסקסית שלצידו מגלמת גרטה סקאצ'י, שחמוקיה המושלמים זכורים בעיקר מ"קוקה קולה קיד" של מקבייב. ג'ימי לי קרטיס (בתם של טוני קרטיס וג'נט ליי) מציגה את גופה המושלם בתור אשתו הסקנדליסטית של הכוכב. יפה נוספת – גם בגיל 50 היא השחקנית האיטלקיה הוותיקה קלאודיה קרדינלה, המופיעה בתור אמה הגוססת של סקאצ'י. הבמאי ג'ון ברי שהופיע ב"דקה לחצות" בתור הבאר־מן, הוא אביה העיתונאי. השחקן הצרפתי ויונסנט לינדן ("נערה ליווי") הוא החבר הנבגד שלה, והיחיד שגואל את הסרט בהופעתו המשעשעת כיהודי מברוקלין המשמש כעוזרו האישי והנאמן של הכוכב, הוא פיטר ריגרט הזכור לטוב מהקומדיה הבריטית "גיבור מקומי". "דיזנגוף", ת"א.

גבר בהזמנה

במעט טוב

עורו עורו הבנות, בקרוב תוכלנה לרכוש את גבר חלומותיכן, מתקפל ועם חלקי חילוף לאיברים החשובים, בסופרמרקט השכונתי. ב"גבר בהזמנה", סרטה של הבמאית האמריקנית הצעירה סוזן זיידלמן מוצאת לה גיבורת הסרט את האהבה הגדולה של חייה בצורת אנדרואיד מתוק, ממושמע ורומנטי שזה עתה יצא מפס הייצור. אין זה סרט מדע בדיוני עתידני על הגולם שקם על יוצרו, אלא פנטסיה רומנטית־קומית מתוקה, העוסקת בבעייתיות של יחסי המינים בעידן הפוסט־פמיניסטי – נושא שזיידלמן כבר נגעה בו בחטף בסרטה הקודם "סוזאן, סוזאן".

גיבורת סרטה החדש היא פרסומאית מצליחה ממיאמי ביץ' שיכולה בקלות לענות לתיאור "האשה המודרנית של שנות ה־80". למרות הצלחותיה במישור הקריירה היא מתוסכלת ולא מוצאת גבר כלבבה, עד שהיא מתבקשת לעשות מסע פרסום לאנדרואיד של חברת קומטקס ומוצאת בו את הגבר המושלם של חלומותיה – נאמן, רגשן, ומה שהכי חשוב, היא אהבתו הראשונה. זיידלמן, שהפגינה כשרון מבטיח בסרטה הרהיב והרענן "סוזאן, סוזאן" – נכונה למוסחור, וכוראה לדרישות המפיקים, ושקעה לפח ההוליוודי של קומדיה שטותית ומסוחררת, מתקתקה, ושרונית, מאכזבת וקוקטית, כמו חלון ראווה מסוגנן. סרט שרוצה להיות נחמד עם כולם. כך היא חוזרת על הטעות הנצחית של הספרות הרומן־רומנטית בדבר קיומו של הגבר המושלם. בתפקיד הקרייריסטית מופיעה השחקנית אן מגוסון, ג'ון מלקוביץ ("אלני", "מותו של סוכן") עושה כאן את תפקיד חייו בתור האנדרואיד הסימפטי. סיוון, ת"א.

מתוך הסרט "כלא הילטון"

רומנו גרטה סקאצ'י וקלאודיה קרדינלה בסרט "גבר מאוהב"

בטי בלו

במעט טוב

אחרי שני סרטים: "דיווה" שהצליח אצל הקהל, ו"ירח בביבים" שנכשל, שב הבמאי הצרפתי ז'אן ז'אק בייניקס עם סיפור אהבה אובססיווית, והשוזר במיסטיפיקציה של דמות האשה, אלוהית, חתולית, נערצת, נפלאה. אשה־ילדה היא בטי (ביאטריס דל), שחקנית אלמונית שהיא תגלית השנה בצרפת שנאספה לבוחר של זורג (ז'אן הוגו אנגלד) – יוצר שנואש מהחיים, ומסתתר לו בבקתה רעועה על שפת הים.

בטי תאוות חיים, נפש חופשית שלא התפשרה עם העולם. לפעמים קצת אלימה, לרוב רכה ואוהבת, מביאה שמחה לעולמו המשמים של זורג, האומר "רוצה אני" ואוספת בזרועות פתוחות. בטי מגלה שזורג הוא בעצם סופר גאון ושבאמתחתו כתב יד ראשון שהוא יצירת מופת. בדרכה הגלהבת היא אורזת את הספר ואת החבר הנרפה ויוצאת לכבוש את העיר הגדולה בתמימות של בת 20. היא נכשלת בזה, וגם לא מצליחה להיכנס להריון, והתקפי האלימות שלה גוברים.

לזורג מסתבר שאהובתו היא סכיזופרנית חשוכת מרפא, אך אין בכוחו לעזור לה. כשהיא שוקעת לסופה האיום הוא מתחיל להיכנות, ספרו יוצא לאור והוא כותב רומן חדש, ובליבו נוצר את זכרה של האשה־ילדה הנפלאה, שבזכותה התפרסם.

בייניקס נופל במקום בו ניסה להכניס לעלילה את אלמנט השיגעון, וסרטו הופך לעוד סרט של שיגעון בסגנון "בגירות בטרייסטה" שהוקרן לפני שנתיים. כמו במאים נכרים רבים הוא מתעקש להתעסק בדמות האשה־האלילה שיש בדמותה פן של שיגעון ותמיד יש גבר שינסה לעזור לה, למסכנה. סרט מבטיח ומשעשע בראשיתו, ומעצבן, ריקני ומשעמם בסופו. בקולנוע "תמוז" ת"א

ילדים חורגים לאלוהים

במעט טוב

מבוסס על מחזה מצליח שהוצג ברחבי העולם, וגם בישראל, בכיכובו של יהורם גאון. סיפור אהבה רומנטי בין ג'יימס לידס, מורה לחרשים־אילמים, לשרה, נערה חרשת־אילמת שעובדת במוסד כמנקה, למרות האינטליגנציה הגבוהה שלה. ג'יימס מלמד את החרשים בדרכים לא קונוציונליות כדי להוציאם מעולם הדממה. בראשית הקשר שלו עם שרה הוא מנסה ללמד גם אותה קריאת שפתיים ודיבור. שרה העיקשת, הגאה והיפה, מסרבת ללמוד, אבל הם מתאהבים ונוצר ביניהם קשר יפה גם ללא דיבור. האידיליה היתה יכולה לשכון בין כתלי מעונם הצנוע, אלמלא ג'יימס היה כה להוט ללמדה לדבר, מפני שהוא רוצה לשמוע אותה הוגה את שמו בעת שהם עושים אהבה. בקשה הגיונית, לאו את הסרט ביימה רנדה היינס, שתקנית לשעבר, שזהו לה סרטה הראשון כבמאית. את ג'יימס מגלם וויליאם הארט חתן פרס האוסקר מהשנה שעברה על תפקיד מופלא כהומו מורקן ב"נשיקת אשת העכביש". גם השנה הוא היה מועמד, אך את הכבוד למשפחה הביאה הפעם מרלי מטלין, חרשת לחיים, שחקנית חרשת למחצה, שמגלמת בסרט את שרה. אגב, מבין 16 השחקנים בצוות 10 הם חרשים. הסרט משתדל להסביר את בעיית החרשים, אבל זה לא מגע מגעו לקוטל להגיעת הפשטנות ההוליוודית הצורמנית והמתקתקה. סיפור אהבה ארכני ומשוחק היטב. בקולנוע "אורלי" בת"א.

איכות

טובים

אי.טי. חבר מכוכב אחר – בן יהודה, ת"א
אני ותחנוריה – חן, ת"א
בית האמיצים – מוזיאון ת"א
בקצב השעון – לב, ת"א
המפיקו להיות חמורים – בית לסין, ת"א
ימי הדיו – לב, ת"א
חנות קטנה ומטרידה – חן, ת"א
לובן של אוגוסט – חן, ת"א
מותו של סוכן – מוזיאון ת"א
פרוטוקול דמוי – דקל, ת"א
שם הוורד – דיזנגוף, ת"א

טובים מאוד

בלון לחופש הגדול – גת, ת"א
דרמי החוק – לב, ת"א
זהמת מעבר לפינה – חוגלת ת"א

נעל ישראל

פרס דורש שהעלאת מחיר העוף תממן את כנפי ה„לביא".

ועננו יורשה להיפגש עם עצמו

פשרה הושגה בעניין זכות ביקורים למרדכי ועננו; ומעתה יוכל לקבל מבקרים בתנאי שלא יראה אותם ולא ידבר איתם.

כמו כן הורשה חברתו של ועננו לבוא לכלא ולהיפגש שם באין מפריע עם... הכומר שלו.

באיכילוב אושפז אדם שלקה בתום לב.

האדם שלקה בתום לב בצאתו מבית החולים „לא ידעתי" אמר לעיתונאים.

בעקבות הפסקה אפשרית של פרוייקט „הלביא" התעשייה האווירית שוקדת כיום על פיתוח חדשני של „טייס ללא מטוס".

6 דגמים חדשים של הטל"מ.
לפי דובר התעשיה הצבאית יהיו מוכנים לשימוש מבצעי לא לפני שנת 2005.

עובדי רום־כרמל דורשים התקנת מנוע סוסיתא ל„לביא"

לטענת עובדי החברה, יזרז הדבר את התאוששות המפעל וכן יוזיל בצורה ניכרת את ייצור ה„לביא".

ממלא מקום ראש־הממשלה, מר שמעון פרס, תומך ברעיון משום שיש בכך כדי להוזיל את עלות הטיסה של ה„לביא", שכן מנוע הסוסיתא ידוע בחסכנותו המרובה (רוב הזמן הוא נמצא במוסך ואינו אוכל דלק), והחעלאה של מחירי הדלק לא תפגע בשעות הטיסה שלו.